

KORNATI OD 14. DO 19. STOLJEĆA

O različitim temama iz povijesti Kornata napisano je mnogo radova. Njihov broj nije velik u odnosu na historiografske priloge o nekim drugim otocima i sredinama, ali je mnogo veći od broja koji bi se mogao očekivati za otočje bez stalnoga naselja. Upućenijima je jasno da je razlog tomu, uz prirodnu neobičnost i privlačnost arhipelaga, pojava i znanstveno sazrijevanje nekolicine intelektualaca stasalih u dvjema zajednicama kojima povijest Kornata podjednako pripada – saljskoj i murterskoj.

Valja pritom napomenuti da su mnoge kornatske suvremene teme, posebice gospodarske, etnološke, ekološke, lingvističke i antropološke, neodvojive od povijesnih zbivanja, pa nije nužno biti povjesničar da bi se razumjeli procesi koji su do procvata turizma, ne mijenjajući se u suštini, trajali stoljećima. Tako se o povijesti Kornata do sada najviše moglo doznati iz radova Amosa Rube Filipija, saljskoga svećenika,¹ te Svena Kulušića, murterskoga geografa.² Na radove drugih autora nećemo se ovdje posebno osvrnuti, ne zato što oni to ne zaslužuju, nego zato što nam je pogled u ovom uvodnom trenutku usmjeren prema cjelini, a ne prema pojedinačnim problemima. Važnije nam je uočiti da su i Filipi i Kulušić pokušali, svaki iz svoje perspektive, napisati sinteznu povijest Kornata, a još nam je važnije primijetiti da njihova djela, u usporedbi s ostalima, imaju najveći utjecaj na zainteresiranu javnost, koja nije samo stručna i znanstvena.

Filipi je za života vrlo detaljno obradio povijest kornatskog ribarstva,³ a posmrtno mu je objavljena povijesno-geografska studija o žutskom otočju.⁴ Pripremao je opsežnu monografiju o Kornatima, ali nije ju uspio dovršiti. Pi-

sao je kao povjesničar koji uglavnom temeljito raščlanjuje pisane izvore i uspješno ih tematski raspodjeljuje. Kulušić, s druge strane, kao vrtni geograf, o povijesnim je procesima pisao iz perspektive onoga što teorijski i iskustveno najbolje poznaje – a to je kornatski fizički prostor sa svojim prirodnim i kulturnim pejzažom i odnosima u njemu. Njegova je monografija o Kornatima izuzetno djelo,⁵ ali prvenstveno kao iscrpan i raznovrsnim grafičkim prilozima obogaćen prikaz prostornih i geografskih obilježja arhipelaga. Povijesne je, pak, podatke Kulušić često pogrešno ili površno interpretirao, o čemu smo već pisali. Ono što smo tom prilikom kazali, a to je bilo prije izlaska *Knjige o Kornatima*, vrijedi, najvećim dijelom, i danas.⁶

Ovaj je prilog zapravo treći pokušaj sinteze, koji ima svoje nedostatke, objektivne i subjektivne. Isprva smo naumili pripremiti kraći pregled kornatske povijesti, oslonjen na postojeću literaturu. Došli smo potom na sasvim drukčiju ideju, krenuvši u analizu vlasničke i gospodarske topografije kornatskog posjeda u srednjem i novom vijeku, koja bi se puno bolje uklopila u toponomastički karakter monografije. Međutim, kako smo u međuvremenu prikupili još niz novih podataka koje nismo mogli prilagoditi takvom konceptu, a željeli smo ih u svakom slučaju iskoristiti, vratili smo se u okvire opće povijesti, zadržavajući analitički pristup građi. Od heterogene "smjese" starih i novih spoznaja pokušali smo osmisliti koliko-toliko protočan i usustavljen tekst, no nismo uspjeli izbjeći neraszmjer u obradi pojedinih sadržaja. Taj je neraszmjer u određenoj mjeri posljedica naših odluka da odabrana povijesna poglavlja obradimo

¹ Kratak osvrt na njegov život i djelo dao je MAGAŠ 2000, 158.

² Kulušić se čitav život znanstveno bavio Kornatima, a svoja je dugogodišnja istraživanja objedinio u monografiji *Knjiga o Kornatima* (2006).

³ FILIPI 1968 i 1976.

⁴ FILIPI 2003.

⁵ KULUŠIĆ 2006.

⁶ JURAN 2005.

u zasebnim priložima⁷ te izostavimo ono što je detaljno razrađeno kod drugih autora.⁸ Analizu ključnih povijesnih vrela o topografiji i toponimiji otočja od 15. do 19. stoljeća, koju smo bili pripremili na temelju inicijalnog, u međuvremenu napuštenog, koncepta istraživanja, donijet ćemo u zasebnom, ujedno i završnom poglavlju. Kao posebne priloge pripremili smo prijepise dvaju dokumenata o diobama kornatskih pašnjaka iz 19. stoljeća, koji su iznimno bogati toponimijom i zemljopisnim terminima.

KORNAT I ŽUT – DVIJE ZASEBNE POVIJESNE CJELINE

U srednjem i ranom novom vijeku Kornat i Žut nisu pripadali istoj administrativnoj, odnosno vlasničkoj cjelini. Kornat je sa svojim otocima bio zaseban posjed (današnji Donji Kornati – kornatski i piškarski otočni niz), kao što je to bio Žut sa svojim otocima (današnji Gornji Kornati – Žut i Sita s pripadajućim arhipelagom). U izvjesnom je smislu tako i danas, premda se toponim *Kornati* u međuvremenu protekao na oba otočja. Iz povijesne bi perspektive stoga bilo opravdano govoriti s jedne strane o *Žutskom Otočju* (Gornji Kornati), a s druge o *Kornatskom Otočju* (Donji Kornati). To međutim može dovesti do zabune, upravo iz razloga što se u suvremenoj komunikaciji pod imenima *Kornatsko Otočje* i *Kornati* podrazumijevaju zajedno Kornat i Žut s pripadajućim otocima. Svojevrsnu onomastičku zavrslamu, koja bi mogla zasmetati slabije upućene, dodatno komplicira činjenica da Nacionalni park Kornati ne obuhvaća žutski arhipelag. Imajući to u vidu, izbjegavat ćemo, koliko to bude moguće, toponime *Kornatsko Otočje* i *Kornati*, a umjesto njih i bez obzira na njih rabiti imena *Kornat* i *Žut*, odnosno sintagme kornatsko otočje (kornatski otoci), žutsko otočje (žutski otoci) i kornatsko-žutsko otočje. Može se u tekstu koji slijedi dogoditi i da toponim *Kornat* stoji u kontekstu koji odgovara prostoru kornatskog arhi-

pelaga kao cjeline, kao što se pod *Žutom* može kriti čitavo žutsko otočje. To je odraz onoga što nalazimo u arhivskoj građi, gdje se primjerice u nekim zakupničkim ugovorima kao predmet zakupa spominje "otok Kornat sa svim svojim otocima", odnosno "otok Kornat i drugi otoci oko njega", dok se u drugima govori samo o "otoku Kornatu" ili "pravima na polovicu otoka Kornata" i sl., premda i kod njih zakup obuhvaća i pripadajuće otoke i otočiće.⁹ To dakako, *mutatis mutandis*, vrijedi i za Žut.

Prve toponomastičke potvrde prostorne povezanosti Kornata i Žuta potječu iz kasnoga srednjeg vijeka i vezane su za toponim *Proversa*. Tako se Kornat 1392. spominje pod imenom *Otok Svete Marije od Proverse (Insula sancte Marie de Prouersis)*,¹⁰ dok se 1445. za Žut veli da je smješten u akvatoriju Proverse (*insulam Zonti positam in acquis Proverse*).¹¹ Najraniji, pak, podatak o širenju toponima *Kornati* na prostor Žuta potječe iz 1738. godine i nalazi se u ugovoru kojim je Žut dan u zakup dvojici Betinjana (*il scoglio Zunchio detto Zut nell' Incoronate*).¹² Čini nam se stoga logičnim pretpostaviti da je Žut postao dijelom *Kornata* posredništvom Murterina i Betinjana, koji su od sredine 17. stoljeća bili glavni korisnici oba otoka.

Iako ih povijesni dokumenti u prostornom i administrativnom pogledu jasno razlikuju, Kornat i Žut bili su povezani na mnogo načina, što više, i u srednjem i u ranom novom vijeku, a da ne govorimo o recentnijim razdobljima, doimaju se poput demografskih i gospodarskih blizanaca. Jedini su veći zadarski otoci bez stalna naselja, najduže su ostali pod stočarskom ekonomijom, podjednako su na njima kao pastiri boravili najprije Lučani, Saljani i Žmanci, da bi potom ostali samo Žmanci, a onda su ih u istom demografskom naletu kolonizirali Murterini i Betinjani. Postojala je ipak jedna bitna razlika. Dok je Kornat sa svojim otocima tijekom 16. stoljeća postao jedno od najznačajnijih jadranskih lovišta srdele, Žut je u tom pogledu ostao u "bratovoj" sjeni. No zato njemu pripada prvenstvo u maslinarstvu.

⁷ Na stranicama ove monografije objavljujemo posebnu raspravu o povijesnim imenima otoka Kornata, a pripremamo i prilog o početcima masovnog lova srdela u kornatskom akvatoriju.

⁸ To se prije svega odnosi na kornatsko ribarstvo, koje je bilo tema mnogih relevantnih studija (izdvajamo: STRGAČIĆ 1955, ČOLAK 1956 i 1962, BASIOLI 1973 i 1974, FILIPI 1968 i 1976).

⁹ Usp. citate iz dokumenata o zakupu Kornata i Žuta u prilogu "Kornatska toponimija u arhivskim spisima" u drugom dijelu knjige.

¹⁰ DAZD, ZB, VBF, b. I, sv. I/6, 102v.

¹¹ ZKZ, RKP 284, 17v.

¹² DAZD, ZB, AG, b. II, sv. 11, 33r.

VLASNICI

Poznato je da su na području srednjovjekovne zadarske komune postojale dvije skupine otoka, koje su se razlikovale po vlasničkom i gospodarskom statusu. Jednu su činili privatni otoci (Pašman, Ugljan, Dugi Otok, Iž i Rava), a drugu otoci u vlasništvu komune (svi ostali). Komunalni otoci, među kojima i Kornat i Žut s pripadajućim otočjem, bili su namijenjeni isključivo stočarstvu. U tu ih je svrhu komuna davala u zakup na javnim dražbama, a zakupljivali su ih u pravilu zadarski plemići i trgovci, preuzimajući postojeća stada ovaca i koza od svojih prethodnika.¹³

Promjene su nastupile u 15. stoljeću. Nakon što je Venecija 1409. zagospodarila zadarskom komunom, nova je uprava neke otočne posjede, među kojima i Žut, predala u vlasništvo privatnicima u zamjenu za druge nekretnine. U 16. stoljeću proces privatizacije zahvatio je i otok Kornat. Država je konačno 1638. četvorici zadarskih trgovaca prodala sve preostale komunalne otoke i otočne posjede. Nedugo nakon toga došlo je do smjene kornatskih pastira: Dugootočani su "preпусти" pašnjake Murterinima i Betinjanima. Novi pastiri postali su zakupnici, a njihovi potomci, uz još nekolicinu Zaglavaca, otkupili su u drugoj polovici 19. stoljeća sve kornatske i žutske otoke.¹⁴

To je kratak sažetak onoga što o vlasničkom statusu Kornata i Žuta tijekom povijesti znamo iz dosadašnjih istraživanja. U daljnjem ćemo izlaganju popuniti neke praznine i donijeti niz novih podataka.

ŽUT

U arhivskoj se građi Žut prvi put spominje 1373., a taj je podatak objavio E. Hilje: *insule Çonte districtus Iadre*.¹⁵ Valjalo bi konačno odbaciti pretpostavku L. Jelića, koji je Žut prepoznao u toponimskom liku *Çuc*, zapisanom, po njemu,

1289.,¹⁶ što je prihvatio i Zjačić, ali je pomaknuo dataciju u 1290.¹⁷ Pogrešku prenose i recentni autori.¹⁸ No sasvim je izvjesno da se spomenuti *Çuc* odnosi na lokalitet Čuh na Dugom Otoku, a ne na otok Žut. Koliko nam je poznato, prvi je to naslutio B. Finka.¹⁹ Ni Filipi nije bio u pravu kad je prvi spomen Žuta (*Xut*) okvirno datirao u razdoblje od 11. do 14. stoljeća. Isprava na koju se poziva, naime, nastala je u 16. stoljeću.²⁰

U zadarskom katastru iz 1421. stoji zabilješka da su mletačke vlasti otok Žut predale u vlasništvo plemiću Krši Civalelliju u zamjenu za jednu kuću u Zadru.²¹ Ne znamo točno kad je zamjena izvršena, no znamo da je otok još 1411. bio komunalni posjed i da ga je isti taj Krše tada držao u zakupu.²² Budući da su 1417. izvršitelji oporuke pok. Andrije Grisogona polovicu otoka Žuta dali u zakup Ivanu Maroniću iz Sali i da se tom prilikom ne spominje Krše Civalelli,²³ držimo da je Žut postao njegovim privatnim posjedom između 1417. i 1421. godine.

Sredinom 15. stoljeća Kršin praunuk Grgur, prilikom diobe s bratom, postaje vlasnikom "čitava i cjelovita otoka Žuta, smještenog u vodama Proverse, sa svim otočićima koji mu pripadaju, sitnom stokom, volovima, barkama, te svim i pojedinačnim kućnim predmetima i drugim pokretninama koje se na tom otoku nalaze" (*...totam et integram insulam Zonti positam in aquis Proverse, cum omnibus scopulis sibi pertinentibus, animalibus minutis, bobus, barchis, et omnibus et singulis massaritiis et aliis rebus mobilibus super ipsa insola se reperientibus...*).²⁴ Grgurovi sinovi podijelili su 1477. godine Žut i njegovo otočje na tri dijela. Isprava u kojoj je to zabilježeno najvrjedniji je povijesni zapis o topografiji i toponimiji žutskog otočja prije 19. stoljeća. Analizirat ćemo je stoga u posebnom poglavlju, posvećenom topografiji.

Tijekom 17. stoljeća središnji dio Žuta prelazi u ruke obitelji Grisogono i Bartolazzi,²⁵ dok

¹³ GRGIĆ 1959; RAUKAR 1997; JURAN 2010.

¹⁴ Usp. KULUŠIĆ 1965 i JURAN 2005.

¹⁵ HILJE 1994, 74.

¹⁶ JELIĆ, L. 1899, 253.

¹⁷ SZB I, 219-220, 286.

¹⁸ KULUŠIĆ 2006, 54.

¹⁹ FINKA 1981, 10, bilj. 4.

²⁰ Riječ je o dokumentu u kojem su popisani zadarski otoci. O njemu govorimo u jednom od sljedećih poglavlja.

²¹ ANTOLJAK 1950, 375.

²² DAZD, ZB, TP, b. I, sv. I, 155v.

²³ DAZD, ZB, TP, b. II, sv. II, 38r-v.

²⁴ ZKZ, RKP 284, 17r-20r.

²⁵ DAZD, ZB, FS, b. I, sv. 10, 24. IV. 1662.

će preostala dva dijela, nakon izumrća ogranka obitelji Civalelli koja je posjedovala zapadni dio otoka, postati jednom vlasničkom cjelinom. Naime, oko 1640. vlasnici dviju prostorno razdvojenih trećina Žuta, istočne i zapadne, postali su braća Grgur, Donat i Alviž Civalelli.²⁶ Početkom 18. stoljeća skradinski biskup Grgur Civalelli i njegov nećak Donat preuzimaju vlasništvo nad cijelim Žutom, ali nije poznato na koji su se način domogli središnje trećine, koja je još 1699. pripadala Antoniju Bartolazziju.²⁷ Svoj je žutski posjed Donat Civalelli dao u hipoteku zadarskom arhiđakonu i rapskom plemiću Jerolim de Dominisu od kojega je još krajem 17. stoljeća bio pozajmio veću količinu novca. Štoviše, prepustio je Dominisu prihode otoka kao zamjenu za plaćanje godišnje kamate na pozajmljenu glavnici (1701.).²⁸ To će znatno utjecati na kasnije vlasničke odnose. Donata je nadživio stric Grgur, posljednji muški član obitelji Civalelli, kojega su po smrti naslijedile četiri Donatove kćeri, udane u obitelji Sanfermo, Grimaldi, Cipico i Pasquali.²⁹ Kad su one preuzele posjed, vratile su obitelji Dominis dio duga, no čini se da ga nikada u cijelosti nisu otplatile. Desetljećima su ubirale tek manji dio prihoda od zakupe, dok je veći dio završavao u rukama njihovih vjerovnika Dominisa, koji su se u međuvremenu udomaćili u Šibeniku. Naposljetku su Dominisi, negdje u posljednjoj trećini 18. stoljeća, postali vlasnici čitava žutskog otočja.³⁰

Godine 1824., kako proizlazi iz katastarskih mapa, vlasnik Žuta je Kristofor Dominis.³¹ Na temelju kupoprodajnih ugovora iz 1833. i 1843. Žut je prešao u vlasništvo zadarskoga trgovca Petra Rollija, kojemu je u to vrijeme pripadao i sjeverozapadni dio Kornata. Njegova kći Lucija, udovica Jakova Tippmanna, prodala je početkom 1885. otok Žut i njemu pripadajuće otoke *Masli-gnak, Tovar, Zutcaba, Kurba, Vela Scala, Mala*

Scala, Roncich, Ravna Sika, Baba, Di(a),³² Tevergnak, Gustaz, Bisage, Ravna Sika, Veli Babuljaz i Gorgna Galiola, koji su u ugovoru definirani kao grupa otoka u sklopu Kornata (*scogli qui descritti posti nel mare Adriatico, appartenenti al gruppo dell' Isola Incoronate della Comune di Sale, nel canale mezzo tra Pasma e 'l Incoronate*), Murterinima iz osmero obitelji – Mati Jeliću pok. Pere, Šimi Jeliću Matinu, Anti Jeliću pok. Jakova, braći Anti, Šimi i Marku Jeliću pok. Frane, braći Tomi i Peri Jeliću pok. Andrije (*Andrea*), Anti Ježini pok. Mate, braći Josi i Tomi Ježini pok. Jadre (*Jadre*) i Mati Šikiću pok. Šime.³³ Nekoliko mjeseci nakon "kupovštine"³⁴ (5. lipnja 1885.) vlasnici su između sebe podijelili obradive zemlje u Sabunima, Grbama, Struncu, Pristanišću i Bizikovici, kao i pašnjake ("krš") Radovan, Velevrh, Crnike, Javnjak, Grbe, Polje, Ravne Grbe, Gubavac Poljac, Golubovac, Tvrdomješnjak i Krbar.³⁵

SITA

U spomenutom ugovoru o kupoprodaji Žuta iz 1885. nema otoka Site i okolnih otočića, jer su oni činili zaseban posjed u sklopu žutskog otočja. S vremenom se naime bilo uobičajilo da zakupnici Žuta daju Situ u podzakup (ta je praksa uvedena najkasnije krajem 17. stoljeća),³⁶ a onda su u drugoj polovici 18. stoljeća vlasnici otočja odlučili posebno ugovarati zakupe za svaki od tih dvaju otoka s pripadajućim otocima. Prema dostupnim podacima, prvi odvojen zakup sit-ske otočne grupe (*li scogli di Xito*) ugovoren je 1761.³⁷ Kad su nedugo nakon toga tri Murterina i jedan Betinjanin od istih vlasnika zakupili otok Žut, posebno je istaknuto kako zakup ne obuhvaća Situ (*non compreso pero il scoglio di Sito, presentamente tenuto ad affitto dall' alfier Iseppo Marussich*).³⁸ Početkom 19. stoljeća Sita je, kao i Žut, u vlasništvu Kristofora Domini-

²⁶ ZKZ, RKP 284, 137r, 171r; RKP 270, sv. V; RKP 269, 38r.

²⁷ DAZD, ŠNA, kut. 87/I, knj. 1, 205r-v; DAZD, GP, kut. 64, 240r.

²⁸ DAZD, ZB, ZE, b. I, sv. I/IV, 40v; DAZD, ŠNA, kut. 85/II, sv. b, 936v-937r.

²⁹ DAZD, ZB, AG, b. II, sv. 11, 33r.

³⁰ Usp. poglavlje Murtersko-betinski zakupi i stočarske zajednice do "kupovština" (dalje u tekstu).

³¹ DAZD, UKI, br. 578 Sale.

³² Trebalo bi stajati *Di d*, no posljednje slovo više sliči na a, nego na d.

³³ Fotokopiju ugovora ustupio nam je dr. Vladimir Skračić.

³⁴ U literaturi se "kupovštinama" nazivaju ugovori kojima su murterski, betinski i zaglavski pastiri i težaci otkupili kornatski i žutski posjed (usp. Kulušić 2006, 255 i dalje).

³⁵ Kulušić 1965, 229-230, bilj. 88. Ugovor o diobi Žuta koji je Kulušić u tom radu konzultirao bio je vlasništvo Rafaela Šikića.

³⁶ DAZD, OŠ, kut. 97, sv. 224, svešč. e, 14v.

³⁷ DAZD, ZB, TF, b. VI, sv. VI/60, 30-31.

³⁸ DAZD, ZB, AF, b. III, sv. III/16, 15v-17v.

sa.³⁹ Ugovorom iz 1851. Jeronim Dominis pok. Vicenca prodao je šibenskom bilježniku F. A. Galvaniju otoke *Scito* i *Ive*, koje je tada u zakupu držao Andrija Kovačev pok. Ante.⁴⁰ Postoji suglasje oko toga da se *Scito* odnosi na Situ,⁴¹ no ostaje pitanje koji je to otok *Ive*. Kulušić pretpostavlja da je riječ o Brušnjaku ili Borovniku.⁴² Međutim, taj se ugovor ne može tumačiti kao prva od murterskih "kupovština" Kornata,⁴³ jer su 1854. kao vlasnice Site navedene sestre Ruža i Lucija, kćeri pok. Petra Rollija!⁴⁴ Te je godine kolon na Siti i Ščitnoj bio Šime Kovačev. Prema tomu, kad je o Siti riječ, još uvijek nije poznato kad se i na koji način dogodio prijenos vlasništva na kolone (zakupnike).

KORNAT

Koncesije polja u Trtuši i Tarcu

Zadarski plemić Ivan Rosa, doktor prava, dobio je 1540. od mletačkog Senata u nasljednu koncesiju polje u Trtuši. Na isti je način i u sličnim okolnostima 1572. njegov sugrađanin Jerolim Civalelli, jedan od vlasnika Žuta, dobio u koncesiju polje u Tarcu. Riječ je o dva najvrjednija kornatska polja. Obojica koncesionara prethodno su vlastima uputili molbu za dodjelu koncesije, ističući svoje zasluge i privrženost Veneciji tijekom ratovanja s Osmanlijama. Rosa je zadužio državu u Ratu Svete lige (1537.-1540.), a Civalelli u Ciparskom ratu (1570.-1573.).⁴⁵ Mnogi su zadarski plemići uslijed osmanlijskih osvajanja izgubili znatne posjede na kopnu, pa je sasvim razumljivo da su neki od njih, poput Rose i Civalellija, tražili otočna zemljišta kao nadoknadu. Uostalom, veći dio državnih nekretnina nalazio se upravo na komunalnim otocima. Važno je uočiti da su spomenuti koncesionari tražili zemljišta s kojima su već bili u pravnom i gospodarskom odnosu. Članovi obitelji Rosa, naime, od početka 16. stoljeća drže u zakupu jugoistočni dio otoka

Kornata (s pripadajućim poljem u Trtuši), dok se Civalelliji od četrdesetih godina istoga stoljeća spominju kao zakupnici sjeverozapadne polovice otoka (s pripadajućim poljem u Tarcu).⁴⁶

Ne znamo na koji je način Rosa koncipirao svoju molbu za dodjelu koncesije, no pretpostavljamo da je po formi i obrazloženju bila slična sačuvanoj Civalellijevoj. Tražeći od nadležnih institucija da mu u vječni nivel ustupe polje u Tarcu, Civalelli se poslužio uobičajenim patetičnim frazama o krvi koju su u tekućem Ciparskom ratu prolili članovi njegove obitelji (posebno je spomenuo pokojne oca Petra i brata kapetana Franu). Nije pritom zaboravio napomenuti da su zemljišni posjedi koje je naslijedio pretrpjeli znatnu ratnu štetu, kako oni na kopnu tako i oni na otoku Žutu. Stradala mu je i stoka koju je držao na sjeverozapadnoj polovici Kornata kao zakupnik. U molbi je također naveo da su članovi njegove obitelji tijekom više od četrdeset godina, koliko su u kontinuitetu držali u zakupu taj dio Kornata, uz velik trud i trošak dali nasaditi vinograde u Tarcu, što je znatno povećalo vrijednost zemljišta i (potencijalno) cijenu zakupa. Na koncu, Jeronim naglašava da je u sličnim okolnostima za prethodnog rata Ivanu Rosi koncesionirano polje u Trtuši.⁴⁷

Pravni je institut nasljedne koncesije (vječnog livela) podrazumijevao da koncesionar državi daje točno utvrđenu i nepromjenjivu godišnju novčanu naknadu, koja je u pravilu iznosila mnogo manje od vrijednosti zemlje. Država je dakle nominalno i dalje bila vlasnik, ali se koncesija prenosila na nasljednike, štoviše, mogla se ustupiti ili prodati drugima. Obojica koncesionara kornatskih polja bili su dužni godišnje davati zadarskoj komori pola libre po svakom gonjaju zemlje, odnosno Rosa 25 libara za 50 gonjaja u Trtuši, a Civalelli 30 libara za 60 gonjaja u Tarcu.⁴⁸

³⁹ DAZD, UKI, br. 578 Sale.

⁴⁰ Stošić 1941, 237.

⁴¹ Filipi 2003, 101; Kulušić 2006, 260.

⁴² Kulušić 2006, 260.

⁴³ Isto, 258.

⁴⁴ DAS, AMID, br. 549 Sali, *Fogli d' inserzione al Protocollo delle particelle dei Terreni del Comune di Sale 1854*.

⁴⁵ JURAN 2005, 144.

⁴⁶ DAZD, DEI, kut. 2, sv. III/10, 100v i sv. IV/4, 41v; DAZD, DEI, kut. 3, sv. VI/6, 50r, sv. VII/4, 31r, sv. VII/9, 76v, sv. VII/9, 77r i sv. VII/15, 127r; DAZD, REG, 8r-v, 115v-116r, 221v-222v.

⁴⁷ ZKZ, RKP 285, 34r-37v i RKP 295, 139r. Usp. i Filipi 2003, 98.

⁴⁸ Da bismo dobili barem približnu sliku o vrijednosti koncesioniranih polja, navest ćemo podatak iz 1540., kad jedan Saljanin prodaje pola gonjaja vinograda na Tarcu za 37 ½ libara. To znači da je jedan gonjaj kornatskog vinograda vrijedio više od godišnje koncesije za Trtušu i Tarac zajedno (DAZD, ZB, IMM, b. I, sv. I/2H, 12r).

Koncesija Zmorašnjeg Kornata Jeronimu Civallelliju

Samo dvije godine nakon što mu je u vječni nivel dodijeljeno polje u Tarcu, Jeronim Civallelli upućuje vlastima novu molbu, tražeći da mu se, također u pravnoj formi vječnog livela, ustupi čitav Zmorašnji Kornat. I ovaj mu je put država izišla u susret. Tako je od 1574. Jeronim bio korisnik koncesije na Zmorašnji Kornat, za koju je godišnje plaćao 1.000 lira.⁴⁹ Prethodna koncesija na polje u Tarcu bila je po prirodi stvari uključena u novu te je postala suvišnom, jer je Tarac pripadao Zmorašnjem Kornatu. Budući da ćemo od sad češće rabiti toponim *Zmorašnji Kornat*, dok ćemo njegovu prostornu opoziciju zvati *Južnji Kornat*, upućujemo čitatelje na našu raspravu "Otok s četiri imena – Kornat u ispravama srednjega i novog vijeka" u ovoj istoj monografiji, gdje smo pojasnili na što se ta dva toponima odnose. Ovdje ćemo samo sažeto iz te rasprave prenijeti to da se već u srednjem vijeku otok Kornat u gospodarskom pogledu dijelio na dvije stočarske zajednice i dva zasebna pašnjaka – sjeverozapadni i jugoistočni, s granicom na brdu Komornjaku. Ta je granica početkom 16. stoljeća postala okosnicom nove administrativne podjele, jer se od tada otok više nije davao u zakup kao cjelina, nego u dva dijela, posebno Zmorašnji Kornat, a posebno Južnji. Poslije 1574., dakle, zadarska je komora od Zmorašnjeg Kornata primala godišnji paušal od 1.000 lira, dok je Južnji Kornat i dalje davala u desetogodišnji zakup, kao i do tada.

Država prodaje Kornate

Nadležne su mletačke institucije 30-ih godina 17. stoljeća odlučile prodati zadarske otoke i izdvojene otočne posjede koji su još uvijek bili u vlasništvu države (Olib, Silba, Premuda, Ist, Škarda, Molat, Sestrunj, Kornat i veći broj manjih otoka). Nakon obavljene javne dražbe, otoke su zajednički kupili četvorica zadarskih

trgovaca, a onda su ih 1640. međusobno podijelili. Po izvršenoj diobi vlasnici Južnjega Kornata postali su Jeronim Borgo i Ivan Lantana, dok su nominalni vlasnici Zmorašnjeg Kornata postali Battista Soppe i Jakov Califfi.⁵⁰ Koncesija koju je na Zmorašnji Kornat imala obitelj Civallelli i dalje je bila na snazi, samo što se koncesijska naknada od tog trenutka, umjesto zadarskoj komori, plaćala obiteljima Soppe i Califfi. Nakon smrti Marije Civallelli 1649., posljednje legitimne nasljednice Jeronima Civallellija, stvari su na vlasničko-pravnoj razini postale prilično složene, jer je koncesijom ponovno raspolagala država.⁵¹ No ubrzo Soppe i Califfi nastupaju kao stvarni, ne više samo nominalni, vlasnici Zmorašnjeg Kornata i u tom ga svojstvu 1654. daju u zakup murterskom župniku Ivi Skračiću i saljskom poduzetniku Ivi Gveriniju.⁵² Kako se iz prethodnog izlaganja može zaključiti, od sredine 17. stoljeća na Kornatu postoje tri različite vlasničke cjeline: Zmorašnji Kornat, Južnji Kornat i izdvojeni posjed polja u Trtuši, koji je i dalje uživala obitelj Rosa, ali s obvezom davanja godišnje naknade od 25 lira vlasnicima Južnjeg Kornata.

Južnji Kornat

Jeronima Borga kao suvlasnika Južnjeg Kornata naslijedila je oko 1650. njegova kći Perina, udana za mletačkog patricija Antonija Mariju Suriana.⁵³ Ona je svoj dio otoka 1651. prodala zadarskom trgovcu Antoniju Caeranu, podrijetlom iz Mestrea kod Venecije, koji se kasnije nastanio u Salima.⁵⁴ Godine 1660. Marko Antonio Lantana i Antonio Caeran raskidaju suvlasništvo te dijele Južnji Kornat na dva dijela. Granica je polazila od uvale Stiniva na sjeveroistočnoj obali otoka i vodila prema jugoistočnom rubu polja Koritnica i dalje prema *donjem* moru.⁵⁵ Ugovor o toj diobi detaljno smo opisali u poglavlju o topografiji. Lantanu je dopao sjeverozapadni dio Južnjeg Kornata, a Caerana jugoistočni. Lantanin ćemo dio zvati Trtuški Južnji Kornat, jer je ta vlasnička cjelina prepoznat-

⁴⁹ ZKZ, RKP 285, 37r-v.

⁵⁰ GRGIĆ 1959; JURAN 2010, 223-225.

⁵¹ Opširnije u JURAN 2005, 145, gdje smo pokazali kako je nekolicina zadarskih građana od države zatražila obnovu koncesije. U međuvremenu smo pronašli još jedan zanimljiv dokument: Mihovil Vitanović, kojega smo već susreli kao posljednjeg zakupnika Kornata prije privatizacije (1639.), zatražio je 1656. da mu se kao obeštećenje za povećani iznos novca kojim je kreditirao državu u tekućem ratu dodijeli u koncesiju Zmorašnji Kornat. Naveo je pritom, kao netko tko se trudi spasiti vlasnika od neznanja, da je nakon smrti Marije Civallelli pravo raspolaganja kornatskim posjedom pripalo – državi. Molba mu nije bila uslišana, ali to nije spriječilo njegove nasljednike da 1664. ponovno zatraže koncesiju. U ponovljenoj je molbi istaknuto kako je 1639. Južnji Kornat prodan za 4.600 dukata, dok je Zmorašnjem cijena bila znatno niža, samo 3.203 dukata, jer njegovi kupci nisu mogli slobodno raspolagati posjedom, odnosno prihodi su im bili ograničeni na 1.000 lira koncesijske naknade. I taj su put molitelji ukazali na to da država ima pravo prodati ili dodijeliti u koncesiju prihode Zmorašnjeg Kornata, koji su nakon Marijine smrti zbog nemara nadležnih upravnih tijela prepušteni nominalnim vlasnicima (DAZD, GP, kut. 20, knj. II, 496r-498v i kut. 24, knj. I, 282r-v).

⁵² JURAN 2005, 145.

⁵³ DAZD, ZB, SBr, b. I, sv. I/8, 13v.

⁵⁴ DAZD, ZB, FS, b. I, sv. 2, 5r; DAZD, ZB, GMo, b. I, sv. I/4, 35r.

⁵⁵ DAZD, ZB, SBr, b. II, sv. 31, 31v-33v.

ljiva upravo po najvećem kornatskom polju,⁵⁶ dok ćemo Caeranov dio, od Gujka do Opatata, zvati Opatski Južni Kornat, budući da je vrh Opat njegovo najmarkantnije fizičko obilježje. U jednoj se ispravi iz 1664. Caeranov kornatski posjed i zove Opatom: *scoglio detto Opat!*⁵⁷

Caeran je svoj dio Kornata 1685. oporučno ostavio zadarskoj katedralnoj bratovštini sv. Sakramenta. No Giulio Mestrini Caeran, kao Antonijev zakoniti nasljednik, pokušao je Bratovštini putem suda osporiti vlasništvo.⁵⁸ Parnicu je ipak izgubio, ostajući samo vlasnikom nekoliko gonjaja vinove loze na području Njivice i Knježaka.⁵⁹ Ne znamo zbog čega je Bratovština kasnije ostala bez svoga kornatskog posjeda, ali znamo da je Mlečanin Antonio Tomasoni u siječnju 1734., na javnoj dražbi održanoj u Veneciji, kupio Opatski Južni Kornat za 50.100 lira.⁶⁰ Jedan od njegovih potomaka, Antonio Danielli Tomasoni, u svojim je računskim knjigama za godinu 1780. pribilježio potraživanje od 1.138 cekina i 12 lira za prodaju Kornata (*per la vendita dello scoglio Incoronate mandre et. cet. come di Instrumento 1780 : 14 feb.º*).⁶¹ Dužnik je po svojoj prilici bila venecijanska obitelj Bianchini, koju u arhivskim spisima kao vlasnika najjužnije četvrtine Kornata prvi put nalazimo 1798.⁶² Sredinom 19. stoljeća ili nešto ranije vlasnikom postaje Šibenčanin Nikola Slavica. Njegova udovica Francesca Mattiazzi, udana Raimondi, prodala je 1864. "kornatski posjed, tj. pripadajuće pašnjake, vinograde i živine, što je bilo od Bianchinija iz Venecije" Anti Božikovu pok. Ive i Peri Markovu pok. Ive iz Murtera.⁶³ O tome kako su Božikov i Markov nakon sklapanja kupoprodajnog ugovora uredili međusobne odnose pisao je detaljno I. Juraga Nadov.⁶⁴

Na drugoj polovici Južnog Kornata, sjeverozapadnoj, odnosno *trtuškoj*, nije bilo toliko vlasničkih promjena. Od 1700., uz obitelj Lantanu, suvlasnici su braća Ponte, koji su po ženskoj lozi baštinili Ivana Lantanu.⁶⁵ Krajem 18. stoljeća jedan je od vlasnika i knez Šimun Posedarski, rodbinski povezan s obitelji Ponte.⁶⁶ Početkom 19. stoljeća Marko Antonio Lantana svoj dio oporučno ostavlja upraviteljstvu zadarske katedrale, dok drugi dio suvlasništva preuzima obitelj Begna Posedarski,⁶⁷ potom Paolina Milošević Lucio olli koja je, pak, svoj dio 1836. prodala Petru Rolliju.⁶⁸ Novi vlasnici, kao i stari, nisu dijelili posjed, nego su ga uživali u suvlasništvu. Murterini su taj dio Kornata otkupili u isto vrijeme kad i Opatski Južni Kornat. Najprije su 1859. otkupili polovicu posjeda od Lucije, kćeri Petra Rollija, udovice Jakova Tippmana, a onda su 1864. od upraviteljstva zadarske katedrale otkupili drugu polovicu.⁶⁹ Kupaca je bilo 12, a pripadali su tri obitelji: Šikić, Turčinov i Jerat.⁷⁰

Zmorašnji Kornat

Kao što smo vidjeli, Zmorašnji je Kornat od 1640. bio u vlasništvu obitelji Soppe i Califfi. Iste se obitelji u istoj ulozi spominju i 1798.⁷¹ Katastar iz 1824. daje nešto drukčiju sliku. Califfi su i dalje vlasnici polovice Zmorašnjeg Kornata, no na drugoj je polovici kao vlasnik upisan Petar Bologna. Taj je Petar po svojoj prilici isto vjetan Petru Rolliju, koji je do sredine 19. stoljeća kupio ili na drugi način stekao i Califfijev dio Zmorašnjeg Kornata, ali i polovicu Trtuškoga Južnog Kornata (od obitelji Benja Posedarski), kao i čitav Žut s pripadajućim otočjem (kupljen u dva navrata od Jeronima Dominisa).⁷² Ne po-

⁵⁶ Naš postupak opravdava i činjenica da se vlasnici te cjeline, Lantana i Ponte, u jednom dokumentu iz 1711. nazivaju "posjednicima jugoistočnog dijela zvanog Trtuša na otoku Kornatu" (*possessori della parte sirocal detta Tertussa sopra il scoglio Incoronate*) (DAZD, GP, kut. 78, 8v).

⁵⁷ DAZD, GP, kut. 26, 352v.

⁵⁸ DAZD, ZB, GZ, b. jedina, sv. I, 40r-v.

⁵⁹ DAZD, GP, kut. 78, 110v.

⁶⁰ DAZD, ZKZ, PQ, sv. I, 219r, 357r-v.

⁶¹ DAZD, MIS, sv. 15, poz. 1, list 229.

⁶² DAZD, ZB, DCa, b. XV, sv. 169, 18r-19v. Dokument je iz 1811. godine, no u njemu stoji da je 12. listopada 1798. izvjesni Ante Rafaelli, zastupnik braće Vicenca i Nikole Bianchini, privatnom ispravom dao u zakup dvojici Murterina pašnjake otoka Kornata.

⁶³ Ugovor nam je dao na uvid Jadranko Markov iz Murtera, jedan od današnjih vlasnika tog dijela Kornata, pa mu ovom prilikom zahvaljujemo.

⁶⁴ JURAGA NADOV 2005, 193 i dalje.

⁶⁵ ZKZ, RKP 362, 270r i dalje.

⁶⁶ ZKZ, RKP 198, 106r.

⁶⁷ DAZD, SOL, kut. 55, sign. 962, str. 2.

⁶⁸ To proizlazi iz ugovora o otkupu Trtuškoga Južnjega Kornata 1859. godine (usp. sljedeću bilješku).

⁶⁹ Ugovore posjeduju Marija Turčinov Stipićevo pok. Mate i dr. Vladimir Skračić iz Murtera.

⁷⁰ Valja ipak napomenuti da je u ugovoru iz 1859. navedeno 11 kupaca, a u onom iz 1864. jedan više. Isto tako, nekolicinu kupaca iz ranijeg ugovora u kasnijem zamjenjuju drugi pojedinci, doduše istog prezimena, pa je vjerojatno riječ o istim obiteljima.

⁷¹ Kolić 2005, 166-167.

⁷² U jednom se dokumentu iz 1821. spominje *signor Pietro Rolli detto Bologna* (DAZD, ZB, GS, b. X, br. 144/41).

KARTA 1. *Vlasnička topografija kornatsko-žutskog otočja prema katastru iz 1824. godine* (napomena: osvjetljena područja unutar otoka Brušnjaka, Žuta i Kornata označavaju obrađene površine)

sjedujemo izvorne dokumente o Rollijevim kornatskim akvizicijama, ali se zato o njima govori u kasnijim "kupovštinama".

Granična linija koja je na katastarskoj mapi iz 1824. dijelila Zmorašnji Kornat na dva dijela u novim se okolnostima pokazala nepotrebnom. Rolli je postao vlasnik čitava Zmorašnjeg Kornata, koji je kao jednu cjelinu naslijedila njegova kći Ruža, udana za Andriju Afrića. Ona je neke otoke u sklopu toga posjeda (*Peschiera, Jadra, Velika Panitola, Veliki Gustac, Mali Gustac, Rasipić, Veliki Rasip, Veseliak, Premetnjak*) 1870. godine dala u zakup Josi Jeliću, a iste su otoke 1889. zakupili Mate Kovačev pok. Frane kao skrbnik Jose Jelića pok. Petra te Stipe Turčinov pok. Jure.⁷³ Po isteku toga zakupa, 15. lipnja 1896., Ružin je sin Petar Afrić prodao Zmorašnji Kornat desetorici Murterina, četvorici Betinjana i trojici Zaglavaca. Kupljeni su posjed novi vlasnici između sebe podijelili 1897. (Prilog 2).⁷⁴

KATINA

Premda je gotovo fizički vezana s Kornatom i Dugim Otokom, Katina je tijekom srednjega i novog vijeka bila zaseban posjed. Poput Kornata, pripadala je komunalnim otocima koje je zadarska komora davala u zakup. Tako je Katinu (*insule Catene posite in aquis Iadrensis aparte occidentali*) 1446. zakupio Ivan de Nassis za 60 libara, a 20 godina kasnije Matej de Nassis za 65 libara.⁷⁵ Tijekom gotovo jednog stoljeća, od kraja 15. do kraja 16., u zakupu su je držali već dobro nam poznati članovi obitelji Civalelli. Jedan je od njih 1539. Ivanu Negriću iz Luke dao u podzakup šest otočića koji su pripadali Katini (*sex scopula parua e de iuribus et pertinentiis dicti scopuli Cathene*).⁷⁶ Premda u ugovoru nisu imenovani, lako je zaključiti da se radi o otočićima u zaljevu Telaščica, kojih je upravo šest – Mali Školj, Veli Školj, Fafarikulac, Gozdenjačka Sikica, Galijola i Korotan.⁷⁷ Katina je s njima, dakle, činila jednu gospodarsku cjelinu.

Zadarski je kapetan kao predstavnik mletačke vlasti 1598. Katinu predao u vlasništvo plemiću Šimunu Cedoliniju u zamjenu za kuću u Zadru (na sličan je način, kao što smo pokazali, Civalelli postao vlasnik Žuta).⁷⁸ Zabilježeno je da je 1664. na pašnjacima toga otoka stoku držao Murterin Ive Martolosov.⁷⁹

Sredinom 18. stoljeća vlasnik Katine je knez Petar Posedarski, a zakupnik Ante Kalčinić iz Žmana. Zakupu je pripadalo i 14 otočića koji se u spisu prostorno vezuju uz Telaščicu (*lo scoglio Cattene con altri quattordecim scoglietti, in tutto quindecim, e che sono nell'acque di Telaschizza, tutti pascolatorii*).⁸⁰ Budući da je u Telaščici svega šest otočića, nemamo odgovor na pitanje gdje treba tražiti ostalih osam. Prema katastru iz 1824., vlasnik Katine je Ivan Michieli iz Trogira.⁸¹

PASTIRI

RAZDOBLJE DUGOOTOČANA

Sredinom 15. stoljeća na Kornatu je bilo oko 4.500 glava koza i ovaca. Stokom su upravljala dva bravara, jedan na Zmorašnjem, a drugi na Južnjem Kornatu.⁸² Svaki je bravar imao između sedam i devet pastira, što znači da je kornatsku stoku čuvalo od 15 do 20 ljudi. Prema podacima iz računskih spisa zadarske obitelji Matafar, koja je u to vrijeme Kornat držala u zakupu, bravari i pastiri su pripadali podjednako trima naseljima na susjednom Dugom Otoku – Salima, Žmanu i Luci. Uz njih se spominju još po jedan pastir iz Zaglava i Iža.⁸³ Pretpostavljamo da je sličnog sastava bila i pastirska populacija na Žutu.

Teško je međutim reći je li tako bilo i u ranijim stoljećima. Naime, prvi poznati bravari na Kornatu kojima pouzdano znamo provenijenciju bili su iz Pašmana (1354.) i Tkona (1412.), dok na Žutu u toj ulozi krajem 14. stoljeća nalazimo jednog Kukljičanina (usp. Tablicu 1.).

⁷³ Podatci iz obiteljskog arhiva Marije Turčinov Stipićeve pok. Mate.

⁷⁴ KULUŠIĆ 1965, 229-230.

⁷⁵ DAZD, DEI, kut. 1, sv. II/7, 68r i kut. 2, sv. III/4, 34v.

⁷⁶ DAZD, ZB, IMM, b. I, sv. I/2H, 28. VIII. 1539.

⁷⁷ PIASEVOLI 1999, 193.

⁷⁸ DAZD, ZB, FPr, b. II, sv. 4, 20. VIII. 1598.

⁷⁹ DAZD, OŠ, kut. 62, sv. 132, svešč. i, 47v.

⁸⁰ DAZD, ZB, TF, b. IV, sv. IV, svešč. 40, 1v.

⁸¹ DAZD, UKI, br. 578 Sale.

⁸² RAUKAR 1977, 203-204.

⁸³ DAZD, SOM, kut. 1, passim.

Tablica 1. Bravari, pastiri i podzakupnici Kornata i Žuta od 14. stoljeća do murtersko-betinske kolonizacije u 17. stoljeću⁸⁴

GODINA	PREBIVALIŠTE	IME I PREZIME	FUNKCIJA I KONTEKST
ŽUT			
1370.	Dugi Otok	Dminak Delavac (<i>Dominach Delauaç</i>)	uzima u podzakup žutske otoke Balabru, Kurbu, Malu Skalu i Veliku Skalu na razdoblje od 20 mjeseci
1373.		Jurica Bakić i Franul pok. Dragoja	spominju se kao stanovnici otoka Žuta (<i>habitoribus insule Çonte</i>)
1396.	Kukljica	Nikola Stulčić	spominje se kao nekadašnji kolon (<i>vilanus</i>) i bravar Nikole Fanfogne na Žutu
1417.	Sali	Ive Maronić	uzima u podzakup polovicu otoka Žuta na razdoblje od 10 godina
1442.	Sali? ⁸⁵	Grgo Dražojević	bravar, ima spor s vlasnicima Žuta
1469.	Žman	Pere Bušević (<i>Buseuich</i>)	bravar, kupuje lozu u Luci na Dugom Otoku
1486.	Žman Žman Luka	Ive Mavrović Pere Bušević Stojša Šprunić	bravar pastir pastir
1489.		Jure pok. Šime Zelenčića ⁸⁶	Frane Civalelli ga uzima za bravara na razdoblje od 10 godina
1490.	Žman Luka	Ive Mavrović Ive Lovrenčić	uzimaju teren na krčenje i oranje od Lovre Civalelliija
1541.	Žman	Šime Čavrićević	bravar
1563.	Žman	Pere, Jure i Mate, sinovi Šime Čavrićevića	uzimaju na nasad šest gonjaja zemlje na predjelu Grbe
1594.	Žman	Jure Čavrićević	bravar na središnjem dijelu Žuta
1612.	Žman	Mate Mrdešić	bravar na središnjem dijelu Žuta
1613.	Žman	Ive Klica (<i>Chlica</i>)	bravar na zapadnom dijelu Žuta
1618.	Žman	Ive <i>Zachnesich alias</i> <i>Chglizza</i>	bravar na zapadnom dijelu Žuta
1626.		Ive Katarić reč. Štire ⁸⁷	bravar na zapadnom dijelu Žuta
1641.	Žman	Grgo Čabrunić	bravar na zapadnom dijelu Žuta (Pineze)
KORNAT			
1354.	Pašman	Stanoj pok. Koševića	bravar
1412.	Tkon	Jure Novaković	nekadašnji bravar
1417.	Sali	Marin Kršević	bravar i podzakupnik dvanaestine pašnjaka
1431.	Sali	Grgo Hranojević	podzakupnik, kupuje četvrtinu kornatske stoke

⁸⁴ Izvori za Žut: DAZD, ZB, PP, b. I, sv. I/V, 18r (1370.); DAZD, ZB, PP, b. II, sv. II/II, 14v (1373.); ZKZ, RKP FQ, sv. 1-20 (1396.); DAZD, ZB, TP, b. II, sv. II, 38r-v (1417.); DAZD, ZB, Ica, b. I, sv. I, CCLXVIr (1442.); DAZD, ZB, Ica, b. VI, sv. IX/7, CVI r (1469.); DAZD, ZB, Ica, b. VI, sv. XII/ libro quarto, LVv-LVIr (1486.); DAZD, ZB, Ica, b. VII, sv. XIII/3, CXv (1489.); DAZD, ZB, Ica, b. VII, sv. XIII/4, XLIV-XLIIr (1490.); DAZD, ŠNA, kut. 36/l, sv. j, 25v (1541.); DAZD, ZB, DC, b. I, sv. II/5, 27. X. 1563. (1563.); DAZD, ZB, SV, b. I, sv. I/11, 2v (1594.); ZKZ, RKP 285, sv. IV, 11v-12r (1612.); DAZD, ZB, SV, b. IV, sv. VI/73, 2r-v (1613.); ZKZ, RKP 285, sv. IV, 14r-16r (1618.); ZKZ, RKP 284, 134r (1626.); ZKZ, RKP 269, 38r (1641.). Izvori za Kornat: DAZD, ZB, AC, b. jedina, sv. II, 38v (1354.); DAZD, ZB, TP, b. I, sv. I/8, 233r-v (1412.); DAZD, ZB, TP, b. II, sv. II, 48v (1417.); DAZD, ZB, TP, b. IV, sv. V/A/2, 14v-15r, 27v (1431.); DAZD, SOM, kut. 1, passim (1455.-1465.); DAZD, ZB, Ica, b. VI, sv. X/4, LXXXVIIv (1476.); DAZD, ZB, GB, b. VI, Processi, sv. 28 (1490.); DAZD, SOF, sv. jedini, poz. 7 (1505.-1506.); DAZD, ZB, IPR, b. I, sv. I/1, 219v-220r (1507.); DAZD, ZB, PPa, b. II, sv. II/6, 9r, 11v (1517.); DAZD, ZB, MS, b. III, sv. III/O, 18. I. 1524. (1524.); DAZD, ZB, ND, b. III, sv. IV/2, 82r (1576.); ZKZ, RKP 304, 113r-114v (1613.); DAZD, ZB, SP, b. I, sv. I/2, 12. XII. 1619. (1619.); ZKZ, RKP 295, 64r i dalje (1626.); DAZD, GP, kut. 12, 265v (1643.).

⁸⁵ U popisu stanovnika iz 1608. u Salima je zabilježeno prezime Dražević (Jelić, R. 1974, 189).

⁸⁶ Prezime postoji u Kalima na otoku Ugljanu.

⁸⁷ U drugom je dokumentu naveden kao Ivan Kadurić reč. Štore (*Chadurich detto Store*) (ZKZ, RKP 270, sv. V, 1-4).

1455.-1465.	Žman Sali Sali Sali Žman Luka Luka Sali Luka Luka Žman Zaglav Žman Žman Luka Luka Iž Žman	Matul Lučić Toman Vlašić Marko Vlašić Marašin Loinić Bogdan Martin Prvonić Martin Murgašić Stipe Brborić Nikola Barbić Luka Marković Tome Marković Radovan Županić Pave Matešić Jakov Tardibon Vitko Dminčić Pere Petrović Mišul Ive Murgašić Pere Mišanić Bare Ante Zelenčić Nikulica Bravarić Ive Fatević Jure Radinić Luka Ive Gržanić	bravar pastir pastir pastir pastir bravar pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir bravar bravar pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir bravar
1476.	Sali	Ive p. Grge Hranojevića	podzakupnik osmine pašnjaka
1490.	Žman Žman	Pere Mišanić Bogdan Gržanić	bravar bravar
1505.-1506.	Žman Žman	Bogdan Ive Bogdanić Nikola Cigulić Mate Cigulić Karin Nikulić Luka	bravar pastir pastir pastir pastir pastir
1507.	Sali	Nikola Jadrijević	podzakupnik neimenovanih otočića
1517.	Žman Žman	Jure Kunčić Vitko Bečić Luka Hrbok	bravar pastir pastir
1524.	Žman	Jure <i>Saurich</i>	bravar na Zmorašnjem Kornatu
1576.	Žman	Nikola Kunac	bravar na Zmorašnjem Kornatu
1613.	Žman	Roko	bravar na Južnjem Kornatu
1613.	Žman	Luka	bravar na Zmorašnjem Kornatu
1619.	Žman Žman	Roko Luka Belajev	bravar na Južnjem Kornatu bravar na Zmorašnjem Kornatu
1626.	Žman Žman Žman Žman Žman Žman Žman Žman Žman	Mate Čabrulić p. Nikole Roko Frletić Ive Kunjačić Pere Radinić Pave Radinić Nikola Šimarinov Ante Čabrulić Matin Luka Frletić p. Pave Martin Hrbočić p. Luke	bravar bravar pastir pastir pastir pastir pastir pastir pastir
1643.	Žman	Ante Čabrulić	bravar na Zmorašnjem Kornatu

Za kasnija razdoblja dvojbi nema. U drugoj polovici 16. i prvoj polovici 17. stoljeća bravari i pastiri uglavnom su iz Žmana. To dobro ilustriraju dokumenti vezani za spor koji se 20-ih i 30-ih godina 17. stoljeća vodio između tadašnjeg zakupnika kornatskih pašnjaka i njegova prethodnika. Na blagdan sv. Jurja 1625. bravar na Južnjem Kornatu, Roko Frletić, izbrojao je i predao 797 živina novom zakupniku Grguru Civalleliju, odnosno njegovu bravaru Mati Čabruliću reč. Tamburinu. Svjedočili su tomu Rokovi pastiri Pave Radinić pok. Šime, Martin Hrbočić pok. Luke, Luka Frletić pok. Pave i Ante Čabrulić Matin (sin novoga bravara), svi iz Žmana. Stari je zakupnik imao pravo na stočni priplod do blagdana sv. Mihovila, kad je po običaju počinjala nova gospodarska (stočarska) godina. Devet godina nakon primopredaje stoke, dakle 1634., Grgur Civalleli pokreće parnicu, tvrdeći da je na Miholju 1625. njegovu bravaru predano samo 690 živina, a ne dogovorenih 800! Potvrdili su to u svojim iskazima kornatski pastiri Nikola Šimarinov, Pere Radinić, Martin Kunjačić pok. Ive i Grgo Čabrulić. I oni su, kao i njihovi prethodnici, bili iz Žmana.⁸⁸ Posljednji spomen žmanskih stočara na Kornatu pripada 1643. godini, kad je službu bravara obavljao Ante Čabrulić. Na Žutu je, pak, još krajem 17. stoljeća dio pašnjaka držao u zakupu Žmanac Ive Šegota.

Premda su davni *Kornatari* i *Žutari*, prethodnici Murterina i Betinjana, imali domicil u naseljima susjednog Dugog Otoka, izvori nam daju naslutiti da su barem neki od njih veći dio svoga života provodili na kornatskim i žutskim pašnjacima. Štoviše, svoje su zanimanje i vezanost za prostor od kojega su živjeli često prenosili na potomke. Šezdesetih su godina 15. stoljeća bravari na Kornatu bili Pere Mišanić i Ivan Gržanić, obojica iz Žmana. U tom je razdoblju jedan od pastira bio izvjesni Bogdan, posvjedočen samo imenom.⁸⁹ Kad se 80-ih godina istoga stoljeća vodila parnica između saljskog i luškog župnika oko prava na desetinu uroda s polja Trtuše, za svjedoke su bili pozvani gore spomenuti Pere Mišanić, iz čijeg iskaza saznajemo da je bio četiri godine pastir a 16 godina bravar na Južnjem Kornatu, te Bogdan Gržanić, koji je izjavio da je veći broj

godina bio pastir svoga oca na Zmorašnjem Kornatu.⁹⁰ To je vjerojatno onaj isti Bogdan koji se kao kornatski pastir spominje dva desetljeća ranije. Godine 1490. bravari su ponovo Pere Mišanić i Bogdan Gržanić, a potonjeg na istom mjestu nalazimo i početkom 16. stoljeća. Prema tomu, i Mišanić i Gržanić čuvali su stoku na Kornatu tijekom gotovo čitava svoga života. Navedimo i primjer žmanskih Čavrićevića, koji se spominju kao bravari i pastiri na Kornatu i Žutu u razdoblju od 1524. do 1594., dok s njihovim sumještanima Čabrulovićima, posvjedočenim u brojnim ispravama od 20-ih do 40-ih godina 17. stoljeća, završava žmanska era kornatskog stočarstva.

Očito je da su neki zakupnici (u slučaju Kornata), odnosno vlasnici (u slučaju Žuta) imali ustaljene i korektne gospodarske odnose s pojedinim stočarskim obiteljima. No i kad je dolazilo do vlasničkih promjena, odnosno izmjene zakupnika, najčešće nije bilo razloga mijenjati zatečene bravare i pastire. Uostalom, svaka je promjena tražila dodatne logističke napore, a uz to je bila potencijalni izvor nesporazuma, kao u spomenutom slučaju izmjene zakupnika 20-ih godina 17. stoljeća na Kornatu.

Tijekom promatranog razdoblja odnosi između zakupnika i bravara te između bravara i njihovih pastira bili su uređeni običajima. Tek se iznimno sklapaju privatno-pravni ugovori koji definiraju poslove i rok službe kornatskih i žutskih bravara. Tako je 1417. zakupnik Kornata Nikola Radušić uzeo za svoga bravara Saljanina Marina Krševića na razdoblje od devet godina (do isteka zakupa), a istodobno mu je prodao dvanaestinu živina i brodova koji su pripadali zakupu. To znači da je bravar bio i podzakupnik, odnosno poduzetnik koji je ulagao u stoku i ubirao prihod od stočnih proizvoda i priploda razmjernu ulogu (dvanaestina). U ugovoru se ne govori o tomu na koji će način bravar obavljati svoj posao, jer je očito sklopljen s namjerom da se reguliraju prvenstveno podzakupnički odnosi.⁹¹ Kad je, pak, 1489. Frane Civalleli za svoga bravara uzeo Juru Zelenčića, također na razdoblje od 10 godina, u ugovoru je bilo samo općenito navedeno da će bravar svoje dužnosti obavljati u skladu s običajima (*ut moris est*).⁹² Najvažniji podatci o sto-

⁸⁸ ZKZ, RKP 295, 64r i dalje.

⁸⁹ DAZD, SOM, kut. 1, 23v, 59v, 65v.

⁹⁰ DAZD, ZB, FM, b. I, sv. III, 1r-v.

⁹¹ DAZD, ZB, TP, b. II, sv. II, 48v.

⁹² DAZD, ZB, ICa, b. VII, sv. XIII/3, CXv.

čarstvu i odnosima između pastira, bravara i vlasnika stoke na Kornatu u srednjem vijeku nalaze se u računskoj knjizi obitelji Matafar iz sredine 15. stoljeća. Budući da ju je detaljnije proučio T. Raukar, upućujemo čitatelja na njegov tekst u kojemu je sažeto iznio opseg i kronologiju Matafarova stočarskog poslovanja.⁹³

DOLAZAK MURTERINA I BETINJANA

Već smo u jednom našem ranijem radu pokušali odgovoriti na pitanje kad su i na koji način Murterini i Betinjani došli na Kornate. Tom smo prilikom zaključili sljedeće: Kornati su početkom Kandijskog rata (1645.-1669.) napušteni zbog egzistencijalne nesigurnosti i čestih gusarskih upada. Obnovu stočarstva usporile su istodobne vlasničko-pravne nesuglasice nakon smrti Marije Civalelli (†1649.), vlasnice dijela Žuta i korisnice koncesije na Zmorašnji Kornat. U tim su okolnostima Murterini i Betinjani, iskrčivši u međuvremenu pašnjake vlastitog otoka, doveli svoju stoku na Kornate. Formalizirali su to sklapanjem ugovorâ s kornatskim vlasnicima i zakupnicima, a najraniji među njima potječe iz 1654. kad su Zmorašnji Kornat zakupili murterski župnik Ive Skračić i Saljanin Ive Gverini, koji su potom dijelove pašnjaka dali u podzakup pojedincima iz Murtera i Betine. Ustvrdili smo također da je murtersko-betinska kolonizacija otočja započela koju godinu prije sklapanja toga ugovora.⁹⁴

Ovom ćemo prigodom iznijeti još neke detalje, dosad nepoznate, koji će dataciju dolaska Murterina i Betinjana na kornatske pašnjake pomaknuti još barem desetljeće unatrag.

Kad je Venecija 1639. prodala zadarske komunalne otoke, među kojima i Kornat, četvorici zadarskih trgovaca, zatečenim je zakupnicima bilo naloženo da podmire dugovanja zadarskoj komori i ustupe otoke novim vlasnicima. Posljednji zakupnici Južnjeg Kornata prije privatizacije bili su zadarski trgovac Mihovil Vitanović i poznati saljski ribarski poduzetnik Gverin Gverini.⁹⁵ Njihov je zakup počeo teći 1. listopada 1636., a pašnjake su 1640. predali novim vlasnicima Ju-

žnjeg Kornata, Ivanu Lantani i Jeronimu Borgu, prodavši im ujedno 1.690 živina koje su se tamo nalazile. Ustupili su im i prava na 275 lira duga koji su učinili Miho Mihatov i Jadreša Bašin iz Murtera te Vid Magazinov iz Betine za "travarinu od nekoliko otočića koji pripadaju rečenom otoku" (*...di credito che hanno per conto d' herbativi d' alcuni scoglietti delle pertinentie d' esso scoglio contra Michiel Michattouich et Iadressa Batich da Morter nec non Vido Magazinouich da Betina...*).⁹⁶ Budući da nam drugi izvori pokazuju da su 30-ih godina toga stoljeća kornatski pastiri bez iznimke Žmanci (još je 1643. bravar Zmorašnjeg Kornata Žmanac Ante Čabrulić⁹⁷), preostaje nam pretpostaviti da su upravo Vitanović i Gverini doveli Murterine i Betinjane na Kornate, najranije 1636., a najkasnije 1640., dajući im za ispašu neke periferne otoke u akvatoriju Južnjega Kornata (od Lavse do Kurbe). Stoga moramo ispraviti našu prijašnju pretpostavku da su Murterini i Betinjani došli na ratom opustošeno i opustjelo otočje. Kandijski rat, naime, još nije bio počeo, a Žmanci su još uvijek bili na Kornatu.

Važno je primijetiti da su Mihatov, Magazinov i Bašin plaćali travarinu u novcu. Oni su zapravo bili u statusu podzakupnika i na neimenovanim su otocima Južnjeg Kornata držali svoju stoku. K tomu, spomenuti je Magazinov najkasnije od 1649. svoje živine držao i na Piškeri,⁹⁸ a ona je pripadala Zmorašnjem Kornatu. Murtersko-betinska kolonizacija polako se primicala Proversu.

Davanje pojedinih kornatskih otočića u podzakup nije bila novina. Znamo za nekoliko ranijih primjera. Tako su 1370. zakupnici otoka Žuta dali u podzakup Dominku Delavcu s Dugog Otoka četiri žutska otočića, Balabru, Kurbu, Malu i Veliku Skalu, na razdoblje od 20 mjeseci,⁹⁹ a početkom 16. stoljeća Nikola Jadrijević iz Sali drži u podzakupu neke kornatske otočiće (*...certorum pascuorum quorundam scopulorum existentium vti dixerunt apud insulam de la Toreta...*).¹⁰⁰ Postojala je dakle praksa da zakupnici, odnosno vlasnici kornatskog i žutskog otočja vlastitu stoku drže na Kornatu i Žutu u stočarskoj zajednici s bravarima i pastirima, a

⁹³ RAUKAR 1977, 203-206.

⁹⁴ JURAN 2005, 144-145.

⁹⁵ O Gverinu Gveriniju vidi u FILIPI 1976, 249-250.

⁹⁶ DAZD, ZB, ZB, b. VII, sv. 79, 16v-17v.

⁹⁷ DAZD, GP, kut. 12, 265v.

⁹⁸ DAZD, SSVN, kut. 12, br. XIII.

⁹⁹ DAZD, ZB, PP, b. I, sv. I/V, 18r.

¹⁰⁰ DAZD, ZB, IPR, b. I, sv. I/1, 219v-220r.

da istodobno neke otočiće daju u podzakup stočarskim poduzetnicima sa susjednih otoka, koji su na njih dovodili svoju stoku i za to vlasnicima plaćali travarinu u novcu. No nakon dolaska Murterina i Betinjana stočarske zajednice će se samo još neko vrijeme održati na Južnjem Kornatu, dok će novčani zakupi postati pravilo.

Kod toga su ključnu ulogu po svemu sudeći imale učestale pljačke i gusarski upadi tijekom Kandijskog rata, kad je stoka na otocima većim dijelom stradala, pa su vlasnici Kornata i Žuta u neizvjesnim uvjetima odlučili poslovati s manje rizika; odustali su od ulaganja u stoku, prepustivši to stočarima u zamjenu za novčanu naknadu. Takve su uvjete Murterini i Betinjani bili spremni prihvatiti vjerojatno i zbog toga što su i sami bili vični gusarstvu, pa su moguću štetu mogli lako nadoknaditi (čineći štetu drugima).¹⁰¹ Kad su se 1652. samostanke sv. Nikole iz Zadra potužile vlastima da su im Murterini i Betinjani u više navrata ukrali ukupno 80 ovaca iz njihova stada u Žmanu, ubrzo se doznalo da je neke od ukradenih živina kod sebe držao upravo Vid Magazinov na Piškero! Jedan je od Žmanaca izjavio da su Murterini i Betinjani javno poznati kao lupeži i da za krađu vješto koriste ratne okolnosti.¹⁰² To je još jedan očiti pokazatelj da tradicija o murterskom gusarstvu, održana do danas, ima svoje povijesno opravdanje.

Ubrzo nakon što su se pojavili na kornatskim otocima pučinskog (piškerskog) niza, Murterini i Betinjani zauzimaju i pašnjake samog Kornata. To se na početku nije odvijalo na način koji je odgovarao vlasnicima. Generalni je providur 8. svibnja 1650., na zahtjev Marka Antonija Lantane i nasljednika Jeronima Borga, naložio Mihi Mihatovu i drugim Murterinima da u roku od 15 dana odvedu svoju stoku s Južnjeg Kornata.¹⁰³ Pretpostavljamo da su Lantana i Borgovi nasljednici na svom posjedu još uvijek imali vlastitu stoku i da im nije bilo lako zauzdati samovoljna postupanja murterskih i betinskih pasti-

ra. Posebno je "tvrđ orah" bio spomenuti Miho Mihatov, koji je 1653.-1654. vodio parnicu sa Zadarskom nadbiskupijom oko davanja desetine janjaca i kozlića, a istodobno je neovlašteno držao svoju stoku na Lantaninu posjedu.¹⁰⁴ No prilike se postupno uređuju. Prvi pravno definirani murterski zakup Zmorašnjeg Kornata, kako smo već kazali, datira iz 1654.,¹⁰⁵ a sljedeće godine Miho Skračin sklapa sličan ugovor s jednim od vlasnika Južnjeg Kornata.¹⁰⁶ Najraniji, pak, podatak o murtersko-betinskoj ekspanziji na područje žutskog arhipelaga potječe iz 1653., kad Mate Šilanov iz Betine uzima u jednogodišnji zakup dio otoka Žuta.¹⁰⁷ Valja napomenuti da u zakupu Zmorašnjeg Kornata 1654. sudjeluje i Saljanin Ivan Gverini, vjerojatno potomak Gverina Gverinija kojega smo upoznali kao Vitanovičeva ortaka u posljednjem zakupu Kornata prije privatizacije, te da u zakupima Žuta na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće susrećemo Žmanca Šegotu. Sve ostale zakupe do "kupovština" u 19. stoljeću ugovorili su Murterini i Betinjani. Na početku u zakupima ravnopravno sudjeluju stočari Murtera i Betine, no postupno su Murterini prevladali.

MURTERSKO-BETINSKI ZAKUPI I STOČARSKE ZAJEDNICE DO "KUPOVŠTINA"

Kako je tekao slijed nama poznatih zakupa (nismo naime uspjeli detaljnije proučiti arhivske zapise druge polovice 18. i prve polovice 19. stoljeća), prikazali smo u Tablici 2. Podatke o zakupima dopunili smo drugim vijestima, koje smo po kronološkom redoslijedu uklopili u tablicu, prikazavši ih u posebnim retcima. Zakupničke ugovore osjenčali smo sivom bojom, a njihove arhivske signature, za razliku od onih koje se odnose na druge isprave, nismo donijeli, jer ih je lako uočiti u popisu povijesnih toponima u drugom dijelu knjige (poglavlje "Kornatska toponimija u arhivskim spisima"), gdje se također nalaze u zasivljenim retcima.¹⁰⁸

¹⁰¹ JURAN 2008, 39 i dalje.

¹⁰² DAZD, SSVN, kut. 12, br. XIII.

¹⁰³ DAZD, SOL, kut. 52, sign. 912, 7r.

¹⁰⁴ DAZD, GP, kut. 18, 252v-253r. Usp. i DAZD, GP, kut. 19, 360v.

¹⁰⁵ JURAN 2005, 145.

¹⁰⁶ DAZD, ZB, AL, b. jedina, sv. I/2, 4. XI. 1655.

¹⁰⁷ DAZD, ZB, SBr, b. I, sv. I/20, 11v-12r.

¹⁰⁸ Valja pritom napomenuti da se u nekim slučajima godine neće podudarati, jer su u gornjoj tablici navedene početne godine zakupa, dok u popisu povijesnih toponima u drugom dijelu knjige stoje godine sklapanja ugovora. Nepodudarnost je moguća zbog toga što su neki zakupnički ugovori sklopljeni unaprijed ili im je, pak, primjena bila retrogradna. To su ipak malobrojni izuzetci i nije ih teško uočiti.

Tablica 2. Murtersko-betinski zakupi i stočarske zajednice na kornatskim i žutskim pašnjacima do početka 19. stoljeća

GODINA ZAKUPA	ZAKUPNICI (Mu = Murter Be = Betina Žm = Žman)	ZAKUPODAVAC / POSJED (Ž = Žut; Ž-I = zapadni Žut; Ž-II = središnji Žut; Ž-III = istočni Žut; S = Sita; ZK = Zmorašnji Kornat; JK = Južnji Kornat; JK-I = Trtuški Južnji Kornat; JK-II = Opatski Južnji Kornat) / CIJENA / TRAJANJE / NAPOMENE
		ŽUT
1653.	Mate Šilanov (Be)	Jeronim Grisogono / Ž-II / - / 1 godina / na posjedu je 55 živina, za koje zakupnik ima plaćati 12 solda po glavi
1662.	Grgo Šikin p. Pere (Mu)	Jeronim Grisogono i Frane Bartolazzi / Ž-II / - / 1 godina / zakupnik se ujedno obvezuje biti bravar zakupodavaca, koji mu daju 155 rasplodnih živina, od kojih vlasnicima ide 2/3 priploda, mlijeka i sira, a bravaru 1/3; dopušta se zakupniku-bravaru da na otok dovede do 200 svojih ovaca i koza, za koje će davati 12 solda po glavi
1667.	Ante Kalebov p. Pere (Mu)	Jeronim Grisogono u ženino ime i braća Bartolazzi pok. Šimuna / Ž-II / - / vlasnici dopuštaju Kalebovu da dovede 37 ovaca i 53 koze, ali ih ima predati bravaru kojemu će se podložiti kao jedan od pastira; ¼ priploda davat će vlasnicima, ¼ bravaru, a ostalo pripada njemu
1675. ¹⁰⁹	don Ante Šegota (Žm)	
1689.	Ive Šegota (Žm)	Jeronim Grisogono, kao baštinik svoje pokojne supruge Margarete Civallelli Crissava, te braća Bartolazzi, baštinici pok. Katarine Civallelli Crissava / Ž-II / 450 lira / 12 godina / zakupnik je obavezan davati regalije od četiri kozlića (dva za Božić i dva za Uskrs)
	1699.	Miho Mitrov (Mu), zajedno s još nekolicinom neimenovanih pastira, drži u podzakupu od Ive Šegote nekoliko otočića koji pripadaju Ž-II ¹¹⁰
1696.	braća don Dume i Marko Belini (Be)	Donat Civallelli i njegov stric Grgur, skradinski biskup / Ž-I i Ž-III / 910 lira / 10 godina / regalije iznose šest janjaca za Božić, a zakup uključuje i prihod od vinove loze i usjeva; u sklopu ugovorene cijene zakupa dopušteno je zakupnicima nasaditi do tri gonjaja nove loze
	1698.	vlasnici opominju Juru Skračina (Mu) i Antu Sladina (Be) da ne čine štetu u vinogradu Šime Antonina iz Žmana <i>sopra il scoglio di Zunchio</i> – po tomu zaključujemo da su Skračin i Sladin ujedno i pastiri ili pak podzakupnici na Ž-I i/ili Ž-III ¹¹¹
1701.	braća don Dume i Marko Belini (Be)	braća Vincenzo i Jeronim de Dominis / Ž / 2.233 lire / 10 godina / od ukupnog iznosa zakupa 140 lira se daje za 145 živina koje su Dominisi kupili od Antonija Bartolazzija; ugovorene regalije su dva kozlića za Božić i dva za poklade te četiri <i>puine</i>
	1701.	na zahtjev braće Belin nalaže se Anti Rabojevu (Mu), Grgi Jakasovu (Be), Anti Mitrovu (Mu) i Juri Skračinu (Mu) da u roku od osam dana odvedu svoje živine sa Žuta; ¹¹² nekoliko mjeseci kasnije to je isto ponovljeno Anti Mitrovu, Juri Skračinu i Marku Šikinu (Mu), od kojih je ujedno zatražena namira duga od 162 lire za iznajmljene im pašnjake ¹¹³

¹⁰⁹ O zakupu saznajemo posredno, na temelju ugovora iz 1689. kad je središnji dio Žuta zakupio don Antin brat Ive Šegota.¹¹⁰ DAZD, GP, kut. 64, 240r.¹¹¹ DAZD, SZK, MV, 292r. Filipi zabunom smješta ovu ispravu u 1598. godinu (FILIP 2003, 98).¹¹² DAZD, OŠ, kut. 86, sv. 191, svešč. d, 8r.¹¹³ DAZD, OŠ, kut. 86, sv. 191, svešč. d, 31v.

	1703.	braća Belini daju u podzakup na osam godina Juri Skračinu p. Vida (Mu) pašnjak Pineze sa šest pripadajućih otoka: Kurbom, Malom Skalom, Velikom Skalom, Rončićem, Maslinovcem i Pinezelićem – cijena podzakupa je 700 lira ¹¹⁴
1711.	don Stipe, Grgo, Donat i Jere, sinovi Mate Magazinova (Be)	braća Vincenzo i Jeronim de Dominis / Ž / 2.545 lira / 10 godina / od ukupne cijene zakupa 145 lira se odnosi na najam 145 živina; ugovor je sklopljen 1709. godine, ali je naznačeno da počinje teći nakon što istekne prethodni zakup Belinima
	1709.	istoga dana kad su ga zakupili, braća Magazinovi daju Žut u podzakup na razdoblje od 10 godina Grgi Jakasovu (Be) i Anti Sladinu (Be) za 250 reala (= 2.500 lira) i regaliju od dva sira ¹¹⁵
	1712.	braća Magazinovi raskidaju ugovor o podzakupu sklopljen 1709. godine, jer se Grgo Jakasov nije pridržavao propisanih uvjeta, te sklapaju novi ugovor s Antom Sladinim i braćom Jurom i Matom Skračinima p. Ante (Mu) ¹¹⁶
1716.	Marko Belin (Be) Mate Sladin (Be)	Magdalena ud. pok. Donata Civaellija kao skrbnica kćeri Marije / Ž / 2.600 lira / 10 godina / od ukupne cijene zakupa najveći dio pripada Vicenzu de Dominisu, a tek manji rečenoj Magdaleni i izvjesnom Frani Desideratiju
	1722.	na zahtjev Donata i Šime Kapovih (Be), pozakupnika Site i okolnih otočića, nalaže se Mati i Šimi Girinovima da odvedu svoju stoku i podmire dug za pašnjake ¹¹⁷
1725.	Marko Belin (Be) Mate Sladin (Be)	Jakov Grimaldi, kao muž Marije kćeri pok. Donata Civaellija, nasljednice pok. Grgura Civaellija, posljednjeg muškog člana Civaellijevih / Ž / 2.800 lira / 5 godina / u ime regalija dužni su davati dva janjca za Božić, dva za Uskrs, i 15 libri sira
	1733.	Marko Belin (Be), Mate Sladin (Be) i Ive Skračin (Mu) dužni su Vicencu de Dominisu 3.782 lire za zakup Žuta ¹¹⁸
	1735.	na zahtjev Belina, Sladina i Skračina, zakupnika Žuta, nalaže se podzakupnicima pašnjaka Dumi Rabojevu (Mu), Andriji Banovu (Mu), Mati Girinu (Be), Šimi Kapovu (Be) i don Šimi Marinovu (Be), da podmire dospjeli dug ¹¹⁹
1738.	Marko Belin (Be) Mate Sladin (Be)	Jakov Grimaldi Civaelli u ime supruge i kao zastupnik Frane Sanferma Dragomana, doktora Nikole Pasqualija Pime i Andrije Cippica iz Trogira / Ž / 3.003 lire / 3 godine / veći dio od cijene zakupa, 2.303 lire, ima se platiti Jeronimu de Dominisu u Šibenik, vjetrovniku zakupodavaca
1740.	harambaša Šime Belin (Be) Mate Sladin (Be)	Jakov Grimaldi Civaelli u ime supruge i kao zastupnik Frane Sanferma Dragomana, doktora Nikole Pasqualija Pime i Andrije Cippica iz Trogira / Ž / 3.033 lire / 5 godina / od ukupne cijene zakupa 2.303 lire se imaju isplatiti Vicencu de Dominisu u Šibenik
1745. ¹²⁰	Šime Belin (Be) Ante Sladin (Be) Stipe Girin (Be) Ive Skračin (Mu)	Jakov Grimaldi u ime supruge Marije i kao zastupnik Dragomana Sanferma, doktora Nikole Pasqualija Pime i Andrije Cippica iz Trogira / Ž / 3.033 lire / 5 godina / ne smiju se krčiti zemlje za nasadi vanje, ali smiju se obnoviti stari vinogradi bez obveze podavanja za trajanja zakupa, s tim da će Grimaldi doći procijeniti kvalitetu vinograda; zabranjuje se sječa drva za prodaju

¹¹⁴ DAZD, ŠNA, kut. 87/I, knj. 1, 205r-v.

¹¹⁵ Na razlici u cijeni između zakupa i podzakupa, Magazinovi su bez imalo truda zaradili 10 reala. Budući da se u podzakupu ne spominje stado od 145 živina koje su preuzeli od vlasnika, čini se da su ga zadržali za sebe (DAZD, ŠNA, kut. 87/III, knj. 5, 1667r-1668v).

¹¹⁶ DAZD, ŠNA, kut. 87/IV, sv. 7, 319r-320r.

¹¹⁷ DAZD, OŠ, kut. 97, sv. 224, svešč. e, 14v.

¹¹⁸ DAZD, OŠ, kut. 105, sv. 253, 6r.

¹¹⁹ DAZD, OŠ, kut. 105, sv. 253, 45v.

¹²⁰ Ugovor je opisan u FILUPI 2003, 100.

1750.	Ive Skračin i njegov nećak Miho (Mu) braća Miho i Ante Sladini (Be) Stipe Girin (Be) Ive i Ante Banovi (Mu) Ive Rabojev (Mu)	Jakov Grimaldi Civalelli u ime supruge i kao zastupnik Frane Sanferma Dragomana, doktora Nikole Pasqualija Pime i Andrije Cippica iz Trogira / Ž / 3.203 lire / 5 godina
1761.	Joso Marušin (Mu) Mate Markov (Mu) Jakov Šikin (Mu) Tome Marušin (Mu)	Marija Grimaldi Civalelli sa sestrama / S / 520 lira / 12 godina / zakupnici mogu nasaditi do 10 šibenskih gonjaja loze uz davanje rente od četvrtine, ali nakon isteka zakupa loza ostaje na slobodno raspolaganje vlasnicima; drvo se može sjeći samo za vlastite potrebe; riječ je o prvom poznatom odvojenom zakupu Site i okolnih otočića
1763.	Ive i Miho Skračini (Mu) Miho Sladin i braća (Be) Ive p. Ante Banova (Mu) Ive Rabojev (Mu)	Marija, ud. pok. Jakova Grimaldija, Laura Civalelli Pasquali Pima, Ivan Krstitelj Sanfermo i Katarina Civalelli Cipico / Ž (bez Site) / 2.483 lire / 4 godine / zakupnici se obvezuju da će obnoviti stare vinograde i podignuti nove na pašnjaku, a četvrtinu uroda su dužni davati tek nakon isteka zakupa
1767.	Ante Jelin p. Ive (Mu)	Marija, ud. pok. Jakova Grimaldija, Laura Civalelli Pasquali Pima, Ivan Krstitelj Sanfermo i Katarina Civalelli Cipico / Ž (bez Site) / 2.483 lire / 12 godina / nakon isteka zakupa vlasnici imaju pravo zakupniku isplatiti trošak za sadnju maslina i vinove loze prema procjeni vještaka ili mu, pak, ostaviti zemlju uz rentu od četvrtine; ostaje zabrana sječe drva
ZMORAŠNJI KORNAT		
1654.	don Ive Skračin (Mu) gosp. Ive Gverini (Sali)	Ivan, Petar i Bartol, sinovi pok. Ivana Krstitelja Soppe za jednu polovicu i Jakov Califfi za drugu polovicu nepodijeljenog posjeda / ZK / 1.500 lira / 10 godina / u slučaju da stoka strada od turskih fusti, neprijatelja ili lopova, zakup će se poništiti, a vlasnici za sebe zadržavaju pašnjake otoka Piškere; budu li, pak, nakon isteka zakupa htjeli dati u zakup i Piškeru, u tom će slučaju don Skračin imati prednost u odnosu na druge koji ponude istu cijenu
	1664.	zakupniku ZK Ivanu Gveriniju ostali su dužni za podzakup pašnjaka na ZK i Piškeri Jere Markov (Mu), Ante Kalebov (Mu) i Šime Belin (Be) 37 lira ¹²¹
1664.	don Andrija Skračin (Mu) Miho Skračin (Mu) Tome Magazinov (Be) Šime Belin (Be)	braća Ivan i Bartol Soppe i njihova sestra Kornelija, ud. pok. Petra Detrica, kao skrbnica maloljetnog Ivana Krstitelja, sina pok. Petra Soppe, za jednu polovicu, te Frane Califfi, sin pok. Jakova, za drugu polovicu nepodijeljenog posjeda / ZK / 1.650 lira / 5 godina / odredbe su iste kao i kod prethodnog zakupa
1678.	braća Nikola i don Andrija Skračin (Mu) Mate Magazinov (Be)	Frane Califfi i nasljednici pok. Ivana Krstitelja Soppe Fortezza / ZK / 1.380 lira / 6 godina
1717.	braća don Stipe, Donat, Grgo i Jerko Magazinovi (Be) Mate Skračin (Mu) braća don Donat, Ive i Marko Skračini (Mu)	Gverin Califfi i braća / ½ ZK / 790 lira / 15 godina
1722.	Magazinovi (Be) Skračini (Mu)	nasljednici pok. Ivana Krstitelja Soppe Fortezza / ½ ZK / 690 lira / 15 godina
1732.	Magazinovi (Be) Skračini (Mu)	Gverin Califfi i braća / ½ ZK / 790 lira / 6 godina

¹²¹ DAZD, GP, kut. 26, 408v.

	1741.	braća Mate i Bare Magazinovi p. Jere dužni su veći iznos novca Ivanu Mariji Canoua iz Zadra te im prijeti javna dražba živina koje drže na Kornatu; da to izbjegnu, ugovaraju sa svojim sumještanimom Šimom Zorzinom reč. Tomasovim sljedeće: u zamjenu za gotovinski novčani iznos od 650 lira ustupaju mu polovicu prihoda od kornatske stoke to jest od priploda i vune; riječ je o ukupno 287 živina, od kojih je 178 ovčjih ¹²²
1742.	Magazinovi (Be) Skračini (Mu)	Gverin Califfi, zajedno s bratom, za jednu polovicu te Antun, Petar i Ivan Krstitelj Soppe Fortezza za drugu polovicu nepodijeljenog posjeda / ZK / 1.380 lira / 10 godina / u ugovoru se navodi da su podmireni svi dugovi za prethodni zakup
	1747.	na zahtjev zakupnika ZK don Marka Magazina, Marka Magazina, Mate Magazina, don Tome Skračina, Mihe Skračina p. Mate i Stipe Skračina p. Ive, nalaže se Tomi Papešinu da odvede svoje živine koje drži na Kornatu u predjelu Proversa ¹²³
1752.	Magazinovi (Be) Skračini (Mu)	braća Gverin i Marin Califi // ½ ZK / 690 lira / 5 godina / zakupnici između sebe dogovaraju stočarsku zajednicu (<i>compagnia della pastora de loro respetivi animali e con equal uso</i>)
1778.	Miho Šikin (Mu) Mate Skračin (Mu) Ive Skračin (Mu)	Ivan Krstitelj Soppe Fortezza pok. Dominika / ½ ZK / 1.296 lira / 3 godine
1789.	Ive Magazin pok. Miška (Be) Božo Magazin p. Pave (Be) Mate Skračin p. Marka (Mu) Ive Skračin p. Stipe (Mu) Šime Skračin Matin (Mu)	braća Jakov i Josip Califfi, baštinici svoga strica Gverina / ½ ZK / 2.160 lira / 12 godina / u ime honorancije daju se dva kozlića na Novu godinu, a dva na Uskrs te 12 libri sira; zakupnici imaju obvezu svaku godinu nasaditi vinovom lozom jedan zadarski gonjaj površine i unutar nasada posaditi 10 stabala maslina; Magazinovi su zakupnici 3/5, a Skračini 2/5 pašnjaka
1792.	Ive Magazinov p. Miška (Be) Ante Magazinov p. Andrije (Be)	Ivan Krstitelj Soppe Fortezza / ½ ZK / 1.152 lire / 5 godina / u ime honorancije se daju četiri kozlića, dva na Novu godinu, a dva na Uskrs, te tri sića ulja
1798.	Ante Magazinov p. Andrije (Be)	Ivan Krstitelj Soppe Fortezza / ½ ZK / 1.248 lira / 8 godina
JUŽNJI KORNAT		
	1654.	na zahtjev Lantane, gospodara JK, nalaže se Murterinima Mihi Mihatovu, Mateši Stipanelovu i Juri Kalebovu da odvedu svoju stoku s njegova dijela pašnjaka ¹²⁴
1655.	Miho Skračin (Mu)	Antonio Caeran / ½ JK / - / - / Caeran, koji je vlasnik JK zajedno s Lantanom, daje u zakup svoj dio posjeda; zakupnik je unaprijed platio 1.000 lira, a ugovor vrijedi dok se taj iznos ne naplati od postojeće stoke, i to od onog dijela prihoda koji po običaju pripada vlasniku pašnjaka
	1658.	stoka Dragiša Turčinova (Mu) i Mihe Skračina (Mu) učinila je štetu u vinogradu Ive Gverinija u Njivicama na JK ¹²⁵
1660.	Miho Skračin (Mu) Dragiša Turčinov (Mu)	Antonio Caeran / JK-II / - / - / zakupodavac je sa zakupnicima ugovorio stočarsku zajednicu, o čemu doznajemo posredno, temeljem isprave iz 1664. godine kojom se Skračinu i Turčinovu nalaže da nastave sa stočarskim poslovima ugovorenim 1660. ¹²⁶
	1663.	vlasnik JK-II Antonio Caeran upozorava Dragišu Turčinova (Mu), Mihu Skračina (Mu) i njihove pastire da ne drže svoje živine na Lavsi bez njegova dopuštenja ¹²⁷

¹²² DAZD, ŠNA, kut. 87/XIV, sv. 26, 319r.

¹²³ DAZD, OŠ, kut. 23, Mandati delle Ville – Quarto, 22v.

¹²⁴ DAZD, SOL, kut. 52, sign. 912, 9r.

¹²⁵ DAZD, SZK, AZ, knj. jedina, 210v.

¹²⁶ DAZD, GP, kut. 26, 352v.

¹²⁷ DAZD, GP, kut. 25, 296v-297r.

	1664.	na zahtjev vlasnika JK-II Antonia Caerana, nalaže se Martinu Caparanu (Mu) i njegovim drugovima da u roku od tri dana namire dug za zakup pašnjaka; Caparanu je također naloženo da odvede svoje živine s pašnjaka, jer Caeran ne namjerava s njim obnoviti ugovor o zakupu ¹²⁸
	1666.	šibenski knez zapovijeda Mati Vodanovu (Mu) da vrati 15 ovaca i dva brava koja je uzeo pastirima Stipe Stipanelova (Mu) na Kornatu ¹²⁹
	1675.	vlasnik JK-II Caeran upozorava Šimu Kapova (Be), njegove sinove i pastire da ne dovode svoju stoku na njegove pašnjake ¹³⁰
	1675.	Šime Kapov (Be) je bravar Lantane, vlasnika JK-I ¹³¹
	1684.	na zahtjev vlasnika JK-II Caerana murterski seoski suci dostavljaju nalog sinovima pok. Dragiše Turčinova da ne ulaze u Caeranov vinograd na Kornatu ¹³²
1689.	Ante ¹³³ Skračin (Mu) Ante Božikov (Mu)	Giulio Mestrini Caeran / JK-II / 1.030 lira / 12 godina / riječ je zapravo o podzakupu; Giulio Mestrini Caeran, stanovnik Sali, uzeo je 1688. godine od zadarske bratovštine sv. Sakramenta u zakup JK-II zajedno s 250 živina koje joj je ostavio pok. Antonio Caeran, i to za 1.331 liru, ¹³⁴ a onda je pašnjake 1689. dao u zakup Skračinu i Božikovu za 1.030 lira (razlika u cijeni je vjerojatno zbog toga što su u zakup bili uključeni prihodi od vinograda, dok u podzakupu nisu); regalije iznose osam komada sira težine 10 libri po komadu te šest janjaca; zakupodavcu se daje petina od uroda vinograda
1700.	Luka Skračin i braća (Mu) Mate Božikov (Mu)	bratovština sv. Sakramenta / - / 1.250 lira / 12 godina / u zakup su uključeni i prihodi s vinograda
1701.	Jure Turčinov (Mu) Marko Šikin (Mu)	braća Ponte, nasljednici pok. Ivana Lantane / ½ JK-I / 637 lira / 8 godina / za regalije se daju četiri velike peče svježeg sira pojedinačne težine 10 libri, napravljenog 15 dana pred Uskrs, te šest kozlića ili janjaca (po dva za Božić, Uskrs i Svi Svete); u zakup su uključeni i vinogradi
1701.	Jure Turčinov (Mu) Marko Šikin (Mu)	Marko Antonio Lantana / ½ JK-I / - / 8 godina / vlasnik daje zakupnicima 400 živina, a priplod, vunu i sir dijelit će na pola; zakupnici dobivaju dopuštenje da dovedu 400 svojih živina, za što će braći Ponte, koji su zajedno s Lantanom vlasnici pašnjaka, dati 30 dukata; troškovi za prijevoz stoke i kupnju soli za soljenje sira idu na račun zakupnika
	1705.	na zahtjev braće Ponte i Lantane, vlasnika JK-I, nalaže se braći Kapov (Be), koji više nemaju pravo ispaše na JK-I, da ne krče zemlju i ne nasađuju novu lozu, nego da slobodno uživaju samo onu lozu koju su prije nasadili ¹³⁵
1709.	Marko Šikin (Mu)	Braća Ponte / ½ JK-I / 637 lira / 8 godina / isti su uvjeti kao u zakupu iz 1701. godine, s dodatkom da se nova loza može nasaditi samo uz dopuštenje vlasnika
1709.	Mate Turčinov pok. Dragiše i u ime svojih nećaka, sinova pok. Jure (Mu) Marko Šikin (Mu) Ante Stojanov reč. Biskup (Mu)	Marko Antonio Lantana / ½ JK-I / 880 lira / 8 godina / u zakup su uključeni vinogradi, usjevi i 300 živina

¹²⁸ DAZD, GP, kut. 26, 352v.¹²⁹ DAZD, OŠ, kut. 65, sv. 139, svešč. e, 58r.¹³⁰ DAZD, GP, kut. 38, 411v-412r.¹³¹ DAZD, GP, kut. 38, 424r.¹³² DAZD, GP, kut. 47, 328v.¹³³ Ime nije napisano čitko, pa može biti i Andrija.¹³⁴ DAZD, ZB, NL, b. IV, sv. XXVI, 23v-25r.¹³⁵ DAZD, OŠ, kut. 89, sv. 198, svešč. d, 7v.

	1710.	budući da zakupnici JK-II Luka Skračin i njegov pok. brat Ante te Ive Božikov nisu vlasnicima davali regalije od sira i janjaca na što su se obvezali ugovorom od 15. VIII. 1700. godine, nalaže se sucima i harambaši Murtera da ih obavijeste da u roku od osam dana imaju namiriti dug od 54 janjca ili kozlića i 72 sira (ili njihovu protuvrijednost u novcu) ¹³⁶
	1712.	na zahtjev Giulija Mestrinija Caerana nalaže se saljskim sucima da zapovijede braći Skračin i Božikovima da u roku od osam dana natkriju kuću u Ropotnici koju su otkrili prethodne godine te da ne ulaze sa svojim živinama u Caeranove vinograde u Njivici i Knježaku ¹³⁷
	1712.	na zahtjev Luke Skračina pok. Ante kao zakupnika JK-II nalaže se obrađivačima zemalja da ne smiju vršiti berbu ni kupiti plodove bez dozvole zakupnika (imenovani su težaci: Andrija Lovrin pok. Ante, Mate Turčinov, (Pere?) Turčinov i Jure Lučić iz Murtera, gospodin Giulio Mestrini Caeran iz Sali, Mate Arapov iz Vrgade i Ante Kišeta reč. Šegota iz Žmana ¹³⁸
	1714.	budući da se usudio zatvoriti javni zajednički put koji služi stoci za prolaz na vodu zvanu Lokva na JK-II, nalaže se Jerku Kapovu (Be) da vrati put u prijašnje stanje; također, na zahtjev bratovštine sv. Sakramenta, nalaže se pastirima Marku Šikinu (Mu) i Mati Turčinovu (Mu) da ne prelaze sa svojom stokom preko stare granice (<i>oltra l' antica meta</i>) i ne ulaze u posjed Bratovštine koji drže u zakupu braća Skračin i Božikov ¹³⁹
1716.	Donat Kapov p. Vida (Be) Šime Kapov (Be)	o ovom zakupu doznajemo posredno, na temelju sadržaja isprave iz iste godine kojom se na zahtjev betinskih zakupnika nalaže stanovnicima Tkona da odvedu svoju stoku koju su neovlašteno doveli na njihove pašnjake; ne govori se konkretno o kojem je posjedu riječ, no kako je na margini dokumenta naknadno upisano <i>Incoronate</i> , i kako je zakupodavac bratovština sv. Sakramenta, nedvojbeno je riječ o JK-II; ipak, i prije i poslije ovog „uleta“ Kapovih na pašnjake JK-II kao zakupnici tog posjeda spominju se u pravilu Skračini i Božikovi, pa su možda Kapovi držali u zakupu samo dio pašnjaka, možda otoke Kurbu, Škuj, Smokvicu i/ili druge oko njih?
	1716.	kornatski pastiri Mate Turčinov i Ive Stojanov bez prethodnog dopuštenja izvode neke radove u Trtuši (vjerojatno se misli na krčenje ili podizanje novih nasada) ¹⁴⁰
1724.	Luka Skračin (Mu) Luka Božikov (Mu)	Anzolo Cortese kao zakupnik pašnjaka od bratovštine sv. Sakramenta / JK-II / 1.225 lira / 3 godine / Cortese je zakupio pašnjake na 12 godina i to pod uvjetima kao u ugovoru s Giulijem Mestrinijem od 1688. godine; ¹⁴¹ riječ je dakle o podzakupu koji ne uključuje prihode s vinograda
1727.	Luka Skračin (Mu) Luka Božikov (Mu)	kanonik doktor Petar Cortese kao nasljednik pok. brata Anzola / JK-II / 1.225 lira / 3 godine; isti uvjeti kao u zakupu iz 1724.
	1729.	na molbu bratovštine sv. Sakramenta kao vlasnika JK-II, obitelji Luke Skračina (Mu) i Andrije Banova (Mu) oslobađaju se obveze javnih radova ¹⁴²
	1734.	Grgo Turčinov je bravar Lantane i braće Ponte na JK-I, a Miho Skračin bravar bratovštine sv. Sakramenta, koja je upravo prodala JK-II Tomasoniju iz Venecije ¹⁴³

¹³⁶ DAZD, GP, kut. 73, 533v-534r.

¹³⁷ DAZD, GP, kut. 78, 110v.

¹³⁸ DAZD, GP, kut. 78, 139v.

¹³⁹ DAZD, GP, kut. 78, 353v.

¹⁴⁰ DAZD, GP, kut. 82, 305v.

¹⁴¹ DAZD, ZB, AG, b. I, sv. I/3, 22r-23r.

¹⁴² DAZD, GP, kut. 97, 289r.

¹⁴³ DAZD, ZB, AG, b. I, sv. I/9, 13r.

	1734.	zadarski knez obznanjuje svima koji imaju vinovu lozu i usjeve na JK-II, posebno Mihi Skračinu, Jadri Skračinu, Juri Božikovu, Luki Božikovu, Šimi Božikovu, Jadri Banovu, harambaši Donatu Turčinovu, Juri Turčinovu, Mati Gržanu, Marku Rabojevu, Grgi Plesninu i kanoniku Petru Corteseu, da je novi vlasnik JK-II Antonio Tomasoni i da odsad njemu imaju davati dužni dio zemljišnog prihoda ¹⁴⁴
1734.	Jure Božikov (Mu) Miho Skračin (Mu)	braća Antonio i Alberto Tomasoni, građani Zadra / JK-II / 1.975 lira / 10 godina / u zakup su uključeni prihodi od vinograda i 250 živina
1738.	Turčinovi (Mu) Šikini (Mu)	Orazio Ponte / ½ JK-I / 600 lira / 12 godina / u ugovori stoji da su uvjeti isti kao u ugovorima iz 1701. i 1708. i privatnim ispravama iz 1717. i 1728.
1738.	Turčinovi (Mu) Šikini (Mu)	Marko Antonio Lantana / ½ JK-I / 880 lira / 12 godina / za regalije se daje šest kozlića ili janjaca te 50 libri svježeg sira u pečama, i to prvog koji se napravi po blagdanu Bogojavljenja; u zakup je uključeno 300 koza i ovaca
1744.	Miho Skračin (Mu) Jure Božikov (Mu)	braća Tomasoni / JK-II / 1.975 lira / 1 godina / riječ je zapravo o produženju zakupa ugovorenog 1734.
1764.	Andrija Juragin p. Mate (Mu) Jure Skračin p. Mihe (Mu)	Alberto Tomasoni / JK-II / 1.745 lira / 10 godina / za regalije se daje 70 libri sira i 6 kozlića; zakupnici mogu primiti u svoju stočarsku zajednicu i druge osobe, odnosno pastire; u zakup su uključeni vinogradi; u slučaju da jedna od stranaka ne bi željela obnoviti zakup nakon isteka ugovorenog roka mora o tomu godinu dana unaprijed obavijestiti drugu stranu
	1781.	Joso Šikin pok. Grga izjavljuje da njegova obitelj od prije mnogo godina drži živine na otoku Okjuču ¹⁴⁵
1795.	Šikini (Mu) Turčinovi (Mu)	Orazio Ponte u svoje ime i u ime svoga ujaka Šimuna Posedarskog te Marko Antonio Lantana / JK-I / 2.118 lira / 8 godina / od ukupne cijene zakupa Ponteja dopada 872 lire, a Lantanu 1.246, i to 946 za pašnjake, a 300 za najam 300 živina
1798.	Tome Juragin (Mu) Miho i Luka Skračini p. Jure (Mu)	braća Bianchini / JK-II / - / 7 godina / o ovom zakupu doznajemo posredno, temeljem isprave iz 1811. godine, kad Bare Juraga Tomin i Miho Skračin izjavljuju da su od braće Bianchini 1798. godine zakupili njihov dio Kornata te da je zakup nakon isteka ugovorenih sedam godina bio produžen ¹⁴⁶
1803.	Šikini (Mu) Turčinovi (Mu)	- / JK-I / - / - / o zakupu doznajemo posredno, temeljem isprave iz 1811. godine, kad Luka Šikin reč. Bile u ime oca i Ante Turčinov p. Stipe u svoje ime i u ime brata Marka izjavljuju da žele produžiti zakupnički odnos ugovoren 1803., a koji ističe 1812. godine ¹⁴⁷
	1803.	JK-II drže u zakupu Bare Juraga Tomin, Luka Skračin p. Jure i Jure Božikov Andrijin ¹⁴⁸
	1806.	spominju se kornatski pastiri Pere Skračin p. Mate, Bare Juraga Tomin, Dume Jelin Matin, Šime Kovačev i Mate Skračin ¹⁴⁹
1820.	Luka Šikin p. Ante Ante Turčinov p. Stipe	kavaljer Josip Begna i Marko Antonio Lantana / JK-I / 160 fiorina (80 Begni i 80 Lantani) / 5 godina / u ime honorancije zakupnici daju 120 zadarskih libri sira, napravljenog u veljači, i jednog kozlića za Božić; zakupnici posebno zakupljuju 300 živina, 200 ovčjih i 100 kozjih, za 7:20 fiorina

¹⁴⁴ DAZD, ZKZ, PQ, sv. I, 357r-v.

¹⁴⁵ DAZD, ŠNA, kut. 101/VIII, knj. 15, 363r-368r.

¹⁴⁶ DAZD, ZB, DCa, b. IX, sv. 98, 24v.

¹⁴⁷ DAZD, ZB, DCa, b. XV, sv. 169, 17r-18r.

¹⁴⁸ DAZD, DCa, b. IX, sv. 98, 24v.

¹⁴⁹ DAZD, DCa, b. X, sv. 114, 40r.

SIR – NAJVAŽNIJI KORNATSKI PROIZVOD

Tri su temeljna tržišna proizvoda kornatskoga srednjovjekovnoga i novovjekovnoga gospodarstva: meso, vuna i sir. Isto je (ili slično) bilo i s ekonomijom drugih zadarskih komunalnih otoka. No s vremenom se kornatski sir izdvojio kao poseban i u širim regionalnim okvirima cijenen proizvod.¹⁵⁰

Kad je sredinom 18. stoljeća izbio spor između zadarske i šibenske komune oko jurisdikcije nad Kornatima, pokazalo se da je čitava stvar zapravo "zakuhana" zbog kornatskog sira. Šibenski je knez tražio da Kornati budu podvrgnuti njegovoj jurisdikciji, argumentirajući to činjenicom da su Murterini Betinjani pripadnici šibenske komune. Zadarska je, pak, uprava prosvjedovala jer su kornatski stočari odvozili sir u svoje kuće u Murteru i Betini, zaobilazeći plaćanje dužnih nameta zadarskoj komori. Mletački su sindici stali na stranu Zadra, zabranjujući kornatskim bravarima prodaju svježeg i usoljenog sira ako prethodno ne dobiju pismenu dozvolu nadležnog zadarskog ureda.¹⁵¹

Zanimljiv je u tom kontekstu ugovor koji je godinu dana ranije bio sklopljen u Betini između kornatskih pastira i dvojice pomorskih trgovaca iz Dobrote – Bože Radomira i Luke Miloševića. Kornatari su se obvezali da će Dobročanima prodati sav sir koji naprave od 1. siječnja do 15. lipnja 1749. godine, za što im je isplaćena kapara od ukupno 153½ zlatnih cekina.¹⁵² Sličan su ugovor Kornatari sklopili 1788. s parunom Markom Miloševićem, koji je dobio ekskluzivno pravo na kupnju i preprodaju kornatskog sira za sljedećih 20 godina (dakle do 1808!).¹⁵³ Svjedočanstva su to čvrstih trgovačkih veza Murterina i Betinjana s bokokotorskim pomorcima, koje su u Murter dovele i jednog doseljenika – paruna Luku Putnikovića.¹⁵⁴

POLJA I TEŽACI

U srednjem je vijeku na zadarskom komunalnom otočju najveći dio površine bio pod šumom i pašnjakom, a uokolo naselja i/ili pastirskih stanova postojali su skromni oranični fondovi (vrtovi i polja). Vinograda je bilo samo na Vrgadi, a od početka 15. stoljeća i na Olibu.¹⁵⁵ Zadarske su vlasti u drugoj polovici 15. stoljeća posebnim odredbama u sklopu zakupničkih ugovora dopustile sadnju vinove loze na svim komunalnim otocima.¹⁵⁶ Budući da su neobrađene zemlje čuvane za ispašu, vinogradi se podižu na površinama koje su do tada bile namijenjene isključivo sijanju žitarica. No stočarstvo je još dugo ostalo glavnim izvorom prihoda.

Navedeni gospodarski trendovi vrijedili su i za Kornat i za Žut, iako je Žut početkom 15. stoljeća postao privatni otok. Novi vlasnici Žuta nisu mijenjali zatečene zemljišne odnose, jer za to nije bilo ni prirodnih ni demografskih uvjeta. Tako je Žut sa svojim otočjem u gospodarskom pogledu i dalje funkcionirao kao zasebna i dominantno stočarska cjelina.

Najvrjednije obradive površine – polja u Taracu, Žejkovicima, Pojcu, Trtuši, Knježaku i Koritnici na Kornatu te Poju i Grbama na Žutu – obrađivali su pastiri uz pomoć krupne stoke. Sredinom 15. stoljeća na Kornatu je bilo devet oračić volova, a polja su bila zasijana žitaricama i mahunarkama (najviše bob).¹⁵⁷ Sjeme su nabavljali zakupnici, a njima su pastiri davali dio uroda. Godine 1490. zakupnici Kornata podijelili su pastirima Zmorašnjeg Kornata 20 kvarti pšenice, 38 kvarti *misture*¹⁵⁸ i 18 kvarti ječma, a pastirima Južnjega Kornata 10 kvarti pšenice, 24 kvarte *misture* i dvije kvarte boba. Te je godine samo na Zmorašnjem Kornatu bilo šest oračić volova.¹⁵⁹ Tijekom prve polovice 16. stoljeća, nakon što su vlasti to dopustile, veći je dio kornatskih i žut-

¹⁵⁰ Na zadarskim je otocima tijekom vremena, zbog demografske ekspanzije i stalnog porasta kultiviranih površina, stočarstvo bilo u kontinuiranom opadanju. Taj je trend kod Žuta i Kornata bio znatno manje izražen, što je murtersko-betinskoj stočarskoj ekonomiji omogućilo bolje pozicioniranje na tržištu.

¹⁵¹ DAZD, DT, knj. V, 257r-258r.

¹⁵² DAZD, ŠNA, kut. 89/IV, sv. C, 2754r-2756v.

¹⁵³ DAZD, ŠNA, kut. 104/II, vol. Quarto, 1393r-1394r.

¹⁵⁴ JURAN 2008, 181.

¹⁵⁵ ANTOLJAK 1950, 384 i dalje.

¹⁵⁶ JURAN 2010, 229-230.

¹⁵⁷ DAZD, SOM, kut. 1, 18r, 83v.

¹⁵⁸ Vjerojatno je riječ o pomiješanom zrnju različitih žitarica.

¹⁵⁹ DAZD, ZB, GB, b. VI, fasc. 28. Prema tim bi se podacima moglo zaključiti da je agrarni fond Zmorašnjeg Kornata (u prvom redu Tarac, Žejkovci i Pojce) bio veći od onoga na Južnjem Kornatu (dominantno u Trtuši, Poselu, Koritnici i Knježaku). Iz današnjeg se gledišta to čini malo vjerojatnim, ali pretpostavku ne bi trebalo tek tako odbaciti. Naime, Tarac je polje koje se najmanje širilo krčenjem, dok za Trtušu vrijedi suprotno!

skih polja zasađen vinovom lozom. Od tada pa do konca 19. stoljeća vinova loza drži apsolutni primat među poljodjelskim kulturama. Žitarica je u tom razdoblju bilo malo, a i stablo masline je bila rijetka pojava.

PRVI VINOGRADI

Podizanje vinograda na stočarskim (komunalnim) otocima bitno je utjecalo na postojeće zemljišne odnose. Pogotovo to vrijedi za Kornat i Žutu koji nisu imali stalnog stanovništva. Vinova je loza, za razliku od usjeva, tražila kontinuiranu pažnju tijekom nekoliko desetljeća. Moglo se stoga lako dogoditi da nekom kornatskom ili žutskom pastiru, koji je u novim okolnostima postao i težak, istekne dogovoreni rok stočarske službe upravo u vrijeme kad loza koju je nasadio dosegne najbolje godine. U tom bi slučaju pastir-težak imao tri mogućnosti: prodati lozu novom pastiru, zadržati je u svojstvu običnog težaka ili je, pak, dati na obradu drugima (u obliku naturalnog ili novčanog podzakupa). Premda nam se u kontekstu ondašnjih gospodarskih prilika najlogičnijom i najekonomičnijom čini prva mogućnost, s početkom "vinogradizacije" kornatskih i žutskih polja stvorene su pretpostavke za nastajanje nove socijalne skupine – samostalnih težaka, neovisnih o stočarskim zajednicama.

Vinova se loza sadila uz posebne uvjete, pri čemu se velika pažnja posvećivala troškovima sadnje, kao i zaštiti nasada od stoke koja je pasla na okolnim pašnjacima. O tome svjedoče najstariji poznati ugovori o podizanju vinograda na Žutu i Kornatu. Prvi je na kronološkoj ljestvici ugovor iz 1486., kojim je Lovre Civalelli, vlasnik istočne trećine Žuta, trojici svojih pastira dao na nasad 12 gonjaja zemlje "u polju pod selom" (*in campo sub villa*). Civalelli se obvezao subvencionirati troškove sadnje s jednim zlatnim dukatom po zasađenom gonjaju, a težaci su lozu mogli prodati samo ako su prethodno vlasniku dali jednog škopca ili novčani iznos od 32 solda. Vinograde su težaci morali ograditi živicom, plotom ili kakvom drugom ogradom, kako stoka ne bi činila štetu.¹⁶⁰ Četiri godine kasnije Civalelli je sklopio

ugovor s Jurom Marićem iz Žmana, koji se obvezao stanovati na Žutu i obrađivati zemlje što mu ih gospodar bude dodijelio. Ugovorom je bilo predviđeno da Jure zasadi novu lozu i masline, ali ne na mjestima koja bi mogla štetiti Lovrinu bravaru.¹⁶¹ Za svaki je nasađeni gonjaj trebao primiti kao pripomoć jedan zlatni dukat.¹⁶² U oba je navedena ugovora, to je jasno iz konteksta, riječ o zemljama u Poju. Sljedeći žutski ugovor o težaštini potječe iz 1563. i odnosi se na zemljište u Grbama (*terreni positi in insula Xunchio in loco vocato Gherbe*), koje su braća Čavrićevići iz Žmana obećali nasaditi u roku od šest godina.¹⁶³

Najraniji, pak, poznati težački ugovor koji se odnosi na otok Kornat datira iz 1515. i vezan je za polje u Tarcu. Tadašnji je zakupnik Kornata dao na nasad trojici Saljana oranicu s juga Lokve u konfinu crkve sv. Marije (*...unam suam petiam terre aratorie in insula vocata Stomorin otoh in loco vocato Tarac, ipsam petiam existentem aparte australi vnius lachi vocati Loqua in confinio S. Marie fundate in dicta insula...*).¹⁶⁴ Težaci su morali dovršiti nasađivanje u roku od četiri godine, ograditi vinograd i ostaviti prolaz stoci do Lokve. Od tog vremena dakle postoji *progon* za stoku s južne strane polja u Tarcu, za čije je datiranje bilo i drukčijih prijedloga.¹⁶⁵ Nasadi se podižu i u Trtuši, kako svjedoči jedan težački ugovor iz 1524. godine.¹⁶⁶

Sličnih je ugovora trebalo biti više, jer su polja u Trtuši i Tarcu u trenutku kad su dodijeljena u koncesiju, dakle 1540., odnosno 1572., bila u cijelosti zasađena lozom! Riječ je o ukupnoj površini od približno 110 gonjaja (50 u Trtuši i 60 u Tarcu). Zanimljivo je da se težački ugovori rijetko spominju i u kasnijim razdobljima, iako se vinograde moralo obnavljati svakih 30-40 godina. No zato je sačuvan veći broj ugovora o kupoprodaji vinove loze, odnosno težačkih prava.

KRČENJE

Polja su se do 18. stoljeća rijetko širila krčenjem, ne zbog toga što je okopoljski prostor težak za obradu, iako je on doista takav, nego zato što je stočarstvo bilo dominantna grana privrede.

¹⁶⁰ DAZD, ZB, ICa, b. VI, sv. XII/libro quarto, LVv-LVlr.

¹⁶¹ Kontekst nije posve jasan, pa ne znamo je li Jure zapravo upozoren da ne podiže nasade na mjestima koja su rezervirana, odnosno koja obrađuje bravar, ili se, pak, misli na položaje koji mogu ometati stočarske poslove.

¹⁶² DAZD, ZB, ICa, b. VII, sv. XIII/4, XLiv-XLlr.

¹⁶³ DAZD, ZB, DC, b. I, sv. II/5, 27. X. 1563.

¹⁶⁴ DAZD, ZB, PPa, b. II, sv. II/2, 27.8.1515.

¹⁶⁵ KULUŠIĆ 2006, 135.

¹⁶⁶ DAZD, ZB, MS, b. III, sv. III/O, 18. I. 1524.

Štoviše, neki su zakupnički ugovori sadržavali odredbu o zabrani krčenja i podizanja novih nasada.¹⁶⁷ Zanimljiv je primjer iz 1705., kad Lantana i Ponte, vlasnici Trtuškoga Južnjega Kornata, izjavljuju da je na njihovu kornatskom pašnjaku, koji su za ispašu iznajmili Marku Šikinu, učinjena šteta od krčenja. Stoga je naloženo braći Kapov iz Betine, koji više nisu imali prava na taj pašnjak (očito je da su ga držali u zakupu prije Šikina), da ne nasađuju novu lozu niti krče kamenite i šumovite predjele (*ne disgresar terreno sassosso o boschiuo*). No dopušteno im je da i dalje koriste težačka prava na postojeće vinograde.¹⁶⁸

Bilo je i suprotnih primjera, poput ugovora iz 1763. kad se zakupnici Žuta obvezuju da će obnoviti stare vinograde, ali i podignuti nove na pašnjaku, s tim da će uobičajenu četvrtinu uroda vlasnicima davati tek po isteku zakupa.¹⁶⁹ Pitanje je koliko su, zbog škrte zemlje, pastiri uopće koristili tu mogućnost. Primjerice, zakupnici Site dobili su 1761. dopuštenje da nasade do 10 gonjaja loze (oko 23.700 m²),¹⁷⁰ ali je na katastru iz 1825. na Siti ucrtana samo jedna obradiva parcela, površine oko 800 m². Doduše, moguće je da je spomenuto dopuštenje (is)korišteno za privođenje kulturi otočića Brušnjaka, koji se nalazi u sklopu sitskog posjeda.

Najvećom se dinamikom krčilo u 19. stoljeću, neposredno prije i nakon što su pastiri i težaci otkupili posjed. O tome je opširno pisao S. Kulušić, pa čitatelje upućujemo na njegove radove.¹⁷¹

SMJENE TEŽAKA

Vidjeli smo da su polja u početku obrađivali isključivo pastiri. No tijekom druge polovice 16. stoljeća i u 17. stoljeću najveći je dio vinove loze, barem u Tarcu, Žejkovicima, Trtuši, Knježaku i Koritnici na Kornatu, u posjedu saljskih težaka. Manje dijelove polja držali su Žmanci, a tek se izuzetno u svojstvu težaka spominju Lučani. U vinogradarstvu dakle primjećujemo suprotan društveni trend u odnosu na stočarstvo: dok su sredinom 15. stoljeća pastiri podjednako iz Sali,

Žmana i Luke, od sredine 16. stoljeća do dolaska Murterina i Betinjana pastiri su isključivo Žmanci, a vinogradari uglavnom Saljani! K tomu, Saljani dominiraju i kornatskim ribolovom, koji se jače razvija upravo u vrijeme "vinogradizacije" kornatskih polja. Štoviše, neki od ribara novosteceni kapital ulažu u vinograde, tako da su ribarstvo i vinogradarstvo iz tadašnje saljske perspektive kompatibilne djelatnosti (za razliku od para ribarstvo – stočarstvo). Među saljskim ribarima koji su navedeni u jednom spisu iz 1587. barem trojicu poznajemo i kao vlasnike kornatskih vinograda: Luku Ivančića reč. Vodopiju, koji u tri navrata, 1571., 1589. i 1591. kupuje lozu u Trtuši, Antu Ivančića, koji 1575. kupuje lozu u Tarcu, te Ivu, sina pok. Ante Kožulića reč. Krajine, koji 1590. posjeduje 10 gonjaja loze, također u Trtuši, a to je petina tadašnje površine polja.

Na Žutu je situacija bitno drukčija. Tamo su i pastiri i vinogradari Žmanci (pastiri su ujedno i težaci). Početkom 17. stoljeća bravar Mate Mrdešić, Ante Kunjačić, braća Bucalinić i Ive Sedmićević obrađuju oko 20 gonjaja vinograda u središnjem dijelu Žuta (vjerojatno u Poju i Grbama). Sudeći po prezimenima, Mrdešić, Kunjačić i Sedmićević su Žmanci, dok nam je porijeklo Bucalinića (*Bucalinich*) nepoznato.¹⁷² Godine 1640. na zapadnom dijelu Žuta, zvanom Pinezel (*in luoco detto Pinezel et altri scoglietti che seruono alla detta parte di Pinezel*), zemlje obrađuju Grgo Čabrulić, Jure Kunčev, Pave Mačuhev (*Maciuheu*), Šime Čipčin (*Cipcin*) i još dvojica čija prezimena ne možemo sa sigurnošću pročitati (Ravčini i Belčevi?). Čabrulić, Kunčev i Mačuhev su zasigurno iz Žmana, a vrlo vjerojatno i preostala trojica.¹⁷³

Nakon sredine 17. stoljeća Murterini i Betinjani, novi pastiri Kornata i Žuta, postupno preuzimaju težačka prava na obradive parcele. Premda u novim uvjetima očekivan, nije to bio ni brz ni jednostavan proces. Godine 1701. žutške vinograde obrađuju dvojica Žmanaca (Ive Šegota i Šime Antoninov), dvojica Betinjana (Grgo Jakasov i Marko Marin) te šestorica Murterina (Ante Rabojev, Ante Mitrov, Jure Škari-

¹⁶⁷ Usp. FILIPI 2003, 100.

¹⁶⁸ DAZD, OŠ, kut. 89, sv. 198, svešč. d, 7v.

¹⁶⁹ DAZD, ZB, AF, b. III, sv. III/16, 15v-17v.

¹⁷⁰ DAZD, ZB, TF, b. VI, sv. VI/60, 30-31.

¹⁷¹ KULUŠIĆ 1965, 229 i dalje; ISTI 2006, 261 i dalje.

¹⁷² ZKZ, RKP 285, sv. IV, 11v-12r.

¹⁷³ Usp. JELIĆ 1974, 171-172, gdje su popisana prezimena Žmanaca iz 1608. U tom je popisu zabilježeno prezime *Macighevich*, koje odgovara navedenom *Maciuheu*, dok u grafiji *Belcev* prepoznajemo žmansko prezime Belajev. K tomu, Luka Belajević iz Žmana uposlen je kao bravar na Žutu 1618. godine (ZKZ, RKP 285, sv. IV, 14r-16r).

čin,¹⁷⁴ Pere Papešin, Andrija Kovačev i Ive Grbinov).¹⁷⁵ Jedan od posljednjih spomena Žmanaca na Žutu pripada 1727. godini, kad Ive Šegota reč. Moro pok. Ante prodaje braći Mati i Tomi Skračinima pok. Jure iz Murtera 10 gonjaja loze za 1.060 lira.¹⁷⁶ Na poljima Opatskoga Južnjeg Kornata 1712. zemlju obrađuju najmanje četvorica Murterina te po jedan Saljanin, Žmanac i Vrgadin.¹⁷⁷ Saljani će se na Kornatu najduže održati u Trtuši. O tomu ćemo detaljnije govoriti u poglavlju posvećenom topografiji.

NASELJA?

U formalno-pravnom pogledu ni ribarska zajednica na Piškeroj ni okupljeni stočarski stanovi na Kornatu i Žutu nisu bili prava naselja. Svi koji su u razdoblju od 14. do 19. stoljeća stanovali na otočju – solari, kamenari, stočari, težaci i ribari – bili su njegovi privremeni i povremeni stanovnici te su najčešće pripadali seoskim zajednicama susjednih otoka.¹⁷⁸ To što na Kornatu postoje dva toponima *Poselo*, što se u povijesnim izvorima nekoliko puta govori o "selu" (*villa*) na otoku Žutu, i što je apostolski vizitator 1603. posvjedočio da bratovština Gospe od Tarca broji 100 članova, od kojih su 24 s Kornata ("quorum sunt 24 sedeuntes"),¹⁷⁹ ništa ne mijenja na stvari. Sela su doista postojala – jer kako drukčije nazvati okupljene nastambe pastira i ribara – ali samo po formi, a ne po administrativnom sadržaju. Zašto se na Kornatu i Žutu, za razliku od drugih, k tomu i manjih, stočarskih otoka (Premude, Silbe, Oliba, Sestrinja, Rivnja, i dr.), nisu razvile samostalne seoske zajednice, to je drugo pitanje. Filipijev odgovor je sljedeći: kornatski su pastiri razbacani na velikom području, vezani su za zemlju svojih gospodara na drugim otocima, a uz to su trpili znatnu štetu od gusara i vojnih postrojbi. Posljednji Filipijev argument, da je stanovništvo nestalo jer zakupnici često mijenjaju pastire, ne djeluje uvjerljivo.¹⁸⁰ I drugi su stočarski otoci davani u (relativno) kratkoročne zakupe, pa su

na njima ipak ustanovljena naselja. Filipi s pravom u tom kontekstu ne govori o škrtosti kornatske zemlje, jer su prirodna polja i na drugim komunalnim otocima bila skromnih površina. Svejedno, radi usporedbe, vrijedi istaknuti da je u zadarskom zaleđu svakoj kmetskoj (dakle ratarskoj) obitelji za uzdržavanje bilo potrebno 30 gonjaja oranica, a najveće kornatsko polje, Trtuša, godine 1540. ima tek 47 gonjaja! Kad sve stavimo na vagu, čini nam se da prirodnu izloženost kornatskih polja i pastirskih naselja otvorenom moru i svojevrsnu prometnu izolaciju u odnosu na Zadar valja u znatnoj mjeri uzeti u obzir kad se traže razlozi nepostojanja naselja. To međutim ne vrijedi za Žutu. K tomu, naselje se na Kornatu, prije privatizacije otoka u 17. stoljeću, moglo formirati samo uz suglasnost države odnosno zadarske komune kao vlasnika. S druge strane, Žuta je od početka 15. stoljeća bio privatni posjed, ali je bez obzira na to u pogledu naseljenosti dijelio zajedničku sudbinu s Kornatom.

Ipak, čini se da je na Žutu bilo pokušaja zasnivanja naselja. Najraniji podatak koji bi mogao na to upućivati potječe iz 1373., kad se kao svjedoci pri sklapanju jedne notarske isprave navode Jurica Bakić i Franul pok. Dragoja, "stanovnici otoka Žuta" (*habitoribus insule Çonte*).¹⁸¹ To je doista izuzetak među brojnom povijesnom dokumentacijom o demografskim kretanjima na Žutu i Kornatu. No izraz *habitoribus* može označavati, a najčešće i označava, privremene stanovnike, pa nam u tom smislu podatak iz 1373. ne govori puno. Na njega se međutim nadovezuje nekolicina po sadržaju i značenju vrlo sličnih vijesti. Tako se 1396. spominje Nikola Stulčić iz Kukljice, koji je bio *vilan* i bravar na Žutu (*fu suo villano e brauaro in isola Zunti*).¹⁸² Godine 1486. jedan Lučanin i dvojica Žmanaca uzimaju na nasad zemlju "u polju pod selom" (*in campo sub villa*),¹⁸³ a četiri godine kasnije jedan od vlasnika Žuta, Lovre Civaletti, uzima Juru Marića iz Žmana za svog *vilika* (*in suum vilicum super possessionem et terris dicti ser Laurentii in insula Zut*).¹⁸⁴ Posljednji među podatcima koji bi se

¹⁷⁴ Pretpostavljamo da Škaričin stoji greškom umjesto Skračin.

¹⁷⁵ DAZD, OŠ, kut. 86, sv. 191, svešč. d, 8r.

¹⁷⁶ DAZD, ZB, AG, b. I, sv. 4, 33v. Vrijednost loze procijenili su Mate Gršković iz Sali, Tome Zilin iz Žmana i Tome Didov iz Murtera.

¹⁷⁷ DAZD, GP, kut. 78, 139v.

¹⁷⁸ Usp. FILIPI 1981, 22.

¹⁷⁹ FILIPI 1960, 171.

¹⁸⁰ FILIPI 1981, 27.

¹⁸¹ DAZD, ZB, PP, b. II, sv. II/II, 14v; HILJE 1994, 74.

¹⁸² ZKZ, RKP FQ, sv. 1-20 (16. VIII.1396.).

¹⁸³ DAZD, ZB, ICa, b. VI, sv. XII/libro quarto, LVv-LVlr.

¹⁸⁴ DAZD, ZB, ICa, b. VII, sv. XIII/4, XLlv-XLlIr.

mogli tumačiti kao dokaz postojanja naselja pripada dokumentu iz 1541. kojim je Šime Čavrićević, stanovnik Žuta i bravar gospođe Civalelli (*Simeon Zauriceuich de insula et habitator Zut, brauerius domine [...] Ciualelich*), dao punomoć jednom Zadraninu da ga zastupa u procesu protiv nepoznatih počinitelja koji su mu opljačkali i srušili dio kuće na tom otoku.¹⁸⁵ Iako je u navedenim primjerima riječ o vjerodostojnim izvorima, nismo skloni zaključku da je na Žutu u tom razdoblju postojalo organizirano naselje sa svim potrebnim društvenim i administrativnim sadržajima, pri čemu mislimo u prvom redu na institucije seoske zajednice i seoskih sudaca. Prije će biti da su termini *vilik* (seljak ili kolon/kmet), *vilan* (seljak ili kolon/kmet) i *vila* (selo) u navedenim ispravama u službi što jasnijeg definiranja statusa žutskih bravara i pastira, koji nisu samo stočari, nego su i vezani za zemlju kao pravi koloni, odnosno kmetovi. Selo koje se spominje 1486. vjerojatno je skup pastirskih kućica oko najplodnijeg žutskog polja (Poje), poput pastirskih naselja na Kornatu (lokaliteti Poselo kod Žejkovaca i Trtuše). Filipi je na Žutu prepoznao još jedno srednjovjekovno pastirsko naselje, i to na prostoru Pinezela, točnije u Staroj Ogradi, gdje postoje tragovi sedam suhozidnih kućica.¹⁸⁶ Isto se toliko pastirskih kućica (*sette capanne di pastori*), prema jednom izvoru iz 30-ih godina 17. stoljeća, nalazilo na Južnjem Kornatu. Pretpostavljamo da se taj podatak odnosi na Poselo kod Trtuše.¹⁸⁷

OTOCI SPECIFIČNE NAMJENE – LEVRNAKA, SITA, LAVSA I PIŠKERA

Nakon Kornata i Žuta, treći po važnosti otok arhipelaga, barem iz perspektive novoga vijeka, bila je Piškera – središnji punkt zadarskoga ribarstva. O tome jasno svjedoči opsežna Filipijeva studija, kojoj se nema što bitnoga dodati.¹⁸⁸ Dakako, Piškera se u ribarskom pogledu ne može

odvojeno promatrati od susjedne Panitule. Premda je bila ribarskom bazom, istodobno je, poput drugih kornatskih otoka, služila i za ispašu. Spomenuli smo da je sredinom 17. stoljeća na njoj stoku držao Vid Magazinov iz Betine te da su je vlasnici Zmorašnjeg Kornata povremeno davali u zakup odvojeno od ostalog posjeda.

U srednjem se vijeku međutim Piškera ne spominje, ali zato izvori poznaju druge kornatsko-žutske otoke specifične gospodarske namjene – Levrnaku, Situ i Lavsu. Na Levrnaci i Siti proizvodilo se vapno, dok su na Lavsi postojale solane.

O gradnji vapnenica na Levrnaci svjedoče tri dokumenta iz 1317. i 1318.¹⁸⁹ Investitori su bili zadarski građani Mihovil Varikaša i zidar Ivan Zambrosus, a drvo za loženje trebali su osigurati braća Toman i Žore Oporovići. Bilo je dogovoreno da količinu donesenog drva nadgledaju Marin, bravar Bartola Grisogona, Leh Kuradinov i Čibudin, bravar Varikaše. Prihod od proizvedenog vapna dijelio se na polovicu između Varikaše i Zambrosusa. Takvo je naime naše tumačenje sadržaja navedenih triju dokumenata, koji nam, priznajemo, ipak nisu u cijelosti razumljivi.¹⁹⁰ Unatoč tomu, pretpostavit ćemo da je Mihovil Varikaša prvi poznati zakupnik Kornata. Jedino je u tom svojstvu mogao ugovarati poslove na Levrnaci koja je sastavni dio kornatskog posjeda. Čibudin bi onda mogao biti prvi poznati kornatski bravar. Slijedom toga pomišljamo i na mogućnost da je Grisogono bio Varikašin ortak u zakupu te da je njegov bravar Marin čuvao stoku na jednoj polovici, a Čibudin na drugoj polovici Kornata. Pretpostavke su to koje zasad ne možemo potkrijepiti čvršćim argumentima.

Sva tri poznata srednjovjekovna spomena Lavse – iz 1367., 1376. i 1394. – vezana su za solane koje je na tom otoku imao Zadranin Petar Ljubavac.¹⁹¹ Zanimljivo je da su na tim so-

¹⁸⁵ DAZD, ŠNA, kut. 36/l, sv. j, 25v.

¹⁸⁶ FILIPI 1981, 36-37.

¹⁸⁷ DAZD, SOL, kut. 38, sign. 9.2.3., 39r.

¹⁸⁸ FILIPI 1968.

¹⁸⁹ SZB II, 114, 115, 142.

¹⁹⁰ U objavljenim prijepisima stoji da su braća Oporovići bili dužni na Levrnaku iskrcati *sex montes lignorum comburendorum, ita magnos in quantitate qualis erit mons Carechi Barch heredum Martini Casmatez in arbitrio Marini brauarij, Barti de Grisogono, Lechi Curadini, et Čibudini brauarij tui* te drugom prilikom *X barcatas de lignis zapinis, zeniceris, planiche et oliueo siluro in Liuernacha scopulo in terra de illis Philipi de Puta Maiore*. Priredivači grade Zjačić i Stipičić u indeksu su za *Carechi Barch* naveli da je "lokalitet vjerojatno na otočiću Liuernacha" te da je *Puta Maiore* zapravo *Puncta Maior* (dakle *Veliki Rt) na tom istom otoku (SZB II, 321, 323). Mi nismo skloni u navedenim sintagmama vidjeti toponime. Mišljenja smo da bi *sex montes lignorum* iz prve isprave trebalo prevesti kao "šest hrpa drva", pa bi onda i riječ *mons* u sintagmi *mons Carechi Barch* mogla imati značenje 'hrpa', a ne 'brdo'. K tomu, riječ *Barch* bi se mogla čitati i kao *barche* (u izvorniku se iznad te riječi nazire oznaka kraćenja), dok se *Carechi* može dovesti u vezu s lat. *caricum* (teret), pri čemu bi čitava sintagma *mons Carechi Barch heredum Martini Casmatez* dobila sasvim drugo značenje: 'hrpa drva po mjeri nosivosti barke nasljednika Martina Kosmateca'. U drugoj, pak, ispravi i sintagmi *de illis Philipi de Puta Maiore* vidimo antroponom – Philipi de Puta – budući da je upravo u 14. stoljeću u Zadru potvrđeno prezime Puta (VOZ, 398).

¹⁹¹ HILJE 1994, 74; DAZD, ZB, PS, b. II, sv. 4, 15v; DAZD, CMCI, kut. 5, 249r.

lanama radili Šibenčani – tako naime govore dvije od tri navedene isprave. Zanimljivo je i to da su solane bile u privatnom vlasništvu, pa su vjerojatno bile izuzete iz javnih dražbi kornatskih prihoda. Budući da se kasnije ne spominju, pretpostavljamo da se proizvodnja soli na Lavsi ugasila početkom 15. stoljeća.

Ono što je Levrnaku činilo specifičnim otokom u kornatskom arhipelagu, to je Situ izdvajalo u žutskom. Potvrđuju to četiri isprave iz razdoblja 1382.-1408.¹⁹² Jedna je od njih ugovor kojim Venturin pok. Pacis de Cesena naručuje sitarsko vapno za svoj posjed u Otusu na otoku Pašmanu.

U srednjem je vijeku, dakle, na prostoru kornatskog i žutskog arhipelaga, osim stočarstva, bilo razvijeno solarstvo i kamenarstvo. Potonje se dvije djelatnosti od izmaka srednjega vijeka (15. stoljeće) više ne spominju, što ne znači da se još neko vrijeme nisu održale (barem kamenarstvo). S novim se vijekom, tijekom prve polovice 16. stoljeća, uspostavljaju novi odnosi: Piškera postaje središte zadarskoga ribarstva, a na Kornatu i Žutu, gdje je stočarstvo i dalje dominantno, razvija se nova gospodarska grana: vinogradarstvo. Levrnaci u izvorima više nema spomena (osim kad je riječ o pukom nabrananju otoka), dok se Lavsa ponovo javlja u 17. stoljeću, i to kao otok na kojemu se uz pašnjake nalaze i vinogradi. I Sita se u tom stoljeću vraća u izvore, ali prvenstveno kao otok namijenjen ispaši.

POD POVEĆALOM: NAJVAŽNIJA POVIJESNA VRELA O TOPOGRAFIJI I TOPONIMIJI KORNATSKO-ŽUTSKOG OTOČJA¹⁹³

DIOBA ŽUTA 1477.

Sinovi Grgura Civalellija, Lovre, Šimun i Frane, podijelili su 1477. Žut i njegovo otočje na tri dijela. Originalna diobena isprava nije sačuvana, no postoje dva prijepisa, jedan s kraja 16. ili početka 17. stoljeća, a drugi iz 18. stoljeća.¹⁹⁴ Za analizu smo koristili stariji prijepis.

Dioba je izvršena ovako: Lovru je dopao istočni (*prime parti uocate orientali*), Franu zapadni (*secundeparti nuncupate occidentali*), a Šimuna središnji dio otoka, odnosno otočja (*parti cognominate mezane*). Lovrin je *parat* obuhvaćao istočnu trećinu otoka Žuta (*insule Xunt*; u mlađem prijepisu: *Zunt*) i otoke *Alba*, *Gangarol*, *Bichariza*, *Clobucich*, *Bissaghe*, *Pritzgnach*, *Dinarich*, *Tetiucgnach* i *Beritizza*. Šimun je uz središnji dio Žuta dobio otoke *Sith*, *Schitnich*, *Moraz*, *Mala Scalla*, *Gustaz*, *Borounich*, *Luzaniach*, *Did* i *Baba*. Frane je, pak, postao vlasnik zapadne trećine Žuta s otocima *Churba*, *Balabra*, *Pinesel*, *Verthlaz*, *Maslignach*, *Vella Scballa*, *Boxichgnach*, *Malauar* i *Peliniach*.

Granica između zapadnog i središnjeg dijela Žuta polazila je od uvale Žešnja (*portu uocato Tetaz*; u kasnijem prijepisu: *Cetaz*), gdje je na jedan živi kamen trebao biti uklesan znak križa. Odatle je nastavljala prema otočnom hrptu, točnije prema novonapravljenoj gomili u sedlu između dva brda (to su bez sumnje današnji Travanj i Gubavac, premda se u ispravi poimenično ne spominju) te je na JZ završavala u uvali Maslinica (*unam paruam ualiculam ad mar uocatum Podmaslingie siue Bozzaz Smoracgni*). Granica između središnjeg i istočnog dijela počinjala je od uvale Pristanišće (*quedam vallis vocata Dobropristanischie*; u mlađem prijepisu: *Dobro Pristaglie*), i to na mjestu gdje je bio mul. Zatim je pratila vododerinu u smjeru JZ, dopirući do jedne prirodne kamene žile. Odatle je skretala k zapadu, gdje su na nekoliko položaja trebale biti podignute granične gomile, a prolazila je također i preko jedne stare gomile (ili suhozida). Mijenjajući ponovo smjer prema JZ, vodila je do druge stare gomile, točnije, izduženog suhozida koji je na nekoliko mjesta bio prekinut, a nalazio se uz obrađeno zemljište. Od njega se granica pružala prema gomili smještenoj unutar polja. Nastavljala se zatim do jedne od triju krušaka (*ad unam pirum triumphirorum*) s JZ strane polja, gdje je trebala biti podignuta još jedna gomila ili postavljen granični kamen. Granica je zatim pratila rub polja prema JI i tekla prema prirodnoj kamenoj žili zvanoj Krug (*Chrug*), a odatle prema drazi zvanoj Jagodnja (*vallem uo-*

¹⁹² DAZD, ZB, PS, b. II, sv. 19, 9r; CMCI, kut. 6, sv. 1, 12v; DAZD, ZB, AR, b. II, sv. VII, 73r; DAZD, ZB, PS, b. V, sv. 107, 6r.

¹⁹³ Uz izvore koje smo u ovom poglavlju analizirali, jednako je u topografskom i toponomastičkom pogledu važna i Gironcijeva karta iz 1783., kao i ugovori o "kupovštinama" i diobama kornatskih pašnjaka iz druge polovice 19. stoljeća. Gironcijevu kartu i ubikaciju njezinih toponimskih likova donosi J. Faričić u radu "Geografska imena Kornata na starim kartama", dok se kao posebni prilozi u ovom članku, na samom njegovu kraju, nalaze prijepisi dviju isprava o diobama kornatskih pašnjaka, pisanih hrvatskim jezikom.

¹⁹⁴ Stariji je prijepis sačuvan u ZKZ, RKP 478 i potpisan je od zadarskog notara Šimuna Veniera koji je djelovao od 1586. do 1616. godine. Mlađi se nalazi u ZKZ, RKP 325, 1r i dalje.

KARTA 2. Vlasnici i toponimija žutskog otočja prema diobenoj ispravi iz 1477. godine (napomena: crnim su slovima napisana današnja imena otoka)

catam Iagodna, u mlađem prijepisu: *Giagodna*), prateći smjer njezina pružanja do mora.

Dok je granicu između zapadnog i središnjeg dijela lako rekonstruirati u cijelosti, granicu između središnjeg i istočnog dijela pouzdano možemo identificirati samo u njezinim početnim i završnim dionicama (Pristanišće i Jagodnja). Obrađeno zemljište koje se spominje u opisu istočne granice i unutar kojeg je bila smještena jedna od graničnih gomila najvjerojatnije se odnosi na današnje Poje, najvrjedniji i najranije kultiviran zemljišni kompleks na otoku. Budući da se spomenuta gomila nalazi unutar polja, pretpostavili smo da se prilikom diobe dio Poja našao u središnjem, a dio u istočnom dijelu. No u dokumentu iz 1486. stoji da je Lovre Civalelli trojici svojih pastira dao na nasad 12 gonjaja zemlje "u polju pod selom", što ukazuje na mogućnost da je Poje u cjelini pripadalo istočnom dijelu, čiji je Lovre bio vlasnik.¹⁹⁵ Naime, 12 gonjaja odgovara površini od oko 28.500 m², što je doduše znatno manje od 44.770 m² koliko je iznosila površina Poja prema katastru iz 1824., ali je razlika mogla nastati krčenjem okopoljskog prostora i širenjem obradivih površina u međuvremenu. S druge strane, pouzdano znamo da je u sklopu središnjeg dijela bilo zemljište u Grbama, kako posvjedočuje jedna isprava iz 16. stoljeća.¹⁹⁶ Za precizniju topografsku analizu valjalo bi dobro poznavati teren i imati cjelovito preveden latinski tekst diobe. To ipak izmiče našoj kompetenciji. Stoga smo najveći dio pretpostavljene granice između središnjeg i istočnog dijela na Slici 2. prikazali isprekidanom linijom. Važno je napomenuti da su vode središnjeg dijela, koje su bile namijenjene pastirima i krupnoj stoci, ostale zajedničke središnjem i istočnom dijelu. Po tomu zaključujemo da je istočni dio bio siromašniji vodom.

Zanimljivo je da se u tekstu diobe spominju stare gomile, nove gomile i gomile koje su tek trebale biti podignute. Nove su gomile dakle imale isključivo funkciju razgraničenja, a o starima se može spekulirati (možda neke od njih, primjerice, pripadaju pretpovijesnim gradnjama). Prostor je to koji bi svakako valjalo detaljnije arheološki i etnološki istražiti.

Identifikacija pojedinih žutskih otoka otvorila je nekoliko problema. Od otoka zapadnog dijela pouzdano možemo identificirati Kurbu

(*Churba*), Balabru (*Balabra*), Pelinjak (*Peliniach*), Veliku Skalu (*Vella Schalla*), Božikovac (*Boxichgnach*) i Maslinjak (*Maslignach*). *Verthlaz* je po svoj prilici današnja Ravna Sika (taj je otok na topografskim kartama s početka 20. stoljeća zabilježen pod imenom Vrtljač¹⁹⁷), dok *Pinesel* po imenu odgovara Pinezeliću (Sika). Tako bi zapravo jedini problem ostao toponimski lik *Malauar*, koji nekako po zvučnosti podsjeća na Malu Balabru (Lončarić), ali bi po logici prostora najbolje odgovarao Glamoču. Taj otok naime pod današnjim imenom – *Glamoč* – u spisu nije naveden, a prirodno pripada zapadnom dijelu otočja i k tomu je dovoljno velik da ga se pri diobi ne bi trebalo izostaviti. Druga je mogućnost da se Glamoč krije pod imenom *Pinesel*, što bi dobro pristajalo odnosu između njega i prvoga mu susjeda: *Pinezal* (Glamoč) – *Pinezelić* (Sika). No u tom bi slučaju bilo teško odgovoriti na pitanje zašto nije spomenut Pinezelić.

Središnjem dijelu posjeda pridruženi su otoci Sita (*Sith*), Ščitna (*Schitnich*), Rončić (*Moraz*), Mala Skala (*Mala Scalla*), Gustac (*Gustaz*), Borovnik (*Borounich*), Baba (*Baba*), Did (*Did*) i još jedan koji ne možemo sa sigurnošću ubicirati – *Luzaniach*. Prema prostornom kontekstu, trebao bi to biti Brušnjak.

U istočnom su dijelu Aba (*Alba*), Gangaro (*Gangarol*), Bikarijica (*Bichariza*), Babujaš (u Vrgadi: Klobuk) (*Clobucich*), Crnikovac (u Vrgadi: Beretica) (*Beritizza*), Bisage (*Bissaghe*), Tovarnjak (Prišnjak, Did, Ošljak) (*Pritzgnach*), Blitvica (u Vrgadi: Dinarić) (*Dinarich*) i također jedna nepoznanica – *Tetiwiçgnach*, koji vjerojatno treba tražiti među manjim otocima (Veliki Babujaš, Ravna Sika?). Neki od otoka istočne žutske skupine kasnije se javljaju u sklopu posjeda Južnjega Kornata, pa je pitanje je li naša identifikacija točna ili se možda u međuvremenu dogodio prijenos vlasništva. Riječ je o Babujašu i Crnikovcu za koje znamo da najkasnije od 1660. pripadaju Kornatu, te Blitvici koja se 1824. zajedno s njima, Dajnama, Brušnjakom i Kamenarom (Vodenjakom) nalazi u vlasništvu Bianchinija, gospodara Opatskoga Južnjega Kornata. Navedeni su otoci još 1612. pripadali Žutu, kako svjedoči inventar dobara Tome Civalellija: *scogli otto de pascoli per detta mandria chiamati Gangarol, Prcegnach, Bissaghe, (Berit)izza, Clobuch, Bicarizza,*

¹⁹⁵ DAZD, ZB, ICa, b. VI, sv. XII/libro quarto, LVv-LVlr.

¹⁹⁶ DAZD, ZB, DC, b. I, sv. II/5, 27. X. 1563.

¹⁹⁷ FILIPI 2003, 118.

Aba et Dinarich.¹⁹⁸ U tom popisu međutim nema *Tetivišnjaka, za što možemo ponuditi nekoliko pretpostavki: ili se na njega zaboravilo, ili mu je važnost u odnosu na druge doista minorna (zbog veličine i gospodarskih potencijala) pa je namjerno izostavljen, ili više nije pripadao tom posjedu.

KORNATSKO-ŽUTSKO OTOČJE U POPISU ZADARSKIH OTOKA S KRAJA 16. STOLJEĆA

U kutiji 7 arhivskog fonda *Spisi samostana Sv. Kuzme i Damjana* u Državnom arhivu u Zadru, među sadržajno nepovezanim kopijama isprava od 11. do 18. stoljeća, nalazi se i popis zadarskih otoka s kraja 16. stoljeća.¹⁹⁹ Objavio ga je još 1898. L. Jelić, koji je ovako opisao svežanj u kojemu je smješten: "Ulomci zbornika isprava XI-XV. vijeka, većinom zadarskih i biogradskih, osobito rogovskih i sv. Krševana, poznatih u izvornicima ili boljim starijim prijepisima, sa opaskama na rubu. Nepoznata sabirača, po svoj prilici XVI. ili XVII. vijeka."²⁰⁰ Jelić je mnoge toponimske likove krivo prepisao, što je primijetio i S. Antoljak kad je prikupljao građu za kornatsku povijesnu toponimiju.²⁰¹ Dokument je bio poznat i A. R. Filipiju, koji ga je okvirno datirao između 11. i 14. stoljeća i pritom pogrešno zaključio da se u njemu nalazi najstariji spomen otoka Žuta.²⁰²

Za razliku od Jelića i Filipija, Antoljak je ustvrdio da dokument potječe s kraja 16. stoljeća. Mislimo da je bio u pravu, a to ćemo kasnije detaljnije obrazložiti. No pogriješio je kad je u toponimskim likovima *Chernata* i *Cherenata* prepoznao otok Kornat, jer se oni zasigurno odnose na obližnju Krknatu.²⁰³ Promaklo mu je također da se u popisu nalazi i toponimski lik *Stomorin Otoch*, jedno od starijih imena Kornata.

U prvom se dijelu popisa nabrajaju državni otoci i izdvojeni otočni posjedi koji su u tom trenutku bili u zakupu (*incanti*). Za dataciju dokumenta od velike je važnosti to što se navode godišnji iznosi tih zakupa. Tako je u vrijeme nastanka popisa zakupnik Oliba zadarskoj blagajni davao 3.100 lira godišnje, zakupnik Silbe 1.600

lira, zakupnik Sestrinja 800 lira, itd. Navedene iznose nismo prepoznali u knjigama javnih dražbi zadarske komore, a kako one nisu sačuvane za razdoblje 1566.-1596., čini se da upravo u taj vremenski okvir treba smjestiti nastanak popisa.

Nakon otoka u zakupu, u popisu su nabrojani otoci i otočni posjedi koje su privatna lica uživala u obliku trajne koncesije (*lochi liuelladi*). Među tim otocima, odnosno posjedima navode se i Trtuša (*Tertusa*), Zmorašnji Kornat (*Toretta Ponental*) i Južnji Kornat (*Toretta Sirocal*). Otprije nam je poznato da je Trtuša (najveće kornatsko polje) od 1540. bila u posjedu obitelj Rosa, kao i to da je Zmorašnji Kornat 1574. dan u koncesiju Jeronimu Civalelliju. Prema tome, godina je 1574. donja granica nastanka popisa. Upitno je međutim kako se među koncesioniranim posjedima našao Južnji Kornat, budući da se on u kasnijim ispravama navodi kao komunalni posjed.

U razdoblju 1585.-1595., kako svjedoče dvije notarske isprave, zakup otoka Molata iznosio je 4.205, Silbe 2.401, a Dušca i Muntana 20,5 lira.²⁰⁴ Budući da su te vrijednosti znatno više od onih koje se za iste otoke navode u popisu, gornju ćemo datacijsku granicu postaviti u 1585. godinu.

Prvi dio popisa završava nabrojanjem feuda (*feudi*). Ukupno ih je četiri. Osim otoka Vrgade i Vira, tu su i dva kopnena posjeda, Ljubač i Novigrad. Iz drugih izvora saznajemo da je 1567. Ljubač (Kaštel Ljuba) dan u zakup za 464 dukata (2.804 lire).²⁰⁵ U razdoblju 1575.-1580. zakup Ljupča je iznosio 640 lira, 1580.-1585. samo 442 lire, 1585.-1590. ponovo se penje na 646 lira, dok 1590.-1595. dosiže čak 1.701 liru te u kasnijim razdobljima ne pada ispod 1.000 lira.²⁰⁶ Vrijednost zakupa Ljupča iz popisa – 660 lira – ne odgovara niti jednom od navedenih iznosa, ali je približna cijenama zakupa u periodima 1575.-1580. (640 lira) i 1585.-1590. (646 lira). Mišljenja smo da je sastavljač popisa pogriješio u prepisivanju i umjesto 640 pribilježio broj 660 te da slijedom toga popis treba datirati u razdoblje 1575.-1580. To je naš konačan prijedlog datacije.

¹⁹⁸ ZKZ, RKP 285, sv. IV, 11v-12r.

¹⁹⁹ DAZD, SSVKD, kut. 7, br. 201, 27-28.

²⁰⁰ JELIĆ, L. 1899, 51.

²⁰¹ ANTOLJAK 1954, 113, bilj. 32.

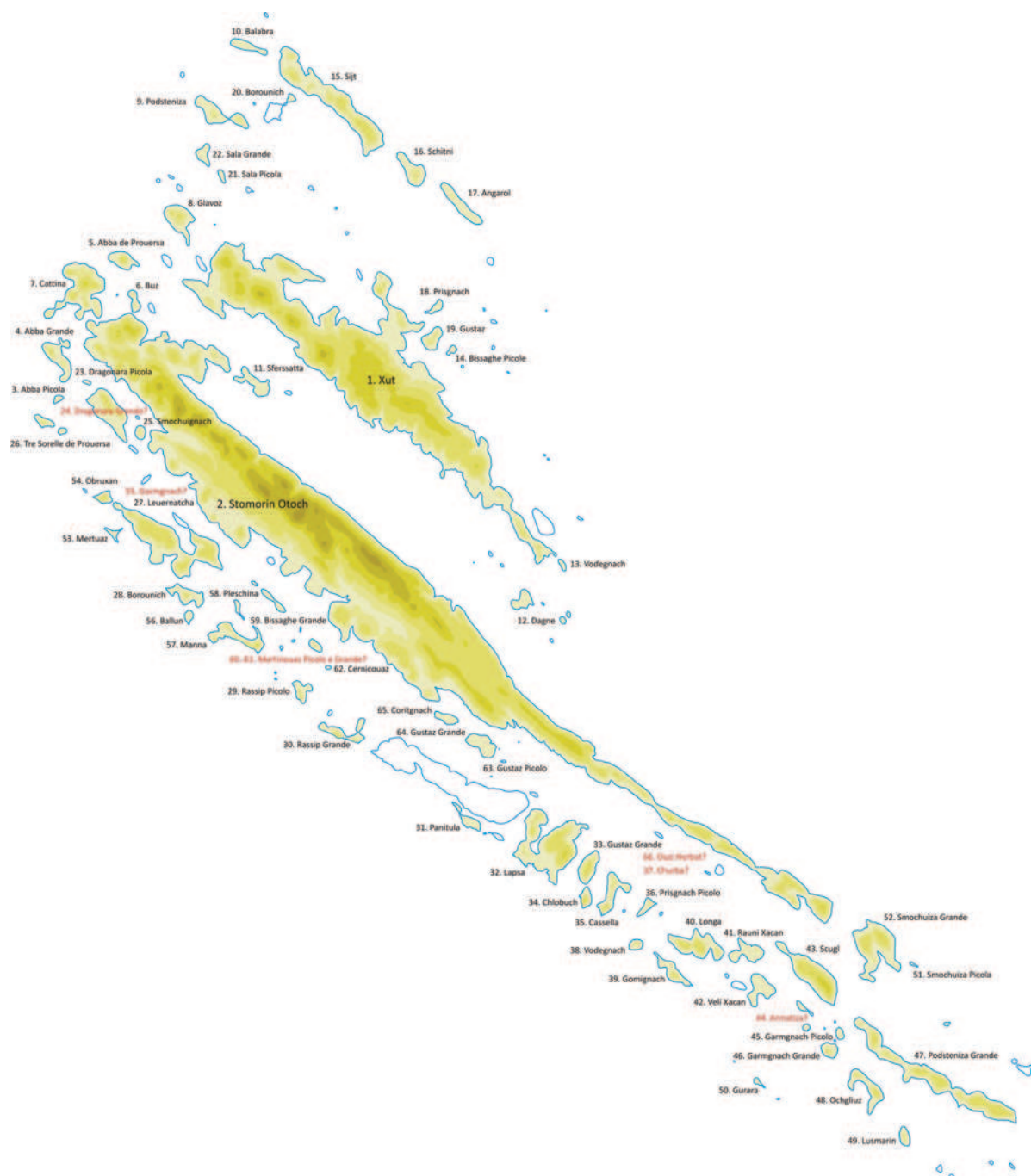
²⁰² FILIPI 2003, 97.

²⁰³ ANTOLJAK 1954, 110.

²⁰⁴ DAZD, ZB, LM, b. jedina, sv. jedini, 17. l. 1583. i 24. l. 1583.

²⁰⁵ DAZD, ZB, CC, b. jedina, sv. l/2, 4v.

²⁰⁶ DAZD, SSVKD, kut. 9, sv. 119, 15r.

KARTA 3. Ubikacija kornatskih toponimskih likova zapisanih u popisu zadarskih otoka iz cca 1575. godine

U drugom se dijelu popisa, dakle nakon što su popisani otoci u zakupu, oni u koncesiji te otočni i kopneni feudi, nabrajaju manji otoci zadarskog arhipelaga, razvrstani u otočne skupine okupljene oko većih otoka ili otočnih naselja. Tako se najprije nabrajaju otoci oko Sali, Žmana i Zablava. Osim prvih šest, svi ostali otoci unutar te skupine pripadaju Kornatu ili Žutu. Ovako izgleda taj dio popisa (redni brojevi su naš dodatak):

Nomi delli scogli di raggion ... nella giurid.^{on} di Zara
Questi sono attorno Sale, Amsano et Saglaua

Chercnata

Vacizza

Tugorfchiach

Mirtosgnach

Labdara piccolo

Labdara grande

1. *Xut*

2. *Stomorin Otoch*

3. *Abba Picola*

4. *Abba Grande*

5. *Abba de Prouersa*

6. *Buz*

7. *Cattina*

8. *Glavoz*

9. *Podsteniza*

10. *Balabra*

11. *Sferssatta*

12. *Dagne*

13. *Vodegnach*

14. *Bissaghe Picole*

15. *Sijt*

16. *Schitni*

17. *Angarol*

18. *Prisgnach*

19. *Gustaz*

20. *Borounich*

21. *Sala Picola*

22. *Sala Grande*

23. *Dragonara Picola*

24. *Dragonara Grande*

25. *Smochuignach*

26. *Tre Sorele de Prouersa*

27. *Leuernatcha*

28. *Borounich*

29.-30. *Rassip Picolo e Grande*

31. *Panitula*

32. *Lapsa*

33. *Gustaz Grande*

34. *Chlobuch*

35. *Cassella*

36. *Prisgnach Picolo*

37. *Churba*

38. *Vodegnach*

39. *Gomignach*

40. *Longa*

41. *Rauni Xacan*

42. *Ueli Xacan*

43. *Sculg*

44. *Armatiza*

45.-46. *Garmgnach Picolo e Grande*

47. *Podsteniza Grande*

48. *Ochgliuz*

49. *Lusmarin*

50. *Gurara*

51.-52. *Smochuiza Picola e Grande*

53. *Mertuaz*

54. *Obruxan*

55. *Garmgnach*

56. *Ballun*

57. *Manna*

58. *Pleschina*

59. *Bissaghe Grande*

60.-61. *Martinouaz Picolo e Grande*

62. *Cernicouaz*

63.-64. *Gustaz Picolo e Grande*

65. *Coritgnach*

66. *Ouzi Herbat*

Razumljivo je da nedostaju neki manji otočići, no izostavljeni su primjerice i Piškera (vjerojatno zbog njezina posebna statusa kao ribarskog naselja), Brušnjak, Aba (žutska), Šilo, Broskvenjak, Pinezelić... S druge strane, prisutni su toponimski likovi koji danas više ne postoje.

Iako otoci nisu poredani dosljedno po njihovu slijedu u prostoru, za neke toponomastičke nepoznanice, osim lingvističkih obilježja, za koja nismo mjerodavni, valja uzeti u obzir i mjesta koja

im pripadaju u popisu. Tako bi se Šilo moglo kriti pod imenom *Dragonara Grande*, kao što bi *Armatiza* mogla označavati Prdusu. *Garmgnach* (br. 55) prema prostornom kontekstu odgovara Tovarnjaku (Prišnjaku), Sušici ili Strižnjaku, a *Martinouaz* (samo pitanje je koji: *Piccolo* ili *Grande*?) Maslinjaku. Na isti smo način došli do spoznaje, što je u posebnom članku razradio V. Skračić, da je *Podsteniza* Kurba (žutska), a *Podsteniza Grande* Kurba (kornatska), no ostalo je pitanje: što je *Churba* (br. 37)?²⁰⁷ Pozicionirana je na mjesto koje odgovara Krpeljini ili Ravnoj Siki, a na jedan od ta dva otoka mogao bi se odnositi i toponimski lik *Ouzi Herbat*, koji se kao *Cherbat* javlja i u diobi Južnjega Kornata 1660.

Koja je bila svrha popisa? Možda je nastao kao pokušaj reinventarizacije državnih dobara nakon Ciparskog rata, kad su dalmatinske komune, pa tako i zadarska, bile stiješnjene na uzak priobalni pojas i otoke. U tim je okolnostima vrijednost otočnih zemalja i pašnjaka porasla, što je vrlo lako moglo otvoriti posjedovne apetite ratnih zaslužnika, pogotovo onih koji su izgubili znatna imanja na kopnu. Najbolji je primjer upravo spomenuti Jeronim Civalelli, koji je tražio, naposljetku i dobio, Zmorašnji Kornat u nasljednu koncesiju. No zašto su onda popisani i neki od privatnih otoka, poput Žuta i Lavdare? Nameće se još niz pitanja. Zašto je popis uvezan zajedno s prijepisima starijih isprava? Je li njegova veza s arhivom samostanom sv. Kuzme i Damjana slučajna ili namjerna? Tko je bio informator? Odgovore, za sada, nemamo.

DIOBA JUŽNJEG KORNATA 1660.

Južnji Kornat, od Komornjaka do Opata, podijeljen je 1660. na dva dijela. Vlasnik sjeverozapadnog dijela (Trtuški Južnji Kornat) postao je Marko Antonio Lantana, a jugoistočnog (Opatški Južnji Kornat) Antonio Caeran.²⁰⁸ To je prva dioba kornatskih pašnjaka nakon 1505. kad je zadarska komuna administrativnom uredbom podijelila Kornat na Zmorašnji i Južnji. Prvotni je koncept diobe zapravo bio učinjen 1658. na neovjerenom privatnom dokumentu koji je bio temelj za sastavljanje bilježničke isprave 1660.²⁰⁹ Taj su koncept vlastoručno potpisali Lantana i Caeran, a zanimljivo je da su diobu povjerali

Žmancima Juri Tamburinu i Luki Kaneli, a ne murterskim pastirima koji su tamo držali svoju stoku (prisjetimo se, Caeran je 1655. svoj dio posjeda iznajmio Murterinu Mihi Skračinu).

Granica između Južnjega i Zmorašnjeg Kornata, kako je definirana u diobenom ugovoru, polazila je od Vruj na JZ obali te se nastavljala na dragu Kona (povijesna Komorna Draga) prateći njezin smjer pružanja prema SI obali. To je bila dakle SZ granica Trtuškoga Južnjega Kornata, koji se prema JI prostirao do gospodarske kuće, Koritnice na JZ obali te Stinjive na SI obali kao referentnih mjesta razgraničenja s Caeranovim posjedom (*...che confina con Toretta parte ponental dal luoco chiamato Vruglia ò vero Comorna draga da una parte all'altra cioe da garbin e bora sino alle marine secondo che comanda la detta Draga Comorna e tira per siroco sino la casa dominical, e trauersa detto scoglio, da garbin, e bora da una marina all'altra, da una marina da bora si chiama Stimouo, e da garbin Corisnizza...*). Primjećujemo da su granice određene okvirno, bez detaljnijih opisa kao primjerice u diobi Žuta 1477. No u cijelosti su prikazane na posjedovnoj karti Trtuškoga Južnjeg Kornata iz 1803. koja je sačuvana u spisima obitelji Lantana, i to neposredno uz diobeni ugovor koji ovdje razmatramo!²¹⁰

Na Lantaninu se posjedu spominju obradive površine Trtuša, Koritnica i "poljice pod kućom", odnosno današnje Poselo (*...vigne Tertazza, Corosnizza, e la campagnola sotto la casa da garbin...*), dok su na Caeranovu posjedu polja Knježak, Njivica i danas nepoznata Lopra (*...con le vigne Chneseuo poglie, Gnuizze e Lopra...*). Budući da se u drugim izvorima 17. stoljeća spominju vinogradi na Lavsi, otoku u sklopu Caeranova posjeda, Lopra bi se možda trebala tražiti upravo tamo. Zanimljivo je da su sva navedena polja bila zasađena vinovom lozom. Oranice se ne spominju.

Trtuškomu Južnjem Kornatu pripadali su otoci *Zmocuizza, Postenizza, Rosmarignach, Ocluc, doi Garmenachi, Grande e Picolo, Perara, Brusgnach, Perdussa, Zachan Grando e Picolo, e Rauni Zachan*. *Postenizza* je, već smo vidjeli, današnja Kurba, *Brusgnach* po redosljedu spomena odgovara Vodenjaku (Delinov Vodenjak), dok je *Zachan Picolo* vjerojatno Jančar. Preostale je toponimske likove lako prepoznati u današnjoj toponimiji.

²⁰⁷ SKRAČIĆ 2007.

²⁰⁸ DAZD, ZB, SBf, b. II, sv. 31, 31v-33v.

²⁰⁹ DAZD, SOL, kut. 40, sign. 786, 7-v.

²¹⁰ Kartu donosi J. Faričić u prilogu "Geografska imena Kornata na starim kartama".

KARTA 4. Vlasnička topografija i toponimija Južnjega Kornata prema diobi iz 1660. godine

U sklopu Opatskoga Južnjeg Kornata nalazili su se otoci *Schugl, Longa, Goruignach, Vodegnach, Mali Prisgnach, Cassella, Clobucich, Gustaz, Lapsa, Cherbat, Maslinouaz, Daine, Cernicouaz Picolo e Grando, Clobuchiar, Berita e Camegnach*. U ovom popisu ima nešto više toponomastičkih zagonetki. *Cherbat* je vjerojatno ili Krpeljina ili Ravna Sika. Isto vrijedi i za *Maslinouaz*. Napominjemo da je u popisu kornatskih otoka s kraja 16. stoljeća zabilježen toponimski lik *Ouzi Herbat*, koji se po kontekstu spomena također može povezati s navedenim otocima. *Mali Prisgnach* je po svoj prilici današnji Veliki Prišnjak, premda postoji i Mali Prišnjak. Teško je naime vjerovati da bi manji od dva susjedna Prišnjaka bio naveden, a veći izostavljen. U odnosu na koji Prišnjak je *Mali Prisgnach* mali, to je drugo pitanje. Najveći problem predstavljaju otoci smješteni između Kornata i JI rta otoka Žuta. Jedini koji možemo sa sigurnošću identificirati jest Kamenar (*Camegnach*). Ako su *Clobuchiar*

i *Berita* isto što i *Clobucich* i *Beritizza* u diobi Žuta 1477., a za te smo toponimske likove pretpostavili da se odnose na današnje otočiće Babujaš i Crnikovac (Vrgadini ih zovu Klobuk i Beretica), što su onda *Cernicouaz Picolo e Grando*? Kako su uopće ti otoci pripali Kornatu? Odnosi li se nesnim *Daine* samo na Veliku Dajnu, koju Saljani uostalom i zovu – Dajne? U tom bi se slučaju naime otvorio prostor za ubikaciju toponimskih likova *Cernicouaz Picolo e Grando* na mjestu današnjih otoka Sridnje i Gornje Dajne, koje uostalom Vrgadini i zovu Crnikovci!

TOPOGRAFIJA KORNATSKIH I ŽUTSKIH POLJA
PREMA KATASTRU IZ 1824. (S OSVRTOM NA
RANIJE PODATKE)

Prema Kulušiću, na kornatsko-žutskoj otočnoj skupini postoji osam prirodnih polja u kršu. To su Poje i Grbe na Žutu te Tarac, Trtuša, Pojce, Žejkovci, Knježak i Koritnica na Kornatu.

Tablica 3. Obradeni predjeli (polja i ograde) na kornatskom i žutskom otočju 1824. godine s površinama u m² (K = Kornat; S = Sita; Ž = Žut)

	Vinogradi	Pašnjaci s lozom	Pašnjaci	Oranice	Ukupno	Masline ²¹¹
Trtuša (K)	151.500	22.730	15.290		189.520	33
Knježak (K)	75.900	16.850	11.740	1.600	106.450	31
Žejkovci (K)	80.950	4.310	17.970	800	104.040	22
Tarac (K)	65.580	4.800	11.200	420	85.520	-
Pristanišće (Ž)	39.230		15.970		55.200	325
Poje (Ž)	20.540		23.650	590	44.770	2
Magazinova Ograda (K)	25.620	6.890	840		33.350	-
Poselo (K)	14.630	1.690	13.540	390	30.480	10
Koritnica (K)	23.260		3.460	1.440	28.160	-
Strunac (Ž)	23.460		1.070		24.530	97
Grbe (Ž)	19.700		1.090		20.790	8
Pojce (K)	16.060			1.740	17.800	-
Njivica (K)	15.350				15.350	-
Babićeva Ograda (K)	7.370				7.370	60
Statival (K)	2.170		2.080		4.250	-
Sita (S)	800				800	
Brušnjak (S)	28.640		10.370		39.010	90
UKUPNO ŽUT + SITA	132.370	-	52.150	590	185.110	522
UKUPNO KORNAT	478.390	57.270	76.120	6.390	618.170	156
UKUPNO	610.760	57.270	128.270	6.980	803.280	678

²¹¹ Pitanje je koliko su pouzdani katastarski podatci o broju maslina. Naime, neke se parcele u operatu bilježe kao *vigne con olivi*, ali se broj maslina ne navodi. Takvih je slučajeva nekoliko u Žejkovcima, Pojcu, Stativalu, Grbama i Siti. Postoji mogućnost da je broj maslina upisan naknadno (između 1824. i 1848.) što bi značilo da pri prvom premjeru nisu uopće brojane. Uglavnom, otvoreno je pitanje odnose li se podatci o broju maslina na 1824. ili 1848., ili pak na neku godinu između te dvije. Svejedno, broj maslina je zanemariv. U tom je kontekstu zanimljiv podatak iz 1727.: *L' isola della Torretta parte siroccal posta verso il mezzo giorno pascolatoria, con pochissime vigne, senz' arbori fruttiferi...* (ZKZ, Stampa delli communi de scogli d' Iso Grande e Picolo, sign. 10652 Misc. B 2182).

KARTA 5. *Obrađene površine na kornatsko-žutskom otočju prema katastru iz 1824. godine*

Ukupna je površina izvorno rastresitog zemljišta (ne uzimajući dakle u obzir naknadne krčevine na vapnenačkoj podlozi) između 450.000 do 470.000 m², što je svega 0,65% ukupne otočne površine.²¹² Kao temelj svog izračuna Kulušić je uzeo mape katastra iz 1824., napominjući kako nije uvijek lako razaznati gdje prestaje prirodno rastresito zemljište (prirodno polje), pogotovo u Knježaku i Žejkovicima. I nama su polazište navedene katastarske mape, zajedno s pratećim podacima (operatima) na temelju kojih smo izračunali približnu površinu pojedinih polja i iskrčenih ograda (Tablica 3.).²¹³ U raspravu ćemo uključiti i ranije izvore, koji su doduše nepotpuni i oskudni, ali nam omogućuju kakav-takav dijakronijski pregled agrarnih zbivanja i uvid u proces širenja obradivih površina.

Budući da smo za ovo potpoglavlje pripremili niz karata učinjenih prema referentnim katastarskim mapama, donosimo na početku njihovu zajedničku legendu:

- Vinograd
- Pašnjak s nasadima vinove loze
- Pašnjak
- Oranica
- Vrt
- Parcele iskrčene u razdoblju 1824.-1877.
- Kuća
- Lokva
- 4328 Broj katastarske čestice (otvoreni pašnjak)
- Vlasnička granica
- Javni put

Pojce

Zanimljivo je da o *najzmorašnjijem* kornatskom polju nemamo starijih arhivskih podataka. U vrijeme izrade katastra Pojce se sastojalo od 15 okupljenih parcela pod vinovom lozom, a

obrađivali su ih Tome Vidulić iz Žmana, Miho Šešelja iz Sali, Šime Čuka iz Zaglava i Ante Ramešin iz Murtera. Uz put koji od Pojca vodi prema Bižnju još su četiri izolirane oranice koje obrađuje Miho Šešelja, a nešto dalje od njih gospodarska je kuća Tome Ramešina (kasnije u vlasništvu Šime Čuke). Jedna se kuća nalazi i u samom polju, a upisana je na Antu Ramešina, Tomu Ramešina i Matu Turčinova iz Murtera. Kasnije je (između 1824. i 1848.) uknjižena na Šimu Čuku, Tomu Vidulića i Matu Turčinova.

Statival

Kad se 1747. podijelilo imanje pok. Ive Skračina, jedan je od njegovih nasljednika dobio dvije parcele u Stativalu: *in luoco detto Statiual nell' Incorronate in due luochi*.²¹⁴ To je najraniji podatak o obrađenim zemljama na tom lokalitetu. Na katastarskoj mapi uz samu su uvalu ucrtane dvije parcele, jedna u ledini, a druga pod vinovom lozom i maslinama. Držao ih je u težaštini don Miho Šešelja, a nakon nje, najkasnije 1848., Andrija Šandrin iz Betine i Ive Špralja iz Zaglava.

Babićeva Ograda

Babići su stara saljska obitelj. Jedan od njenih pripadnika, Ante Babić, svojoj je sumještanki Mari Pavlovićevoj 1595. prodao tri četvrtine gonjaja vinove loze "na Stomorinu Otoku kod Torete" (*nell' isola di Stomorin Otoch appreso la Torretta*).²¹⁵ Ipak, malo je vjerojatno da se taj podatak odnosi na Babićevu Ogradu, već će prije biti da je riječ o Tarcu. U Skračinoj diobi o kojoj smo malo prije govorili osim Stativala spominju se i dvije parcele *in Babichia Ograde*. Teško je procijeniti kad je ograda iskrčena. Budući da su je iskrčili Saljani, to se moralo dogoditi svakako prije sredine 17. stoljeća.

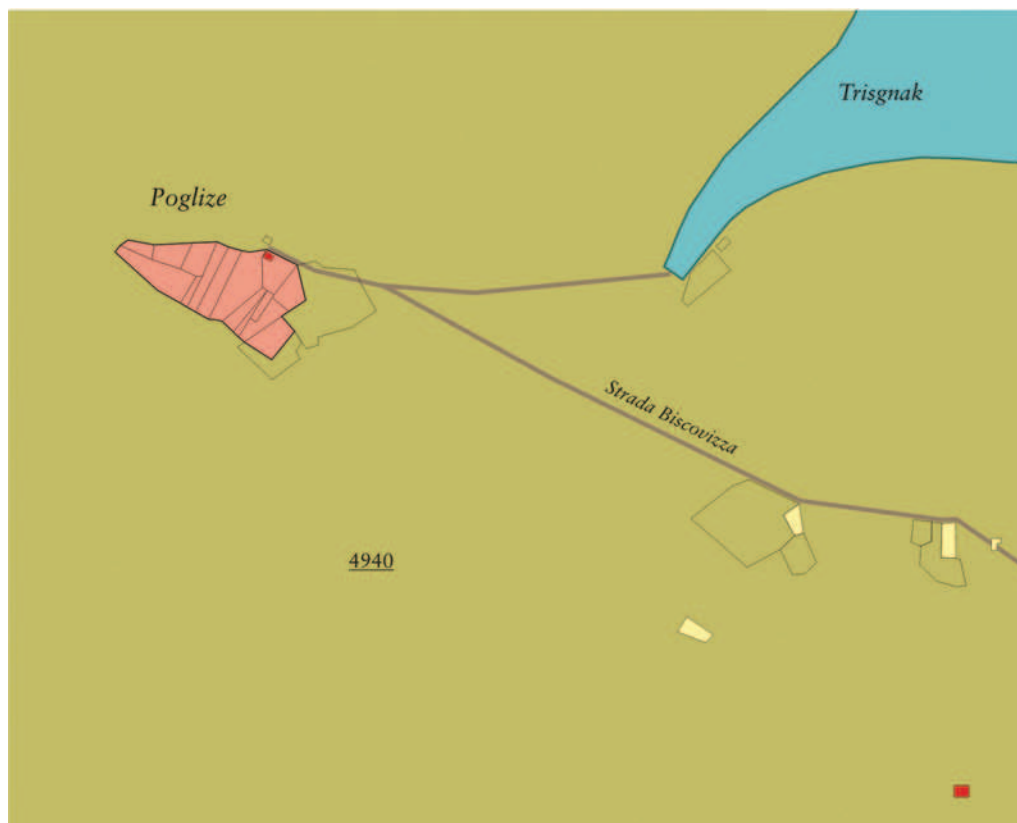
U Babićevoj se Ogradi 1824. nalaze tri parcele vinograda s ukupno 60 maslina. Orađivali su ih Nikola i Joso Skračini.

²¹² Kulušić 2006, 103-104.

²¹³ DAS, AMID, br. 549 Sali.

²¹⁴ DAZD, ŠNA, kut. 98/I, sv. C, 95r-97r.

²¹⁵ DAZD, ZB, FPr, b. I, sv. I/3, 21. III. 1595.

KARTA 6. Pojce na katastru 1824.

KARTA 7. Statal na katastru 1824.

Žejkovci

Bilo je već riječi o tome da je Jeronim Civalelli 1572. dobio u koncesiju 60 gonjaja zemlje u Tarcu – *in locho chiamato Taraz sul detto scoglio della Torretta nella parte ponental*. Ta je koncesija po svemu sudeći obuhvaćala Tarac i Žejkovce zajedno, jer je površina polja u Tarcu prema izmjeri 1824. iznosila oko 85.520 m², što je znatno manje od 60 gonjaja (142.200 m²). Prema inventaru Frane Civalellija iz 1618., na Zmorašnjem je Kornatu tada bilo oko 90 gonjaja vinograda (213.300 m²), raspoređenih u četiri zasebne zemljišne cjeline. Jedna je od njih svakako bila u Tarcu, dvije bi se mogle odnositi na Žejkovce, koji se još i 1824. sastoje od dva odvojena komada zemljišta (usp. Kartu 8), a četvrtu bi trebalo tražiti u Pojcu, Babićevoj ili Magazinovoj Ogradi.

O vinogradima u Žejkovcima govori se u nekolikoini dokumenata s kraja 16. stoljeća. Vlasnici loze bili su Žmanci i Saljani.²¹⁶ Poznata nam je i isprava iz 1684. kad Andrija Ivančević reč. Ušalj iz Sali u ime duga predaje Jeronimu Piasevoliju dva gonjaja vinove loze *posti sopra Torete in loco detto Seglcouach*.²¹⁷

Sastavni dio posjeda u Žejkovcima bile su i kuće u uvali Lučica. Ondje su 1824. postojale tri

prizemne gospodarske kućice (*case economiche a pian tereno*) s pripadajućim dvorištima, a bile su u posjedu Nikole, Jose i Grge Skračinih. Nikola je bio upisan i na štalu ponad polja, kod koje je obrađivao dvije manje oranice, kao i na štalu u uvali Kravjačica, gdje je iskrčio dvije ograde i posadio neke voćke (*pascolo con frutto*). Težaci koji su obrađivali parcele u Žejkovcima bili su ujedno i težaci u Tarcu (uz nekoliko iznimaka), pa ćemo ih navesti u sljedećem potpoglavlju.

Tarac

Trojica Saljana koji su 1515. uzeli na nasad oranicu kod lokve u Tarcu, o čemu smo prije govorili u drugom kontekstu, bili su Ive Ivolović (na margini istog dokumenta stoji: Ivoletić), Šime Ivanković i Marin Obretković. Godine 1540. Nikola Marinčić pok. Kršula prodaje Anti Ivančiću $\frac{3}{4}$ gonjaja, a Ive Ivanković pok. Šime, saljski sudac, svom rođaku Marinu Maruniću pok. Martina zvanom Kožul $\frac{1}{2}$ gonjaja loze u Tarcu, kod loze kupca s jugoistoka i jugozapada.²¹⁸ Krajem 16. stoljeća lozu u Tarcu posjeduju Ante Babić, Mare ud. pok. Šime Pavlovića, Ive Marinčić i Hilarije Gverini, svi iz Sali. Poznat nam je još podatak iz 1683., koji navješćuje promjene u socijalnoj topografiji zemljišta, kad se na zahtjev braće

Tablica 4. Težaci u Tarcu i Žejkovcima 1824. godine

Ime i prezime	Domicil	Površina koju obrađuje u m ²	Polje
Nikola Skračin	Murter	44.190	Tarac i Žejkovci
Tome Magazinov	Betina	19.590	Tarac i Žejkovci
Mate Magazinov	Betina	16.300	Tarac i Žejkovci
Grgo Skračin	Murter	14.280	Tarac i Žejkovci
Don Marko Armanini	Sali	14.190	Tarac i Žejkovci
Šime Frka	Sali	12.760	samo Tarac
Joso Skračin	Murter	11.800	Tarac i Žejkovci
Andrija Skračin	Murter	9.500	Tarac i Žejkovci
Mate Turčinov	Murter	8.880	samo Žejkovci
Ive Skračin	Murter	8.530	Tarac i Žejkovci
Andrija Magazinov	Betina	6.610	Tarac i Žejkovci
Vid Magazinov	Betina	6.170	Tarac i Žejkovci
Ive Mikin	Betina	3.020	Tarac i Žejkovci
Frane Čuka	Zaglav	1.840	samo Žejkovci
Miho Magazinov	Betina	1.840	Tarac i Žejkovci
Jakov Magazinov	Betina	1.550	Tarac i Žejkovci
Tome Skračin	Murter	1.150	samo Tarac

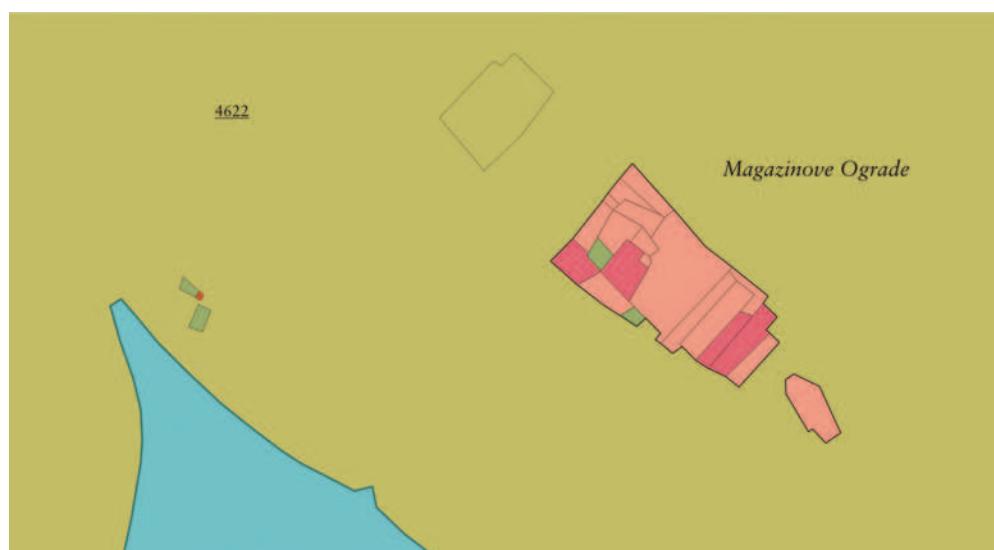
²¹⁶ DAZD, ZB, ND, b. III, sv. IV/1, 15. XI. 1575; DAZD, ZB, ND, b. III, sv. IV/2, 82r; DAZD, ZB, SV, b. I, sv. I/11, 24r; DAZD, SZK, FB, knj. III, 134r.

²¹⁷ DAZD, ZB, FLA, b. I, sv. 11, 1-3.

²¹⁸ DAZD, ZB, IMM, b. I, sv. II/1, 35v i sv. I/2H, 12r.

KARTA 8. Žejkovci, Tarac i Babičeva Ograda na katastru 1824.

KARTA 9. Magazinova Ograda na katastru 1824.

Šegota iz Žmana nalaže Mati Gržanu iz Murtera da ne ulazi u njihov posjed u Tarcu.

Vlasnik Tarca, kao i Žejkovaca i Magazinove Ograde bio je 1824. konte Califfi iz Rovinja. Površina je polja iznosila oko 85.520 m², od čega je na lokvu otpadalo oko 3.500 m². Tadašnje težake u Tarcu i Žejkovicima popisali smo u Tablici 4. Na katastarskoj mapi označena je i utvrda Tureta (*ruina di case!*), kao i urušena crkvice sv. Marije (*chiesa dirocata*). Na objema je građevinama kao vlasnik upisan konte Califfi.

Magazinova Ograda

Ovu su ogradu, kao što joj ime govori, iskrčili pripadnici betinske obitelji Magazinov, koja se još od sredine 17. stoljeća spominje u svojstvu zakupnika Zmorašnjeg Kornata. U arhivskim ispravama koje smo pregledali Magazinova Ograda, barem pod tim imenom, nije zabilježena. Budući da se ne radi o prirodnom polju, pretpostavljamo da je većim dijelom iskrčena tijekom 18. stoljeća. Godine 1824. obrađivali su je Mate, Vid, Tome, Jakov, Miho i Andrija Magazinovi te još jedan Betinjanin – Ive Mikin.

Trtuša

Najveće kornatsko polje nije bilo posebno samo po dinamici širenja novih krčevina nego i po vlasničkom statusu. Dok su nakon privatizacije i diobe Kornata 1638.-1640. novi vlasnici Zmorašnjeg Kornata postali ujedno i vlasnici tamošnjih polja (Tarac, Žejkovci, Pojce i druge izolirane krčevine), to nije u potpunosti bio slučaj s Južnjim Kornatom. Trtuša je naime pripadala obitelji Rosa,²¹⁹ tako da su vlasnici Južnjega Kornata na svoje ime mogli upisati "samo" polja u Knježaku, Poselu, Koritnici, Njivici i Lavsi.

U ispravi o koncesiji Trtuše Ivanu Rosi 1540. navedeno je da se ona odnosi na 50 gonjaja zemlje pod nasadima vinove loze. No kad su na teren izišli službeni mjerači zadarske komune, ustvrdili su da je površina polja zapravo 47 ½ gonjaja, što je otprilike 112.570 m².²²⁰ To znači da su od 1540. do 1824. obradive površine u Trtuši povećane za 70%.

Brojni sačuvani kupoprodajni ugovori od sredine 16. do početka 17. stoljeća svjedoče da su u tom razdoblju vinogradi u Trtuši vrlo često mijenjali vlasnike. Lučani se i Žmanci kao vlasnici loze spominju samo u nekolicini ugovora iz 1548. i 1557., dok su u svim ostalim ugovorima stranke isključivo Saljani (Jurčić, Didović, Kožul, Obretković, Marunić, Krajina, Dminulić, Ivančić, Vodopija, Parolica, Žuvanić, Bakotić, Piculo, Trokulić, Debelja...)²²¹ Svi su oni uzgajali lozu na zemljištu obitelji Rosa.

Najranija potvrda postojanja obradive parcele izvan zemljišta obuhvaćenog koncesijom potječe iz 1613., kad Gverin Gverini prodaje Mati Bakoti pet gonjaja vinove loze u Trtuši, od kojih su četiri gonjaja na terenu Ivana Rose, a preostali gonjaj na državnoj zemlji u sklopu zakupa Južnjega Kornata (*sul tereno dell' incanto della Toretta Sirocal*).²²² Taj se gonjaj vinograda dakle nalazi u Trtuši, ali nije na Rosinu zemljištu, što znači da je iskrčen između 1540. i 1613.

Kad je Južnji Kornat dobio privatne vlasnike, Trtuša se našla u specifičnoj poziciji (u odnosu na druga kornatska polja) jer je bila razdvojena na dvije vlasničke cjeline. Središnji je dio polja pripadao obitelji Rosa, a rubni (u međuvremenu iskrčene parcele) vlasniku okolnih pašnjaka.

Godine 1682. Jerolima Rosa daruje svoj posjed u Trtuši sestrama Mariji i Franciskini Soppe.²²³ Uzalud je Mihovil Vitanović od mletačkog dužda tražio da se to darovanje poništi, argumentirajući svoj zahtjev činjenicom da je Jerolima bila posljednji potomak Ivana Rose.²²⁴ Namjera mu je bila u ime svoje obitelji, ratnih zaslužnika, zatražiti obnovu koncesije. To je naposljetku i učinio, ali mu je molba odbijena.²²⁵ Trtuša je ostala u vlasništvu sestara Soppe.

Početak 19. stoljeća napravljena je karta Trtuše, Koritnice i Posela, s ciljem da se točno prikaže i dokumentira što od obradivih predjela pripada braći Soppe pok. Jacinta, a što braći Lantana pok. Šimuna i Horaciju Ponte, suvlasnicima Trtuškoga Južnjega Kornata. Iz te smo karte izdvojili prikaz Trtuše (Karta 10a), s napomenom da je orijentacija vrlo neobična (lijevo je jugoistok, a desno sjeverozapad). Zelenožutom izbljedjelom

²¹⁹ Ponovit ćemo i na ovom mjestu, premda smo o tome govorili, da nije riječ o pravom vlasništvu, nego o trajnoj koncesiji.

²²⁰ DAZD, DEI, kut. 3, sv. VIII, 178r.

²²¹ Usp. podatke o Trtuši u popisu povijesnih toponima u drugom dijelu knjige.

²²² DAZD, ZB, CS, b. I, sv. VII, 25v.

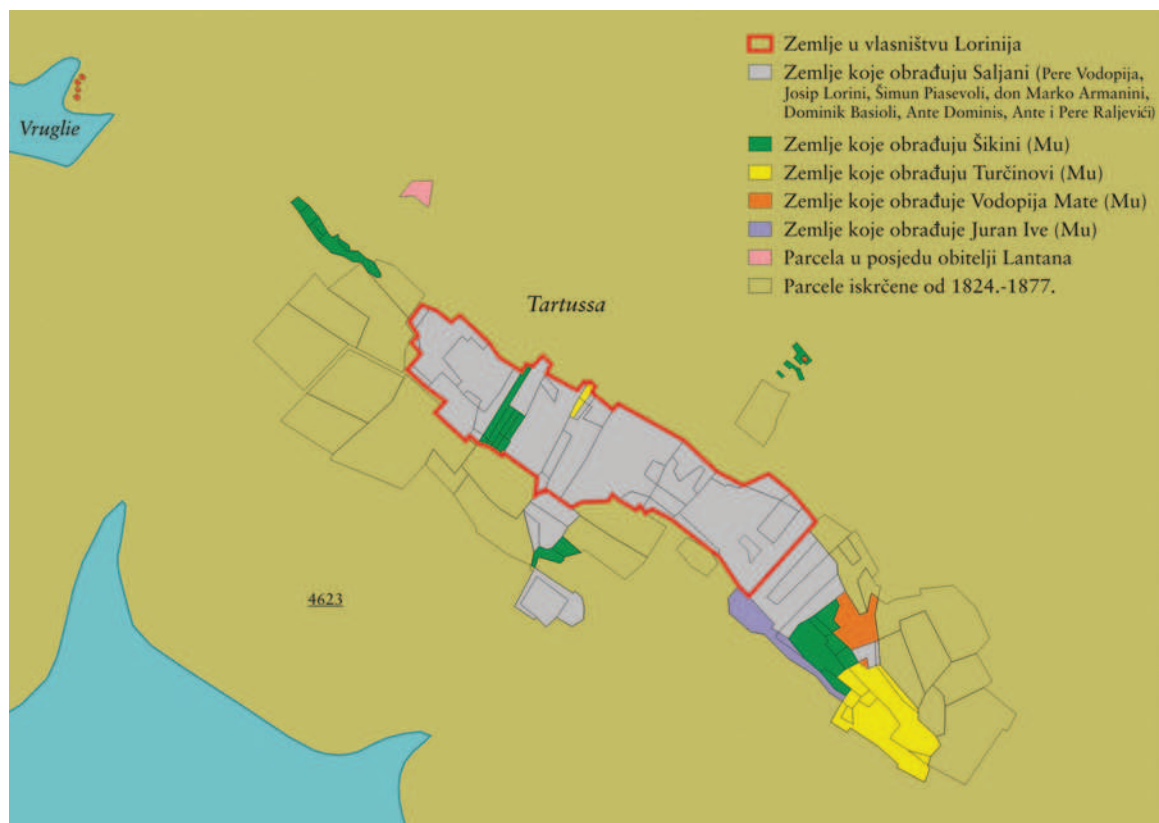
²²³ DAZD; ZB, NLo, b. I, sv. III, 40v.

²²⁴ DAZD, DT, knj. 4, 253v-254r.

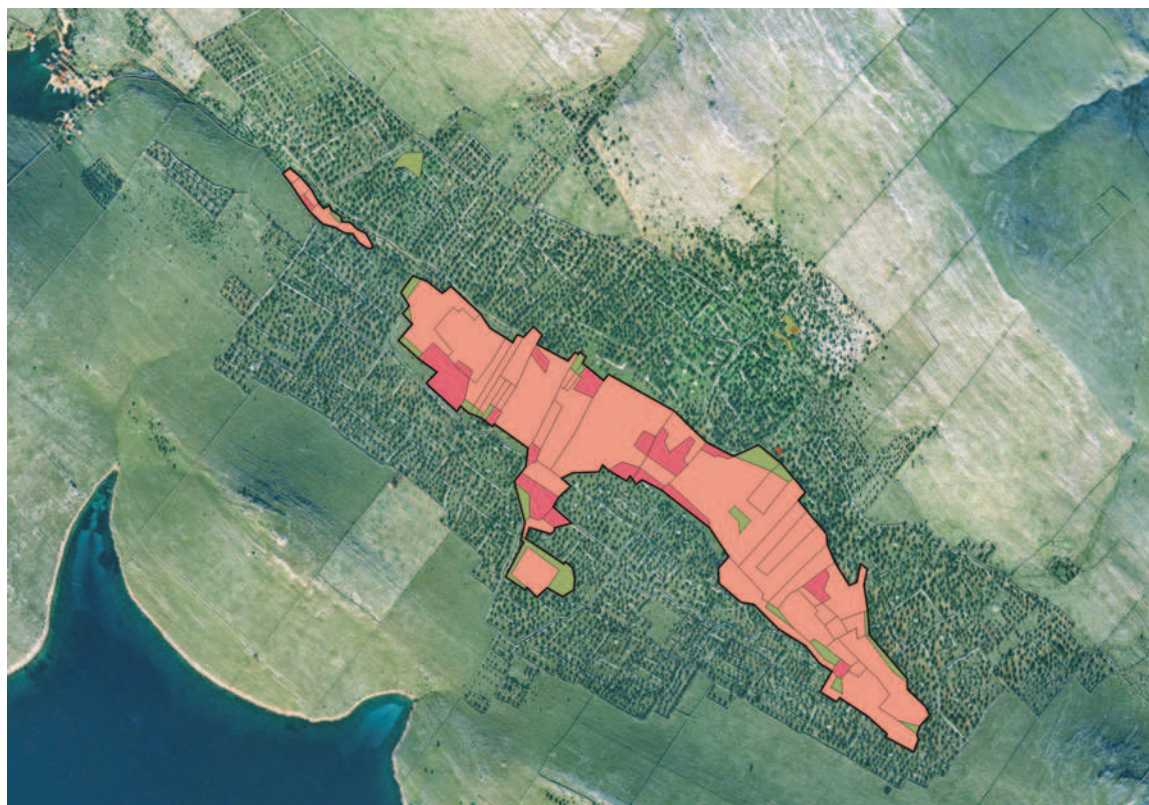
²²⁵ Vitanovići su prethodno, također neuspješno, pokušali dobiti u koncesiju čitav Zmorašnji Kornat (usp. bilj. 51).

KARTA 10a. *Isječak karte iz 1803. s prikazom polja u Trtuši* (napomene: opis pojedinih parcela napravljen je prema izvornom tekstu koji pripada karti; izvor: DAZD, SOL, kut. 40, sign. 786)

KARTA 10b. Vlasnička i težačka topografija polja u Trtuši prema katastru 1824.

KARTA 10c. Polje u Trtuši 1824. u odnosu na današnje stanje (približno)

bojom označen je posjed Soppe – izvorno polje površine 50 gonjaja koje je Rosa 1540. dobio u koncesiju. Kako stoji u tekstualnom dijelu karte, vlasnici su pašnjaka u međuvremenu poklonili obitelji Soppe još dodatnih devet neobrađenih gonjaja prema zapadu, tako da je ukupna površina toga vlasničkog dijela od početnih 50 narasla na 59 gonjaja. No podatci katastra iz 1824. upućuju na to da Soppe nisu konzumirali spomenutu darovnicu. Naime, u to su vrijeme u Trtuši i dalje dvije vlasničke cjeline, od kojih jedna pripada obitelji Lantana, dok je na drugu uknjižen Saljanin Josip Lorini. Očito je da je Lorini između 1803. i 1824. od obitelji Soppe kupio ili na neki drugi način stekao posjed u Trtuši. Površina njegova dijela polja iznosila je 1824. 111.470 m², a kad se to preračuna dobije se 47 gonjaja, što se poklapa s površinom od 47 ½ gonjaja koju su 1540. izmjerili zadarski mjernici! Kad su Murterini 1859. i 1864. otkupili Trtuški Južnji Kornat, postali su vlasnicima svih obradivih parcela osim onih koje su 1824. bile Lorinijeve.

Zanimljivo je da se 1803. u čitavoj Trtuši nalazi samo 18 stabala maslina, i to u sklopu izoliranog vinograda koji su u težaštini držali Turčinovi i Šikini iz Murtera, tadašnji zakupnici pašnjaka. Taj je vinograd 1824. bio podijeljen na nekoliko parcela, a broj maslina je narastao na 26. Na ostalom dijelu polja još je bilo svega sedam maslina.

U vrijeme izrade katastra u Trtuši je bila jedna kuća, a u njezinom *portu*, Vrujama, četiri. Korisnik kuće uz polje, na izoliranoj parceli prema sjeveroistoku, koja je na karti iz 1803. označena kao *Stan*, a u katastarskom operatu kao "štala s vrtom" (*stalla con orto*), bio je Ante Šikin iz Murtera. Vlasnici kućica pokrivenih kupama (*casette con coppi*) u Vrujama bili su Saljani koji su držali najveći dio polja – Josip Lorini, Dominik Basioli, Šimun Piasevoli i don Marko Armanini.

Poselo

Na ovom su lokalitetu u srednjem vijeku, to je vrlo izvjesno, bile kuće pastira koji su čuvali stoku na Južnjem Kornatu. Središnji agrarni fond na kojemu su sijali žitarice bilo je polje u Trtuši. Obradive zemlje u Poselu prvi se put spominju u

ugovoru o diobi Južnjega Kornata 1660.: *campagnola sotto la casa da garbin*. Tu se dakle nalazila gospodarska kuća vlasnika pašnjaka, koja je 1803. bila u ruševnu stanju (Karta 11a). Uz kuću je prolazila linija razgraničenja između dvije polovice Južnjega Kornata, kako je bilo određeno u spomenutoj diobi. Na katastarskoj mapi iz 1824. kuća nije ucrtana. Težaci su isti koji obrađuju Trtušu i obližnju Koritnicu.

Koritnica

Saljski župnik don Ive Ivančić darovao je 1610. svojoj služavki Mari Makarunićevoj prihode od četiri gonjaja vinograda u Koritnici.²²⁶ Sredinom toga stoljeća (u vrijeme Kandijskog rata) vlasnik polja Lantana opominje trojicu Saljana da ne ulaze u vinograde u Koritnici koje su zapustili, jer ih namjerava dati drugima na obradu.²²⁷ Godine 1684. u Koritnici su težaci Saljani Ušalj i Finka te Betinjanin Kapov.²²⁸

Knježak

Knježak je drugo po važnosti i veličini prirodno polje Južnjega Kornata. Možda je ime dobio nakon što je Trtuša 1540. dana u koncesiju. Tada je naime jedno od dva najveća polja *južnje* polovice otoka postalo privatno (uvjetno, u obliku koncesije), dok je drugo ostalo komunalno to jest "kneževo".

Najraniji spomen Knježaka nalazimo u dokumentu iz 1610. kojim je formalizirana jedna usmena pogodba učinjena 1607. o kupoprodaji jednog i pol gonjaja zemlje *in loco chiamato Chnexapoglie*. Prodavatelji su bili braća Grgo i Luka Hrvatinići iz Luke, a kupac Ante Ivančić pok. Luke iz Sali. Vrijednost zemlje (najvjerojatnije se radilo o vinogradu) procijenili su Andrija Fatević, Jure Mrdešić i Pere Frletić reč. Roko.²²⁹ Po prezimenima je očito da je Fatević bio Lučanin, a ostala dvojica Žmanci. Vrlo je izvjesno da su oni u to vrijeme bili kornatski pastiri. K tomu, Pere Frletić reč. Roko bio je bravar na Južnjem Kornatu barem od 1613. do 1619. Poznata su nam još dva ugovora o kupoprodaji vinograda u Knježaku iz prve polovice 17. stoljeća. Prodavatelji su bili Žmanci a kupci ponovo Saljani.²³⁰

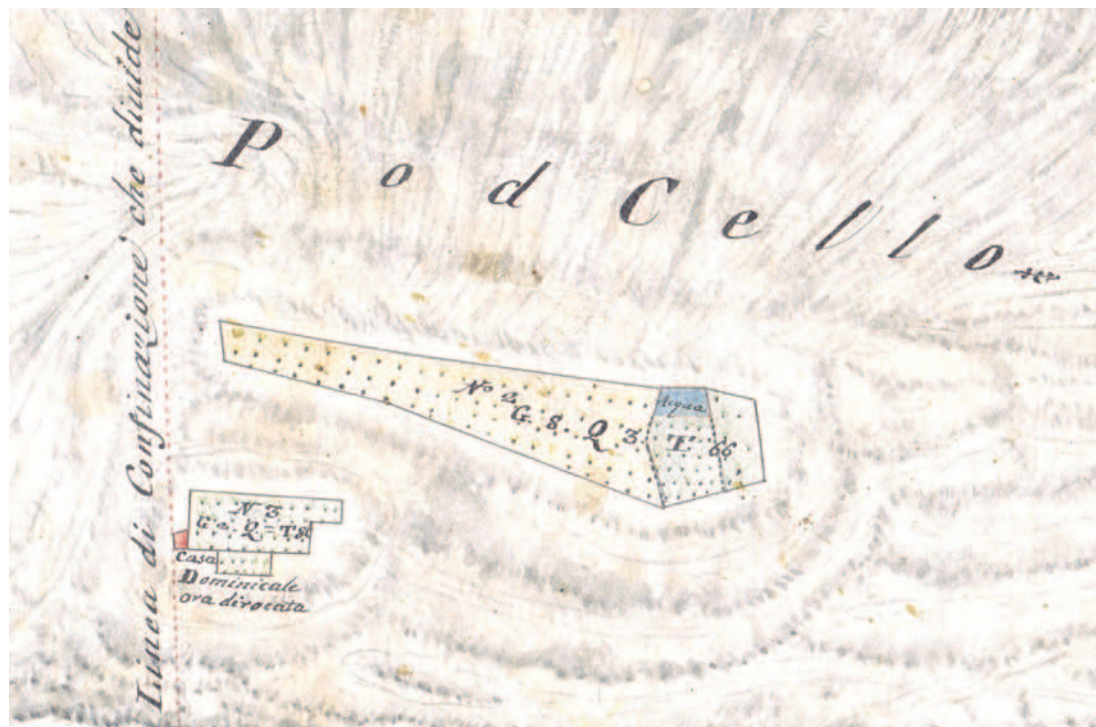
²²⁶ DAZD, ZB, SV, b. IV, sv. VII/73, 11r.

²²⁷ DAZD, SOL, kut. 52, sign. 912, 10v.

²²⁸ DAZD, ZB, FLA, b. I, sv. 11, 1-3.

²²⁹ DAZD, ZB, SV, b. IV, sv. VI/63, 43v.

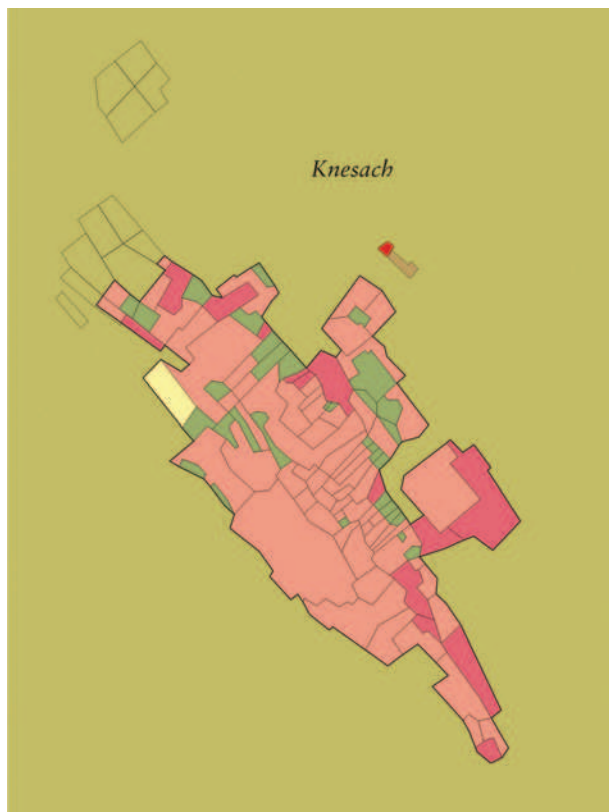
²³⁰ DAZD, ZB, SV, b. IV, sv. VI/68, 34r; DAZD, ZB, ZB, b. I, sv. I/11, 31r.

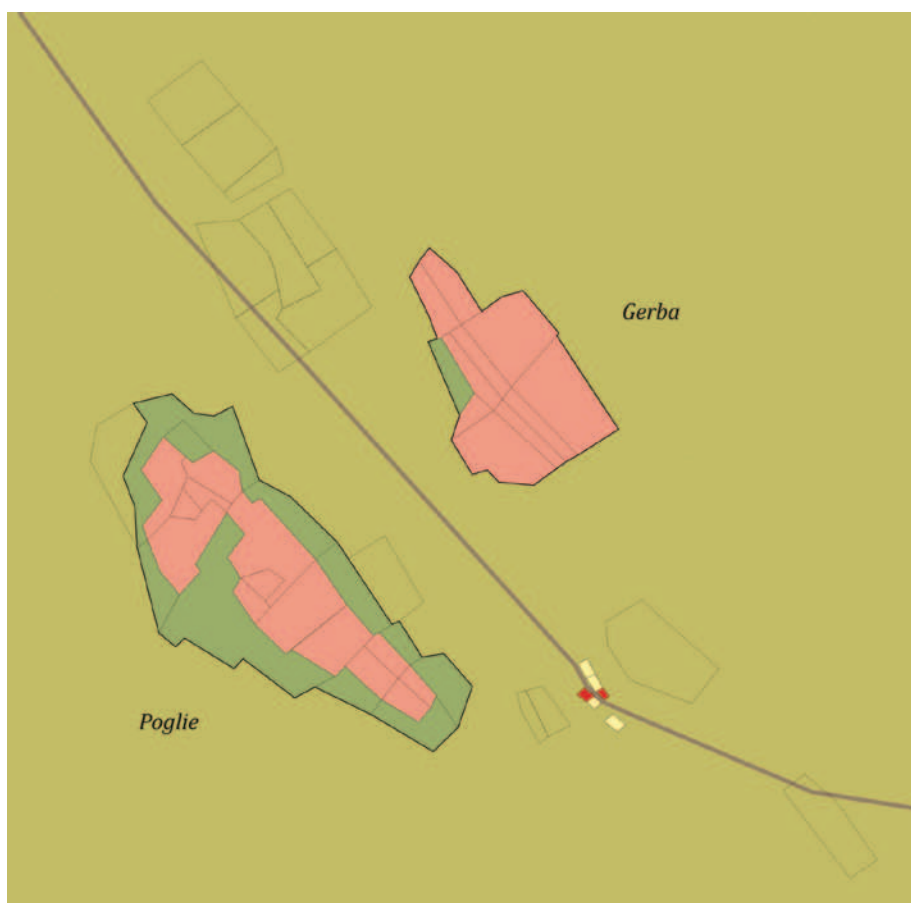
KARTA 11a. Poselo na karti iz 1803. (usp. Kartu 10a.)

KARTA 11b. Poselo i Koritnica na katastru 1824.

KARTA 12. *Knježak na katastru 1824.*

KARTA 13. *Grbe i Poje na katastru 1824.*

Početakom 18. stoljeća Božikovi i Skračini iz Murtera, zakupnici Opatskoga Južnjega Kornata, čine štetu i neovlašteno ulaze u vinograde Giulija Mestrinija Caerana u Knježaku, Njivici i Lavsi.²³¹ Isto su tako 1715. braća Grbin iz Sali morali napustiti jedan Caeranov vinograd u Knježaku.²³² Postupno su tijekom 18. stoljeća murterski pastiri "zauzeli" čitavo polje.

Tako su prema katastru iz 1824. težaci u Knježaku (navodimo ih redom prema veličini posjeda koji obrađuju): Tome Božikov, Bare Juragin, Miho Skračin, Andrija Juragin, Ive Juretin, Mate Juranov, Nikola Tomasov, Pave Kovačev, Ante Šimatov, Ante Juranov, Grgo Juragin, Ante Skračin, Ive Juranov, Mate Paškvalinov i Martin Juranov. Prva četvorica držali su u težaštini oko 62% ukupne površine polja. Svi su težaci Murterini, osim Paškvalinova i Tomasova koji su vjerojatno iz Betine. Jedinu oranicu u Knježaku obrađivao je Ante Šimatov, a najviše maslina, 22 od ukupno 31 koliko ih bilo u polju, nalazilo se na jednoj od parcela Andrije Juragina (kasnije u posjedu Tome Božikova). Uz sjeveroistočni rub polja postojala je parcela sa štalom, dvorom i vrtom koju je držao Miho Skračin.

Njivica

U inventaru saljskog zemljoposjednika i ribarskog poduzetnika Gverina Gverinija iz 1653. nalazi se, među ostalim, i vinograd od pet gonjaja u kornatskoj Njivici.²³³ Pet je godina kasnije njegov nasljednik Ive Gverini morao izabrati dva procjenitelja da utvrde štetu koju su u tom vinogradu počinile živine Dragiše Turčinova i Mihe Skračina.²³⁴

Jedan od kasnijih vlasnika zemljišta, Giulio Mestrini Caeran, naložio je 1712. saljskim sucima da zapovjede braći Skračinima i Božikovima da u roku od osam dana pokriju kuću koju su prethodne godine otkrili u Ropotnici i da ne čine štetu u njegovim vinogradima u Njivici i Knježaku.²³⁵ Njivica je 1824. godine bila podijeljena na dvije parcele, a obrađivao ih je Miho Skračin.

Poje i Grbe

O najvrjednijim zemljištima na otoku Žutu govorili smo u poglavljima "Polja i težaci" i "Dioba otoka Žuta 1477." Na ovom ćemo se mjestu osvrnuti na podatke iz katastra (Karta 13). Uz ulicu koja vodi po sredini između Poja i Grbi prema Pristanišću stoje dvije skromne kućice i četiri manje oranice u posjedu Dume Jelina, koji ujedno drži u težaštini najveći dio zemljišta u Grbama (manji dio obrađuju Ježinovi) i oko trećinu zemalja u Poju. Preostale dvije trećine Poja obrađuju podjednako Mudronjini (Ive, Miho i Mate) i Ježinovi (Stipe, Nikola i Tome). Na Grbama je osam stabala maslina i sve se nalaze na jednom vinogradu koji obrađuje Dume Jelin (parcela koja je najbliže putu prema jugozapadu). U operatu je međutim navedeno da Jelin drži još dvije parcele vinograda s maslinama (*vigne con olivi*), dok u naknadno dodanim bilješkama stoji da maslina na tim parcelama (više) nema (*senza olivi*). Isti je slučaj s dvjema parcelama koje su obrađivali Mudronjini u Poju.

Strunac

Nije nam poznato kad su iskrčene ograde u Struncu. U arhivskim se pisanim izvorima ne spominju. Na katastarskoj je mapi ucrtano četrnaest parcela, od kojih je šest vinograda s maslinama. Ukupno ima 97 maslina. Sve parcele u težaštini drži Dume Jelić, koji je upisan i kao korisnik gospodarske kućice uz jugozapadni rub obrađenog zemljišta.

Pristanišće

Ograde u Pristanišću po prostornim su i gospodarskim obilježjima vrlo slične onima u Struncu. Vjerojatno su i podignute u istom razdoblju. Podataka ranijih od katastra nemamo. I u Pristanišću, kao i u Struncu, kuću ima Dume Jelin. No zemlje uz Jelina obrađuju i Ježinovi (Tome i Nikola). Maslina je ukupno 325, pa su Pristanišće i Strunac, uz Babićevu Ogradu na Kornatu, vodeći maslinici na kornatsko-žutskom otočju. Doduše, nije riječ o pravim maslinicima, nego o vinogradima unutar kojih su masline posađene. Zanimljivo je da se samo za osam maslina kaže da su stare, dok su sve ostale srednje stare ili mlade. To znači da su posađene tijekom prvih četiriju desetljeća 19. stoljeća.²³⁶

²³¹ DAZD, GP, kut. 78, 110v.

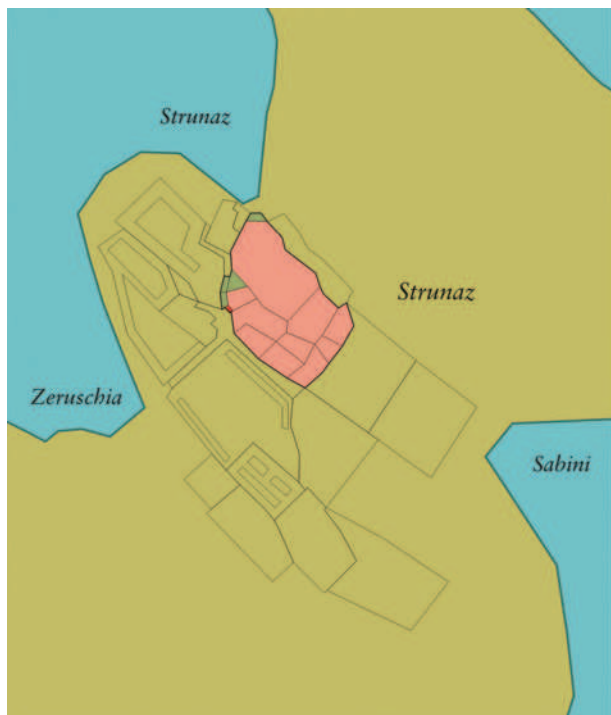
²³² DAZD, GP, kut. 82, 214v-215r.

²³³ DAZD, SZK, AAM, sv. I, 35r-v.

²³⁴ DAZD, SZK, AZ, knj. jedina, 210v.

²³⁵ DAZD, GP, kut. 78, 110v.

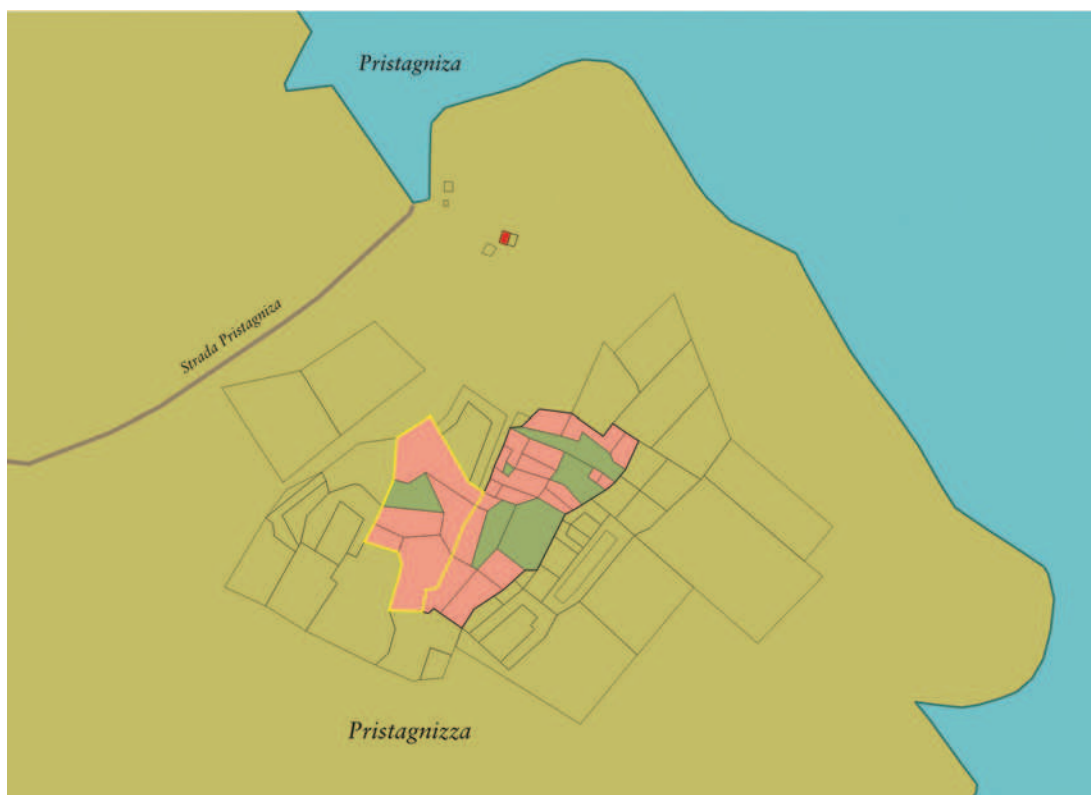
²³⁶ Usp. bilj. 213.

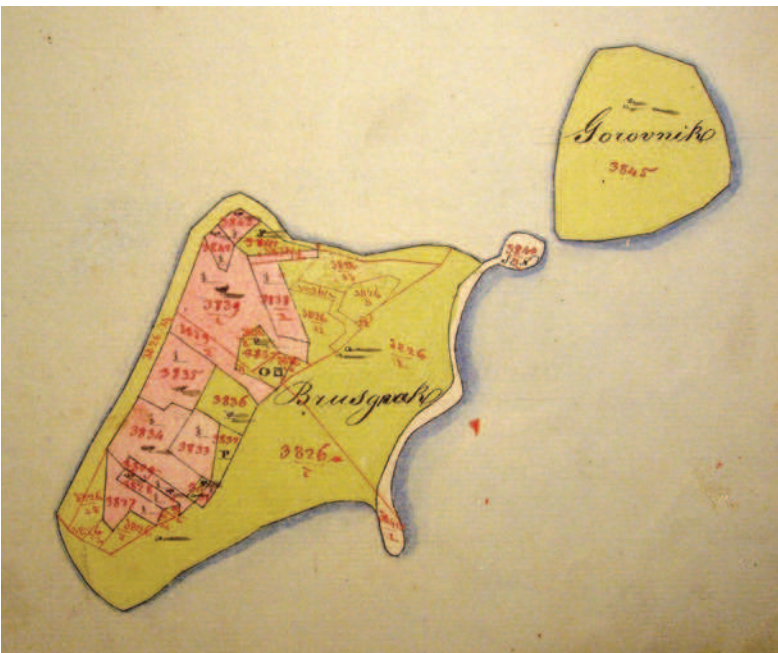

KARTA 14. *Strunac na katastru 1824.*

KARTA 15. *Pristanišće na katastru 1824.*

(napomena: unutar zatvorene žute linije pet je parcela Dume Jelina, a ostalo obrađuju Tome i Nikola Ježinovi)

KARTA 16. Brušnjak na katastru 1824.
(fotografija originalne mape)

Brušnjak i Sita

Na Siti 1824. postoji samo jedna parcela vinograda s maslinama, površine oko 800 m², koju obrađuje Bare Kovačev. No zato je na susjednom otoku Brušnjaku bilo 12 parcela vinograda i još pet ograda pod pašnjakom. Po postotku obrađene površine i broju maslina (90) Brušnjak je 1824. bio najplodonosniji otok kornatsko-žutuskog arhipelaga. Najveći je dio obrađenoga zemljišta u težaštini držao spomenuti Bare Kovačev, a uz njega su koloni bili Grgo Marušić, Marko Grbin, Ive Markov i Dume Putniković.

Bizikovica, Šipnate i Lavsa

Ovim je trima lokalitetima zajedničko to što su u razdoblju od 16. do 18. stoljeća bili zasađeni vinovom lozom, dok su na katastarskim mapama 1824. prikazani bez obrađenih parcela.

Šipnate se spominju najranije, 1535., kad zakupnik Zmorašnjeg Kornata, zadarski plemić Nikola Rosa, daje na nasad Pavi Frletiću iz Žmana pet gonjaja krševite zemlje u predjelu Šipnačka Draga (*Sipnazcha Draga*).²³⁷ Da su vinogradi doista bili podignuti svjedoči isprava iz 1588. kojom su sinovi pok. Mate Belajevića iz Žmana prodali Saljaninu Luki Ivančiću tri i pol gonjaja *vinee alla Toretta loco chiamato Sipnatta*.²³⁸ To su jedina dva podatka kojima zasad raspolazemo.

Lavs se, nakon poznatih potvrda iz 14. stoljeća, spominje u nekolicini isprava iz 17. i 18. stoljeća, ali ne više u vezi solana, nego kao otok na kojemu se uzgaja vinova loza. Iz 1611. i 1613. potječu tri ugovora o kupoprodaji lavsarskih vinograda. U svim su trima prodavatelji Žmanci, a kupci Saljani.²³⁹ Prema tim je ugovorima na Lavsi u to vrijeme bilo najmanje pet i pol gonjaja vinograda (oko 13.000 m²). Godine 1663. Antonio Caeran, vlasnik Opatskoga Južnjega Kornata, požalio se vlastima da je stoka murterskih pastira Dragiše Turčinova i Mihe Skračina učinila veliku štetu u njegovim vinogradima na Lavsi.²⁴⁰ Caeranov je nasljednik Giulio Mestrini imao velikih problema s Božikovima i Skračinima, zakupnicima pašnjaka Opatskoga Južnjega Kornata, koji su neovlašteno držali u posjedu vinograde na Lavsi i u Njivici.²⁴¹ Sredinom 18. stoljeća Božikovi drže u težaštini neke zemlje na Lavsi i u Knježaku.²⁴² No na katastarskim mapama Lavsa je prikazana bez ucrtanih parcela. Vinogradi se ponovo podižu sredinom 19. stoljeća.²⁴³

U Bizikovici na otoku Žutu 1618. postoji 15 gonjaja vinograda u dva komada. Na tom se lokalitetu vinogradi nalaze još i 1774., kad je krupna stoka Ante Jelina počinila štetu na parceli koju je obrađivao Ive Banov.

Zašto 1824. u Šipnatama, na Lavsi i u Bizikovici nema vinograda, pitanje je na koje nemamo odgovor. Pomišljamo na mogućnost da su zapušteni u vrijeme kratkotrajne francuske uprave (1806. – 1814.), kad je Jadran postao poprište gusarskih sukoba.²⁴⁴

²³⁷ DAZD, ZB, PPa, b. III, sv. III/2/2, 13. X. 1524.

²³⁸ DAZD, ZB, SV, b. I, sv. I/2, 17r.

²³⁹ DAZD, ZB, CS, b. I, sv. I, 6v; DAZD, ZB, SV, b. IV, sv. VII/71, 19v-20r.

²⁴⁰ DAZD, GP, kut. 25, 296v-297r.

²⁴¹ DAZD, GP, kut. 82, 214v-215r.

²⁴² DAZD, OŠ, kut. 113, sv. 275, svešč. b, 3r-v.

²⁴³ Usp. JURAGA NADOV 2005, 202 i dalje.

²⁴⁴ Usp. MAŠTROVIĆ 1983. Zabilježeno je primjerice da su 1811. gusari s Lavse odnijeli veći broj ovaca (DAZD, ZB, DCa, b. XV, sv. 174, 20r-21v).

IZVORI

a) objavljeni:

- SZB I *Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279.-1308.* (priredio M. Zjačić), Zadar, 1959.
- SZB II *Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis, Nikole pok. Ivana, Gerarda iz Padove 1296.-1337.* (priredili M. Zjačić i J. Stipišić), Zadar, 1969.
- VOZ *Inventari fonda Veličajne općine zadarske Državnog arhiva u Zadru (godine 1325.-1385.)* (prepisao i priredio: R. Leljak), Zadar, 2006.

b) neobjavljeni:

- DAS** **Državni arhiv u Splitu:**
- AMID Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju
- DAZD** **Državni arhiv u Zadru:**
- CMCI Curia Maior Civilium Iadrensis
- DEI Datia et incantus
- DT Dukale i terminacije
- GP Generalni providuri
- MIS Miscellanea
- OŠ Općina Šibenik
- REG Registar dražbi fiskalnih prihoda grada Zadra i Nina za vrijeme zadarskih knezova od 1591-1637.
- SOF Spisi obitelji Fanfogna
- SOL Spisi obitelji Lantana
- SOM Spisi obitelji Matafar
- SSVD Spisi samostana sv. Dominika
- SSVKD Spisi samostana sv. Kuzme i Damjana
- SSVN Spisi samostana sv. Nikole
- SZK Spisi zadarskih knezova
- AAM Antonio Alvise Marcello 1653.-1655.
- AZ Antonio Zen 1658.-1660.
- FB Filippo Bon 1594.-1596.
- MV Michele Vizzamano 1697.-1699.
- PQ Paolo Querini 1734.-1736.
- ŠNA Šibenski notarski arhiv
- UKI Uprava katastarskih izmjera, Austrijske katastarske mape
- ZB Zadarski bilježnici
- AC Andreas de Canturio 1352.-1356.
- AF Antonio Ferrari qm. Bortolo 1747.-1775.
- AG Antonio Guerrini 1722.-1746.
- AL Ambrogio Lomazzi 1645.-1658.
- AR Articutius de Rivignano 1383.-1416.
- CC Constantinus Constantius 1514.-1533.
- CS Cristoforo Spirondello 1602.-1618.
- DC Daniel Cavalca 1551.-1566.
- DCa Domenico Castelli 1777.-1812.
- FLa Francesco Lantana 1669.-1687.
- FM Franciscus Minutius 1470.-1507.

FPr	Francesco Primizio	1590.-1608.
FS	Francesco Sorini	1656.-1677.
GB	Gregorius de Bosco	1465.-1497.
GMo	Girolamo Mori	1678.-1692.
GS	Giovanni Sorari	1800.-1847.
GZ	Giovanni Zucco	1694.-1697.
ICa	Iohannes de Calcina	1439.-1492.
IMM	Iohannes Michael Mazzarellus	1512.-1554.
IPR	Iohannes Philippus Raymundus	1487.-1516.
LM	Laurentius de Martinis	1576.-1585.
MS	Matheus Sonzonius	1492.-1530.
ND	Nicolaus Drasmileus	1539.-1577.
NL	Nicolaus Lupovich	1446.-1469.
NLo	Nicolo Lomazzi	1678.-1706.
PP	Petrus Perencanus	1365.-1392.
PPa	Petrus de Pago	1486.-1529.
PS	Petrus de Serçana	1375.-1416.
SBr	Simon Braicich	1645.-1678.
SP	Simon Pasini	1578.-1598.
SV	Simon Venier	1586.-1616.
TF	Tomaso de Franceschi	1722.-1762.
TP	Theodorus de Prandino	1403.-1441.
VBF	Vannes Bernardi de Firmo	1375.-1404.
ZB	Zuane Braicich	1621.-1645.
ZE	Zuane Emanuelli	1693.-1714.

ZKZ Znanstvena knjižnica u Zadru:

Rukopisi:

- RKP FQ *Ferrante Querin, Regesti dell' Archivio notarile di Zara* (sign. 16532 ms. 461/I-CXVI)
- RKP 198 *Carte di varie famiglie* (sign. 11206 ms. 198)
- RKP 269 *Causa di successione nella famiglia zaratina dei Civalessi* (sign. 15209 ms. 269)
- RKP 270 *Causa civile fra la famiglia Civalessi di Zara e consangvinei* (sign. 15210 ms. 270)
- RKP 284 *Documenti della famiglia Civalessi di Zara* (sign. 15224 ms. 284)
- RKP 285 *Documenti della famiglia Civalessi di Zara* (sign. 15225 ms. 285)
- RKP 286 *Documenti della famiglia Civalessi di Zara* (sign. 15226 ms. 286)
- RKP 295 *Documenti spettanti la famiglia Civalessi di Zara* (sign. 15235 ms. 295)
- RKP 304 *Documenti delle famiglie Bortolazzi, Civalessi, Grisogono e Nassi di Zara* (sign. 15255 ms. 304)
- RKP 325 *Carte della famiglia Civalessi di Zara* (sign. 15285 ms. 325)
- RKP 362 *Carte appartenenti alle famiglie zaratine Lantana, Ponte, Grisogono ecc.* (sign. 15700 ms. 362)
- RKP 478 *Carte spettanti alle famiglie Smiglianich, Soppe-Fortezza, Pechiaro, Bianchi ecc.* (sign. 17377/III - ms. 478)

LITERATURA

- ANTOLJAK, STJEPAN (1950): Zadarski katastik 15. stoljeća, *Starine JAZU*, 42, Zagreb, 371-417.
- ANTOLJAK, STJEPAN (1954): Tri priloga za proučavanje historije, topografije i toponomastike zadarskih otoka i okoline Zadra, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, I, Zadar, 109-114.
- BASIOLO, JOSIP (1973): Sporovi oko ribolova u kornatskom otočju, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 20, Zadar, 269-302.
- BASIOLO, JOSIP (1974): Ribarstvo na zadarskom otočju u prošlosti, *Zbornik Zadarsko otočje*, Zadar, 485-520.
- ČOLAK, NIKOLA (1956): Otpor ribara zadarskog otočja u XVI. stoljeću protiv obaveza samostanu sv. Krševana i Zadru, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, IV-V, Dubrovnik, 503-526.
- ČOLAK, NIKOLA (1962): Naše ribarstvo do pada Mletačke Republike, *Pomorski zbornik*, I, JAZU, Zagreb, 393-438.
- FILIP, AMOS RUBE (1960): Kretanje broja stanovništva zadarskog otočja, II. Ostali otoci, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, br. 6-7, Zagreb, 137-178.
- FILIP, AMOS RUBE (1968): Ribarsko naselje Piškera na kornatskom otoku Jadri, *Pomorski zbornik*, 6, Zadar, 971-1004.
- FILIP, AMOS RUBE (1976): Iz prošlosti kornatskog ribarstva, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 22-23, Zadar, 181-259.
- FILIP, AMOS RUBE (1981): *Kornati*, Biograd.
- FILIP, AMOS RUBE (2003): Povijesno-geografska obilježja Žuto-sitske otočne skupine, *Geoadria*, 8/2, Zadar, 87-130.
- FINKA, BOŽIDAR (1981): Sali u prostoru i vremenu, *Župa Sali. O 400. obljetnici dogradnje župne crkve svete Marije 1581.-1981.*, Sali, 5-19.
- GRGIĆ, IVAN (1959): Otoci zadarskog arhipelaga na dražbi, *Narodni kalendar*, Zadar, 108-113.
- HILJE, EMIL (1994): Prilog povijesnoj topografiji zadarskog otočja, *Folia onomastica Croatica*, 3, Zagreb, 49-76.
- JELIĆ, LUKA (1899): Zadarski bilježnički arhiv, *Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1, Zagreb, 162-192.
- JELIĆ, ROMAN (1974): Stanovništvo zadarskih otoka 1608. godine, *Zbornik Zadarsko otočje*, Zadar, 147-205.
- JURAGA NADOV, IVO (2005): Od plemena Bartulova (Povijesne slike Lavse), *Murterski godišnjak*, 3, Ogranak Matice hrvatske Murter, 181-237.
- JURAN, KRISTIJAN (2005): Kad i u kojim povijesnim okolnostima Murterini i Betinjani dolaze na Kornate?, *Povijesni prilozi*, 28, Zagreb, 135-151.
- JURAN, KRISTIJAN (2008): *Otok Murter u razdoblju mletačke uprave (1412.-1797.)*, doktorski rad, Zadar.
- JURAN, KRISTIJAN (2010): Otoci Ist i Škarda u srednjem i ranom novom vijeku – pristup istraživanju i nove spoznaje, *Otoci Ist i Škarda* (ur. Josip Faričić), Sveučilište u Zadru, Zavod za prostorno uređenje zadarske županije, Matica hrvatska – Ogranak u Zadru, Hrvatsko geografsko društvo – Zadar, 221-250.
- KOLIĆ, DUBRAVKA (2005): Mjesno starješinstvo Šibenika 1798.-1806. (Mjesta otoka Murtera u spisima Mjesnog starješinstva Šibenika), *Murterski godišnjak*, 3, Ogranak Matice hrvatske Murter, 151-179.
- KULUŠIĆ, SVEN (1965): Kornatska otočna skupina, *Geografski glasnik*, 27, Zagreb, 215-245.
- KULUŠIĆ, SVEN (2006): *Knjiga o Kornatima*, Murter.
- MAGAŠ, DAMIR (2000): In memoriam – dvadeset peta godišnjica rođenja i petnaest godina od smrti. Amos Rube Filipi, *Geoadria*, vol. 5, Zadar, 158.
- MAŠTROVIĆ, VJEKOSLAV (1983): *Posljednji gusari na Jadranskom moru*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- PIASEVOLI, ANKICA (1999): *Saljska intrada – nazivlje po djedovima našim*, Matica hrvatska Zadar, Povjereništvo Matice hrvatske Sali, Zadar – Sali.
- RAUKAR, TOMISLAV (1977): *Zadar u XV. Stoljeću*, Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest, Zagreb.
- RAUKAR, TOMISLAV (1997): Zadar i zadarsko otočje u srednjem vijeku, *Tisuću godina prvoga spomena ribarstva u Hrvata*, Zbornik radova istoimenoga znanstvenog skupa održanog u Zagrebu, Zadru-Salima i Splitu 10.-18. listopada 1995., HAZU Zagreb, 69-79.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR (2007): Dvije Kurbe i dva Gangarola: otoci u paru, *Folia onomastica Croatica*, 16, Zagreb (rad u postupku objavljivanja).
- STOŠIĆ, KRSTO (1941): *Sela šibenskog kotara*, Šibenik.

PRILOG 1.

DIOBA DIJELA OPATSKOGA JUŽNJEGA KORNATA²⁴⁵

Murter 10 Gennara 1876 sedamdeset i šest

Izmedju Pere Markova pok. Iue od jedne strane, Matte i Dume Juraghini pok. Bare i Nikola Juragha pok. Jure plemestaci s drughe strane sui četiri od Murtera ovde prekaživajući se za njih, i njihove bastenike došlisu za zaglaviti sliedeću

Pogodbu od prosta Razdiljenja

1. Kako Pere Markov, Matte, Dume i Nikola Juraga gori reččeni jesu osobniezi i vlastiti gospodari u društuu Ortačbine od sue baštine radjeni vinograda, masliništa, zemalja upušteni u ledinu, takodjer od Paša, žiutine i svega ostaloga kako je bilo medju njman šjedinjeno i ugouoreno u Pismu njihoua društua Ortačbine s Pogodbom pisanom u Jezeri dana 27 kolovoza 1866 - Čekajući Markova na njegovu osobnost jedna polouicza, a druga Juraghinih.

2. Reččena bastina zemalja radjeni i u ledini, joster Paša, žiutina i sue ostalo je postavljeno na uelikom Otoku od Kornata, i na drughim mali Otoczi koi obkolišuju prem reččeni ueliki Otok sa strane od pulenta i burre; oue Paše je suih dopale na razdiljenju s Antom Božikovim po Osudi Dobri ljudi 9. kolouoza 1873.

3. Oue bastine uzderžese kakono zemlje radjene i u ledini na uelikom Otoku od Kornata u Knežaku, tojest Ograda stara Smorasnja donja - Paradino zuano u polju - Veliki Kus sa Kovačeuim - Ledina Santouiza pod Ogradu Božikovu - Ledina u Smorašnjem kraju - Ograda Smorašnja gornja - Ograda Stara pod Božikovu kuću - Ograda Brusna maraškanarizza - Paradina Ograda - Južni kraj - Mazzole u polju - Dimnicza u srid polja kod Divjake - I sue Popovo; takodjer ovom društuu Ortačbim pristoju se i kmeti Tome Garbin, Basteniczi pok. Garghe Jurana, Miho Scracin pok. Dume, Iue Scracin pok. Bare, Luka Juragha pok. Mihe, i Marko Juraga pok. Jadre - Kako Paše njihove Općene i koje ovom društuu osobitose pristoju po razdiljenju od Dobri ljudi sa Osudom gori reččenom 9. kolouoza 1873 uzderže se na uelikom Otoku u sridi izmedju Božikova sa zabilženim mejaši suerhu mista kakose iznosi u prem pomenutoj Osudi Dobri ljudi, i Otoczi koji obkolišuju Otok ueliki sa strane pulenta jesu Lapsa - mala Panitula - Primetalj - Veseljeh - Klobučar - i Gustacz - Takodjer jedan zauzealj od deuet (9) Otočića sa strane od burre istoga Otoka uelikoga zuani Daine.

4. Ouo društuo Ortačbine neotijući uíše uzderžati zajedno gori imenouane bastine radjene i ledine, nit Paše, i tako sui udouoljeni odredilisuse razdiliti na polak, to jest Markovu jednu czilu polouiczu, a drughu trim Juraghinim.

5. Isto društuo Ortačbine dogouoreno medju sobom, i nalagaju težinu na Markova dase zauzme podiliti na polak sue gori imenouane bastine i Paše, kakose je i udouoljo primivši ovaj ugouor Ortačbine, i podilivši na načen kako slidi, služeći se u razdiljenju u dua broja na I i II suaki dio, tojest,

na I broj odredjuje

a. Dijo od Paše na uelikom Otoku Kornatu strana južnja do Frane Božikoua s (biligom) na Debeloj Prisligi, pak u mestra do mejaša u sridi Paše kojaje u ovom razd(..) počamši od mora strane od pulenta na Zarljeni Bok uprav po sridu Luke oli (Valle), (od) kud produghljuase upravno po marghinju do mora od burre s juga Bikarijce - b. Vas Otok Lapsa - c. Vas Otok mala Panitula - d. Vas Otok Primetalj - e. I vas otokVeseljeh; i ovosu Otoczi sa strane pulenta uelikoga Otoka - Dali otok zadni upisani Veseljeh, ter kadbi bio u kakvom inadu oli pravdanju sa drughim protivniczi, i prem dabi pošao izgubljen, ona strana koga dopade oui dijo broj I, nema iskati od one strane koga dopadne dijo broj II, nikaue pomoći u pravdanju, ni naknade u izgubljenju Otoka istoga -

²⁴⁵ Izvornik je vlasništvo Jadranka Markova iz Murtera. O tom je dokumentu pisao Ivo Juraga Nadov u trećem broju *Murterskoga godišnjaka*.

Takodjer na ovi dijo stavlja se zemlje slideće, a. smorašnja Ograda Stara donja - b. sue u polju zuano Paradino - c. vas ueliki Kus sa Kouačeuim - d. Ledina sua Santouicza pod Božikovu Ogradu - e. I sua ledina u Smorašnjem kraju - Joster i prilagase na oui dijo, tojest i kmeti Tome Garbin, i Basteniczi pok. Garghe Jurana -

na broj **II** odredjuese

a. DiJo Paše na uelikom Otoku Kornatu strana smorašnja do Ante Božikoua sa mejašim postavljeni suarhu mista, izmedju isti diljenika kako gori na broju I suerhu Paše - b. Vas Otok Klobučar - c. vas Otok Gustacz sa strane od pulenta uelikoga Otoka Kornata - d. I suih deuet (9) Otoka sa strane burre prem reččenoga uelikoga Otoka zuane Daine - Tako isto na oui dijo **II** postavljajuse slideće zemlje kakono, a. smorašnja sua Ograda strana gornja - b. Ograda sua Stara pod Božikovu kuću - c. sua Ograda Brusna zuana Maraškanarizza - d. sua Paradina Ograda - e. vas Južni kraj - f. sue Mazzole u polju - g. sua Dimnicza u sridi polja kod Divjake - h. I ue zuano Popovo - Naipotla na ovi dijo namičese kakono kmeti Miho Scracin pok. Dume, Iue Scracin pok. Bare, Luka Juraga pok. Mihe, i Marko Juraga pok. Jadre.

6. Ouo razdiljenje gori učinjeno od Pere Markoua, i dobro razuidjeno i razmisljeno od Matte, Dume, i Nikole Juraghini, našli su potuerditi za dobro podiljeno na polouizzu, potom postauiše medju sobom Sdribe koga što dopade, i tako mećući broje **I**, i **II**, i u izuuchenju od Sdribova ispid suidoka doli podpisani, Juraghini izvuklisu svoj sdrib broj **I** za njihov dijo, a dijo Markoua ostajući broj **II** drughi.

7. Sua ziuotina od drustua Ortačbine dosad skupno uzderžane, ostaje za sad medju njman nerazdiljena, i tako od iste ostaje niki dijo pred Markouim, a niki dijo pred Juraghinim, i ovo ima za sad tako ostati do dovoljnostiod obiju strana dok htili budu razdiliti reččenu ziuotinu, od kojeću zato vrime jedna stran drugoj podauati česte račune od ziuotine kojase kod koje nahodi - Dali ni sada, nit u naprid za uazda jedna strana drugoj neimase uuadjati činiti nikakue pristupe, prilazenja, ni stete činiti sa (dillouanjkipa?), ni sa ziuotinom ili u Pašam, ili u zemljam radieni i u ledinam u strani od dila suakome dopadnutoj pod pedipsu od jedne globe forinta pedeset (50) da odma platu pristupniczi strani uvrjednjoj oli oštetenjoj, osuim toga platiti popaše učinjene u vinogradim, i štetouanja u ziuotini.

8. Ostaje medju obedvi strane diljenika za uazda utuerdjeno, da Markov Pere i njegovi poslidnj po starinskome običaju pojitiće svoju ziuotinu na Vodi Lokui pod Selo, dok bude oua Lokua uzderžala uode, i kadbi u istoj ponestalo uode, tad Markovu bitiće prosto za napajanje prigoniti svoju ziuotinu suaki drughi dan priko dila Paše dopadnute Juraghinih, do vode Debele Prislighie, i to samo slidećim hodom proiti sa ziuotinom i povratitese odma u svoj dijo Paše - Kuća u Ropotniczi pozemljuška uzidana u japanj, oua ostaje medju diljeniczim uzajedno nerazdiljena.

9. Matte, Dume i Nikola Juraghini kako suse jur podilili suaki po sebi odsuega kolika njihoua imanja, i kako dijo njman dopadnuti u ovom sadanjem razdiljenju, uzdaržega zajedno do njihoue dovoljnosti, i kako sui tri Juraghina po sebi ugouaraju i poduežujuse za njih, i njihoue bastenike dok budu u skupno uzderžati ouaj dijo njman dopadnuti s ovom Pogodbom od razdiljenja, da nijedan od njih po sebi moćiće povoljno uuestise bez dogovora i (dou)oljenja od suih triju, činiti nikako(ue) nove radnje i posuojenja, niti u Pašam, ni u Ledinam, ni brati traue u istom njihovu dilu pod pedipsu od jedne globe od forinta sto (100) kojuće odma platiti oni koi bude pristupiti ovaj ugouor njihova poduezanja, tojest onome, oli oniman koi nebudu dovoljeni nato uvadjanje radnje ili ubranja traue.

10. Oua sadanja Pogodba od razdiljenja, u njjedno vrime može biti razueržena, niti od ouoga moćiću oue strane odstupati, budući po bistru izrečenju njihouo otienje, koja nositi ima zauuike podpunu svoju kripost i snaghu u suemu, i odrizajućise obe dui strane na suako dobročinstuo od zakona, bez ikako moći se tužiti, ueć potuerdjujuć ujedno obe dui strane ovu njihovu sadanju Pogodbu koja njman bilaje proštiuena na bitro poznanje, utuerdjujuć jedna strana drughu, otijući da moghu činiti zapisati ovu istu Pogodbu u očite knjighe na doueršenje i za diellouanje od zakona - Plaćanje od sue zemljarine, ostaje na težinu po polak suakoj strani.

U uiri od koliko gori jest ispisana u dui jednake mattice, i po jedna od koih jest bila predana suakoj od duiju strana pogodbenika, parvlje postavljajući na iste Pere Markov vlastitom rukom suoje podpisanje, Matte, Dume, i Nikola Juraghini činu doli slideće (bilige) od križa budući da neznadu pisati, to sue isto ispidr suidoka doli podpisani koisu na to bili moljeni.

Pere Marcov potvrgiuan

+ križ od Matte Juraghe pok. Bare

+ križ od Dume Juraghe pok. Bare

+ križ od Nikole Juraghe pok. Jure

Rokko Kosulich činim suidočanstuo na ispisanju, podpisi, na prem postavljeni križi, i na suemu kako gori.

Josip Šikić svjedok na podpisi, i na križi, i sve kako gori.

Mate Vodopia Svjedok na podpisi, i na križi, i sve kako gori.

Na poglavlju S:^{me} Broj Ia. od oue Pogodbe od razdiljenja, mejaš od razdiljenja Paše na velikom Otoku Kornatu, do mora burnjega s juga Bikarijce, uprav je umejašem na Garmu.

Juraghina tri diljenika nikakvu oblast moćiću imati od sad za uvike poijti njihovu žiuotinu na Vodi Lokui pod Selo, i zato po nikakvi načen nemožu imat razloga pregoniti u njedno vrime suoju žiuotinu priko dila Paše dopadnute Markova, budući zaglavljeno u (ovom) razdiljenju, da Juraghinim (ostaje) napajanje njihove žiuotine na Vodi Debeloj Prisligi.

Pere Marcov potvrgiuan

+ križ od Matte Juraghe

+ križ od Dume Juraghe

+ križ od Nikole Juraghe

Rokko Kosulić suidok.

Josip Sikic Svjedok kako gori

Mate Vodopia Svjedok kako gori.

Murter 16 Listopada 1876

Petar Markov pok. Iuana, Matte i Dume Juraga pok. Bare i Nikola Juraga pok. Jure u ovi dan potvrdiuju podpuno Pogodbu od prosta Razdiljenja 10 sičnja 1876, i ustanovliuju da u suakom dilu kako je koga dopalo u Kornatu, ostaje suakoj strani kakono Kuće, Stanovi, Jarre oli štomu drago drugo nahodećise u suakom dilu, da suaka strana mirno od danas u naprid imade posidovati, bez moći u naprid jedna strana od drughe zaiskati nikakue razlikosti.

Na Članu 8:^{me} gori pomenute Pogodbe od razdiljenja 10 sičnja 1876 Kuća pozemljuska u Ropotniczi ostala je nerazdiljena, danas strane hoću je da napolak

PRILOG 2.

DIOBA ZMORAŠNJEGA KORNATA²⁴⁶

Murter, 10 rujna 1897 devedeset i sedme

Podpisani obranici, odazvavši se nalogu njimam dodjeljenu pristatkom 2 lipnja t. g. B^r 9357, sastavljen u Uredu c. k. gradjanske Preture zadarske, ispuniše ga kako sljedi.

Izmjeriše i pronadjoše da od zemalja pristatkateljam ustupljenih od gos Petra Afrića p Andrije ugovoron 15 lipnja 1896 B^r 750, spisa bilježnika Ivačića, najviše obradjenoga posjeduje Šandrin Joso i Mate p Luke, biva jutara 11 klaf 45, pa pošto izmjerili koliko ko od ostalih ortaka obradjenoga uživaju, na sjednačenje prostora doznačiše obradljivoga

Šandrinu Šimi Ivinu na Brizi klaf 864, pred kučon na vali klaf 40, ispod samice pod pudaricu jut 2 klaf 1042

Ivi i Stipi Špralji Ivinu na konaliću od Visočana jut (3) klaf 785, sazmorca Stativa klaf 994, na Brizi klaf 800, za samicu na valici 1042 klaf vertlič pod visočan klaf 25, na Poljicu misto za stan klaf 51,

Špralji Anti p Tome na Poljicu okolo zapadnjega nugla klaf 205, na suhoj punti klaf 825, na poljicu za stan i vert klaf 93,

Škračinu Marku p Jure izmedju Šimićeve ograde jut 1 klaf 191 pod želkovac prama svomu vinogradu klaf 108, u Kravljačići krajen mora klaf 18, sazmorca kuće u Kravljačići klaf 40, za avliu na jugo kuće klaf 80, sjuga strižnje njive okolo masline klaf 111, na strižnoj punti jut 1 k (988)

Škračinu Mati p Kerste ispod Magazinove ograde klaf 536, pod žekovac ispod svoga vinograda klaf 108, u Kravljačići sazmorca kuće klaf 15, pod želkovac klaf 1584, nad Tarac sjuga svoje ograde jut 1 klaf 719, u Kravljačići sjuga avlije Marka Škračina klaf 100,

Škračinu Andriji p Jakova pod njegovon ogradon klaf 960, pod staron kučon klaf 1184, na Lučici za rastirati tratu izmedju Bare Jelića i (Jose) i Ive Ježine klaf 156, u vali zakerčja jut 2 klaf 1267, nad želkovac poverh Šimića ograde klaf 428,

Škračinu Mati p Jakova nad progone jut 2 klaf 32, kod kuće na Lučici klaf 246, nad želkovac poverh Šimićeve ograde jut 2 klaf 576,

Rameši Mihi i Gergi p Ante iznad kuće stan i ispod vertla u Lučici klaf 115, pod Čukino ispod mlade ograde klaf 601 ispod polja u dvi odmire (usridi) pašnjaka jut 2 klaf 114,

Ježini Josi p Luke i Ivi Josinu poverh kuće stan i ispod vertla klaf 87, na punti Lučice jut 1 klaf 428,

Škračinu Ivi p Dunata i Škračinu Andriji p Jakova na punti malih vrulj jut 1 klaf 17, pod Bisagu klaf 1285, na sjever Tarca poverh bast Petešić jutra 4 klaf 1036, za poveršinu kuće zaumljene klaf 35, na punti Lučice klaf 776,

Juranu Bari p Ive i Škračinu Andriji p Jakova na punti malih vrulj udvi odmire jut 4 klaf 96, nad Bisagu klaf 1080, nad verh Lučice jut 1 klaf 245, na Brizi od maištrala dražice jut 1 klaf 800, na zmorac odmire Škračića Ive i Andrije kod Tarca klaf (..),

Jeliću Bari p Jose na Tarac jut 1 klaf 986, za kuću na Lučici na istok Petrića klaf 16, u Lučici ispod Škračina klaf 30, ispod ograde Ježine Jose klaf 1152, nad Čukino jutra 2 klaf 400, nad papešinu ogradu klaf 200,

²⁴⁶ Dokument na temelju kojega je učinjen prijepis u vlasništvu je obitelji Jelić (Joškovi) iz Murtera. To je samo jedan od ukupno 16 izvornika (svaki od kupaca Zmorašnjeg Kornata, a bilo ih je 16, imao je svoj primjerak). Nije nam poznato je li sačuvan još koji. Sudeći prema rukopisu, diobu je izvršio i zapisao tada u Murteru sveprisutni Joso Šikić Gusak, jedan od osnivača Čitaonice (usp. radove u *Murterskim godišnjacima* br. 2, str. 42, 73-74, 85 i dalje; br. 4, str. 17-19, 45-73 i br. 7-8, str. 59-62).

Turčinovu Stipi p Jure na punti malih vrulj od strane od maištrala do po punte jut 8 klaf 800, od maištrala Magazinove ograde jut 2 klaf 760, u Lučici poveršina za zaumljenu kuću klaf 85,

Timen do jedan od ortaka postaju vlasnici jednakoga prostora obradljivoga te (su) gornjim ugovorom kupili.

Skupi se zatim sve ostale nekretnine ostavše iza gornjeg djelovanja, i od njih na podlozi pristatka sastaviše 14 dionica, biva,

I Dia zvat Kurbar, koi počima od proverse do mejaša koi je po sridini vale Strižnje pa na istočno nuglo Poljica pa zapadnjim zidon polica na zapadnje nuglo priko lumbarde doli na obalu mora u maištra suhe punte klaf 15. Ovomu djelu pripadaju otoci, Veli Buč, Mali Buč, mala aba i Mala Sestrica,

II Dia zvat Maslinje, koi počimlje od mejaša gori opisanoga pak u jug sgornjim morem od Boka lupeške u jug klaf 46, pak na podne na nuglo istočno Strižnje sjuga Bižanja kobali mora od maištrala nugla ograde Jose i Mate Šandrina ovomu djelu pripadaju otoci, Vela Aba, i Dragunara,

III Dia zvat Visočan, koi počima od opisatog mejaša sgornjim morem od boka za gornju puntu priko stare ograde i Stivala i divojaškoga verha, a na obalu mora, pod Magazinov verh, ovomu djelu pripadaju otoci, Veliko Šilo,

IV Dia zvat Stativa, koi počima od gori opisatoga mejaša u jug punta sva, pa doli na Brige na mejaš od mire Šandrina Šime i Špralje Ive i Stipe, pa u podne sjuga ostrovice do obale mora na punticu velikoga verha, ovomu djelu pripadaju otoci, Svršata Velika, i Svršata Mala,

V Dia zvat Veliki Verh, koi počima gori od opisatoga mejaša u jug sgornjim morem od maištrala punte velikoga doca klaf 100, pak poverh doca na ternje, priko Šipnat pak dolina obalu mora u zakerčju na zmorašnje nuglo od mire Andrije Škračina, ovomu djelu pripadaju otoci, Smokvenjak, zornik, obručan, Terbuh, Mertvac, Tovarnjak, i malo Šilo, Dervarine mu se daje klaf (50) širine od verha do mora na djelu XIV, odma do dila XIII,

VI Dia zvat Veliki Dolac, koi počimlje od gori opisatoga mejaša u jug sgornjim morem od maištrala punte Piščaka pa na južnji stan Piščaka priko Babiča ograde sjuga Babiča Verha na mejaš kraj obale mora, prosto mu je posidovati u Babiča boku klaf 20 za sagraditi kuću i vert, Ovomu djelu pripadaju otoci, svirac od Levrnake i Šušica, pripada mu kmet Mitrov Joso p Pave,

VII Dia zvat Piščak, koi počima od opisatoga gornjeg mejaša u jug sgornjim morem, mejaš u maištra Drazice klaf 27, pak podnevu priko sjevernoga nugla Papešine ograde pa pravcem u valicu od Lučice, Ovomu djelu pripadaju otoci, zmorašnja strana od Levrnake, do sjuga uz kuću što no je pod glavičicu, pa na srid žala od Lojene, Dervarina muse daje u djelu XIV, sjuga dervarine djela V klaf 50 širine od verha do mora,

VIII Dia zvat Verh Lučice, koi počimlje od opisatoga gori mejaša sgornjim morem u jug na Pedinku, okolo sridine dražice i zale Drage, pa u podne sjuga verha Pedinke pa na zapadnji zid ograde Mihe Rameše i na zmorašnje nuglo od Tarca Petešiča izmedju gomile i Tureta na obalu mora, Ovom djelu pripadaju otoci Lojena od Levrnake i Borovnik, od kmetov pripadaju mu Ferara Jadre, Magazin Mate p Nike, Magazin Tome p Jakova, Dervarine mu se daje u djelu XIV sjuga dervarine djela VII, klaf 50 širine od verha do mora,

IX Dia zvat Tureta, koi počimlje od gori opisatoga mejaša u jug sgornjim morem kako mejaš postavljen u jug zale Drage klaf 67, pak podnevu sjuga sinjala od Belvedera na put sazmorca pu(da)rice i na istočno nuglo od Tarca i kobali mora sjuga sr(id)njega verha, ovomu djelu pripadaju otoci Mana, Pleščina, Balun, pripada mu kmet Ferara Mate p Nike

X Dia zvat Verh Kravljačice, koi počima od gori opisatoga mejaša u jug sa gornjim morem na zapad stala od kaca, pak u podne sjuga velikoga verha u Kravljačicu na kuću Škračina Marka i obale mora, Ovomu djelu pripadaju otoci Mali Rašip, Maslinjak, Bisaga, golič, Strižnjak, pripada mu kmet Filipi bašt p Mate (R)aldivuka, Dervarine mu se daje u djelu XIV klaf 50 širine od verha do mora,

XI Dia zvat Mala Kravljačica, koi počimlje od gori opisanoga mejaša u jug, sgornjim morem po srid ravne drage, pak u podne na stranu jamljaka istoka južnjeg zida Magazinove ograde, pak pod lebra kobali mora od južnjega bočića na sinal klaf 135, Ovomu djelu pripadaju otoci zmorašnja strana Piškere na bočić i od zmorašnje ograde zmorašnje nuglo, ima mu biti prosto poiti marvu u južnjem djelu iste, i kod rive u južnjem djelu daje mu se klaf 20 poveršine, i suviše za kuću i stan,

XII Dia zvat Metlina, koi počima od gori opisatoga mejaša u jug sgornjin moren od puntina od grot u maištra klaf 45, pak podnevu poverh skrile na gredu od glušev sjužnjim zidon od strižnje njive na bočić mora, ovomu djelu pripadaju otoci, južnja strana od Piškere na mejaš i na sve pravo kako je opisano u djelu XI,

XIII Dia zvat Strižnja Punta, koi počima od gori opisatoga mejaša u jug sgornjim morem širine klaf 233 nad Magazinov verh, pak u podne na komornjak i smokvine pa na modri bok, tako da od mejaša do bočića u jug ima klaf 66, ovomu djelu pripadaju otoci Veliki Rasip, Rašipič, koritnjak, dva Babuljaša, i galiola, od kmetov Bilič Joso p Mate milin,

XIV Dia zvat Južnja Punta koi počimlje od gori (opisatoga) mejaša u jug sgornjin moren sve do mejaša Trtuše ili mejašnika Jerata Jose i Jakova p Mate, ovomu djelu pripadaju otoci Veliki Gustac, Primetalj, Veseljuh, Panitola, arapovac, a od kmetov Petešić bast p Ante i Mate

Kako gori predjeliše s(u)mu djelu V, VII, VIII, X u djelu XIV, to je dato samo na sjeku šume, a ne na prava posjeda, ni paše za marvu.

Pošto je zdrieb odlučen koja ga dionica dopane komen od ortaka, obranici sastaviše četernajest zrieba odrezavši 14 komada ka(r)tije jednakoga oblika, i na svakoj zapišaše po jedan do četernajest brojeva, pak prigibavši ih na jednaki način, postaviše ih u jednoj zari i pozovnu še stranke da svaka svoj zdrieb izvuče izvukoše

Škračin Mate p Jakova	zdrieb	IX
Rameša Miho i Gergo p Ante	"	XI
Škračin Andrija p Jakova	"	V
Škračin Ive p Dunata i Škračin Andrija p Jakova	"	XIII
Turčinov Stipe p Jure	"	VI
Ježina Joso p Luke i Ive Josin	"	VII
Jelić Bare p Jose	"	XIV
Škračin Marko p Jure	"	VIII
Škračin Mate p Kerste	"	XII
Juran Bare p Ive i Škračin Andrija p Jakova	"	X

Žriebi I, II, III, IV ostaše poslidnji u žari te još neizvučeni dioničari koi imaše istegnuti još ta četiri ždriebe jesu Špralja Ante p Tome, Špralja Ive i Stipe od Ive, Šandrin Šime Ivin, Šandrin Joso i Mate p Luke, koi zaključiše da ioslen ostanu medju njimi (u) zajednici prostori koi su na timan djelimam upisani.

Dalje obranici zaključiše da

I Da naj glavniji mejaši jesu u svih četernajest djela oni štose naode krajen obale gornjega i donjega mora, te da bise koi djelbenik serdio na mejaše posridini Kurnata(.....) se popraviti i poteg(nuti) ih pravcen, (pošto) bilježi na dva mora jesu nepomični,

II Svi putevi što se naodu toliko za marvu toliko za narod, imaju biti prosti nazapričljivi svimam ortakom,

III Pet prvih djela sjeverozapadnjih do Proverse, napajati će marvu na vodu Šipnate, prosto ima im biti goniti marvu puten kvodi i od vode vlastitom posjedu, ali ne pasom dali samo puten i to bez ičije štete, ostalih svih devet djela napajati će marvu na lokvi u Tarcu, nu da poprigodi i odvelike

šuše nestane vode u lokvi Tarcu, tada će svih 10 djela sjeverozapadnjih moči napajati marvu na vodi Šipnate, četiri djela južnja ili krajna do mejašnika Tertuše, ne smidu ni uvrime potribno ni bez potribe dojtj sa marvon na vodu Šipnate,

IV Sve luke i rive sto se naodu u djebenome opisu, imadu biti na službu svih djelbenika

V Sve obradjene zemlje, i nove odmire, što se naodu po ciloj poveršini ovoga diobnoga Kurnata, imaju se obzidati zidon višine od 1 metra i 80 centi, i to najdalje do 1^a aprila 1898, a da koi nebi obzidao na utanačenu visinu, temu bude marva počinila štetu nitko mu odgovoriti nemože

VI za obzidati rečene zemlje slobodno je svakomen se poslužiti kamenom bližnjeg pašnjaka, pa čiji bijo da bijo,

VII Cerkva pod Tarac ostaje zajedniška sa klaf 2 prostora okolo rečene crkve,

VIII Pošto Škračin Mate p Jakova izvuče IX zdrieb u kojemu se naodi zajedniška kuča, stoga on ima dati izmedju osam zdriebova fiorina (40), to jest 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, i to kroz tekuću godinu, kuča mu ostaje na vlasništvo,

IX Kmet Turčinov Šime p Jose ostaje u zajednici svimam 14 djelimam sa ugovoron svih pristatkatelja, da ako bi rečeni kmet od kupio (niova) prava vlasništva, da primljeni novac ima se razdjeliti na jednakif (!) 14 djela, a dok odkupi ima primati doodak tri djela, to jest 7, 11, 12.

Ovaj diobni ispravak sastavljen je u 16 primjeraka

.....
.....²⁴⁷

²⁴⁷ Oštećeno je i nečitljivo posljednjih 13 redaka.